Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

CARLO CHRISTENSEN

UNDER JORDEN I BORGERGADE

NYT NORDISK FORLAG
ARNOLD BUSCK

UNDER JORDEN

I BORGERGADE

Af

CARLO CHRISTENSEN

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK

Kjøbenhavn 1945

Copyright by
Nyt Nordisk Forlag. Arnold Busck

Omslagstegning
af
Anton Hansen

Hertz - Bogtrykkergaarden, Kbhvn.

MOTORBAADEN „MATHILTE"S TOGTER TIL SVERIGE

Det var en Efteraarsdag — kort efter den sørgeligt uforglemmelige niogtyvende August 1943, da vi alle vaagnede til fuld Forstaaelse af, at vort værgeløse Fædreland ikke blot var i en brutal Forbryderbandes Vold, men at disse Forbryderes Ledere var *sindssyge!*

Det var, som om Luften var forgiftet af en truende Uhyggestemning. Og jeg — saavel som mange tusinde danske Mænd og Kvinder — brændte af Længsel efter at kunne gøre en beskeden Indsats for mit Land og for mine Landsmænd.

Jeg sad paa min Plads i Udenrigsministeriets Visumkontor. Telefonen kimede. Jeg tog Mikrofonen og hørte en Røst, jeg kendte og skattede højt. Det var Overbetjent *Folmer Larsen* fra Rigspolitiet.

Vi har to Visumkontorer: Rigspolitiets, hvor Fuldmægtig *Leifer* var Chef og Overbetjent Larsen Souschef; det behandler det overvejende Flertal af Rejseandragender. Og Udenrigsministeriets, hvor jeg var ansat, og som tager sig

af specielle Sager. Det fulgte naturligvis af sig selv, at jeg til daglig havde nært Samarbejde med Politiet.

Der var noget i Folmer Larsens Tonefald, som straks gjorde mig særlig agtpaagivende og indgød mig en underlig Fornemmelse af spændt Uhygge, der øgedes, da han bad mig om at komme til ham saa hurtig, som det var mig muligt; han havde en Sag af stor Vigtighed at tale med mig om.

Jeg skyndte mig at gøre mig klar og befandt mig snart efter i Anker Heegaardsgade Nummer 7, hvor Politiets Visumafdeling den Gang havde til Huse.

Her sydede og summede det som altid af Travlhed. Foran Skranken trængtes nervøse og ophidsede Mennesker, som ønskede at komme bort fra Landet og androg om Rejsetilladelse til Sverige, det forjættede Land hinsides Sundet.

Det var let at se, at Hovedparten af disse Mennesker var Jøder. Naar man tænkte paa de retsstridige og gruopvækkende Handlinger, der havde fundet Sted og dagligt fandt Sted i det sydlige Udland, kunde det ikke undre, at de danske Jøder følte en beklemmende Angst for Fremtiden, en Angst, der voksede fra Dag til Dag.

Jeg snoede mig gennem Sværmen og kom til Overbetjent Folmer Larsens Kontor, som laa bagest ud mod Gaarden.

Saasnart jeg kom indenfor, saa jeg at Folmer Larsens Ansigt var præget af bekymret Alvor. Han sagde:

„Jeg har en vigtig Meddelelse til Dem — en Meddelelse om en Viden, som jeg ikke har Ret til at beholde for mig.

selv, og som jeg opfordrer Dem til at lade gaa videre i Udenrigsministeriet."

Og han fortsatte:

„Man vil i nær Fremtid paabegynde Deportering af danske Jøder til tyske Interneringslejre."

Jeg vidste, at naar en besindig, myndig og ansvarsbevidst Mand som Folmer Larsen udtalte sig saa kategorisk, kunde hans Paastand ikke betvivles. Han hørte til de Mænd, som indgyder sine Omgivelser Respekt og Tillid. Ogsaa Tyskerne, paa hvis Visumkontorer han daglig var nødt til at komme i Embeds Medfør. Tyskerne havde, som alle andre, gjort den Erfaring, at naar Folmer Larsen sagde noget, kunde man være sikker paa, at det var rigtigt. Jeg fandt derfor ingen Anledning til at udfritte ham nærmere, men besluttede straks at forelægge Udtalelsen i Ministeriet.

Her blev Meddelelsen selvfølgelig modtaget med stor Interesse, men tillige med udpræget Skepsis. Trods den ubestridelige Agtelse for Folmer Larsen rystede mange dog paa Hovedet, og en af de ministerielle Embedsmænd — en god dansk Mand hvis Navn ikke behøver at nævnes i denne Forbindelse — indvendte:

„Det, De der fortæller, *kan* simpelthen ikke være rigtigt. Vi har netop for ganske nylig haft Forhandlinger med den tyske Administration om denne Sag, og man har givet os bestemte Tilsagn, som sikrer mod enhver Overraskelse."

Der var altsaa endnu Mennesker, som gik ud fra, at man kunde stole paa nazistiske Løfter.

Jeg for min Part anede imidlertid Sagens frygtelige Alvor. Og for mit Vedkommende fik Folmer Larsens Meddelse en skæbnesvanger Betydning; thi den fremkaldte en Forskydning, ja en Omvæltning, i hele min Tilværelse.

Jeg blev klar over, at jeg personlig ikke længere kunde forholde mig afventende, — jeg maatte nu gaa til Handling. Det samme mente baade Politifuldmægtig Leifer og Folmer Larsen. Det styrkede mig i min Beslutning og gav mig stor moralsk Støtte, at jeg kunde samarbejde med disse to Mænd, der begge var af den rette Støbning, begge vär i Besiddelse af et koldblodigt Mod og et retsindigt, ægte dansk Sindelag. Sammen med saadanne Mænd havde jeg let ved at overvinde de Betænkeligheder, som den farlige Opgave uvilkaarlig indgød.

Her maa indskydes et Par Bemærkninger, som fører et Stykke tilbage i Besættelsestiden.

Jeg havde længe haft en vis Føling med den illegale Virksomhed, — lige fra det Stadium, da den endnu ikke fremtraadte med sin fast opbyggede Organisation under Frihedsraadet, og derfor savnede den Slagkraft, som den siden opnaaede.

Jeg sad som Kancellist i Udenrigsministeriet og havde aflagt en Ed, som hæmmede mig ikke alene i mine ydre, men ogsaa i mine indre og lønlige Reaktioner. Men jeg følte mig stærkt grebet, da jeg en Dag i Maj 1942 aabnede for min Radio for at høre Londons danske Udsendelse, og

Christmas Møller i et Foredrag manede til Aktion: „Vi har sagt det aabent og klart, at *nu* maa Nejet lyde . . . Der gives Øjeblikke i et Folks Liv saavel som i et Menneskes Liv, hvor det gælder, at man maa bekende Kulør og klart vise, hvor man staar."

Vort vidunderlige Broderland Norges Ulykke, som var langt større end vor, oprørte mig og fyldte mit Sind med dirrende Forbitrelse. Men Norge havde i sin uforfærdede Kamp mod Voldsmændene virket som et løftende Forbillede, — jeg syntes, Norge maatte give det danske Folk baade Mod og Tro paa Fremtiden. Og da Christmas Møller i en senere Tale for Alvor opfordrede Danmark til at gaa ind for Sabotagen, fandt hans Ord bekræftende Ekko i mit Hjerte.

Men — bortset fra at jeg i enkelte Tilfælde havde været med til at skjule Sabotører og leveret en Del Stof til illegale Blade, havde jeg endnu ikke personlig taget Del i den illegale Virksomhed. Jeg følte mig bunden af min Ed.

Efter den 29. August da *Scavenius* afgik som Stats- og Udenrigsminister, følte jeg mig imidlertid løst fra Eden. Og mit illegale Arbejde var derfor til en vis Grad allerede paabegyndt, da Folmer Larsen henvendte sig til mig med sin Meddelelse, — som jeg forøvrigt straks gennem Politiassistent *Hernøe* lod gaa videre til den illegale Presse.

Jeg havde personligt Bekendtskab til *Allan Hernøe*, en af de første danske Mænd som aktivt gik ind for Modstand mod Nazismen, og som lige fra Begyndelsen havde Forbindelse med og fast Tilknytning til to af de første ille-

gale Blade herhjemme: „De frie Danske" og „Danske Tidende". Senere gik han over til „Frit Danmark".

— Politifuldmægtig Leifer, Folmer Larsen og jeg, der ofte samtalede med hinanden om tjenstlige Anliggender, blev efterhaanden klar over, hvor vi havde hinanden. Vi drøftede Situationen, og da Folmer Larsen henvendte sig til mig med den allarmerende Meddelelse, havde vi allerede saa smaat tilrettelagt Arbejdet.

Nu kom der Fart i Tingene, og vi traf forskellige Forsigtighedsforanstaltninger, som skulde forebygge Opdagelse af vore Transaktioner.

— Naar Folk kom op paa mit Kontor og legitimerede sig som Jøder eller Sabotører, som ønskede at komme til Sverige, henviste jeg dem til Rigspolitiets Visumkontor for Danske. Men de skulde først gaa ud i Gaarden foran Kontoret. Hvis de saa et Skilt med Paaskriften „Lukket Grundlovsdagen" i Vinduet, skulde de vente til en senere Lejlighed, men hvis der ikke var noget Skilt, kunde de gaa ind. Skiltet betød nemlig i Virkeligheden, at der befandt sig mistænkelige Personer paa Kontoret; det kunde være Folk fra andre Kontorer, som man ikke kendte tilstrækkeligt, eller der var maaske Tyskere i Lokalet.

Hos Politifuldmægtig *Leifer* udfyldte de Søgende et Spørgeskema, som forsynede ham med autentiske Oplysninger om Vedkommendes Data og forskellige Forhold, saa man f. Eks. kunde se, om de havde været straffet osv. Tillige prøvede han gennem *Samtale* med dem at trænge til Bunds i Problemet: om han burde hjælpe dem til at

komme over. Han havde jo blandt andet Pligt til at varetage Hensynet til Sverige, hvis storslaaede Gæstfrihed mod Broderfolkets Nødstedte ikke maatte misbruges.

Det var ikke let, særlig i Begyndelsen, at skaffe alle de beængstede og nerveoprevne Mennesker Skibslejlighed. I denne første Tid bestod *mit* Arbejde for en stor Del i at holde Modet oppe hos dem og hjælpe til med at faa dem foreløbigt anbragt privat, paa Loftskamre, og hvor det iøvrigt kunde lade sig gøre. Det var ikke noget let Job at berolige disse Ulykkelige, mens de i febrilsk Spænding ventede paa den Stund, der skulde bringe dem Redning.

En af dem, en jødisk Skrædder, som vi havde faaet indlogeret i et lille Rum paa en lang, mørk Loftsgang, sagde en Dag til mig:

„Kan De se det Vindue? Det skal aldrig blive lukket!"

Han mente, at han vilde styrte sig ud, hvis Gestapo kom for at tage ham.

Mange var et Sammenbrud nær af Rædsel og Fortvivlelse. Og de fleste maatte desværre vente nogle Uger. De havde svært ved at forstaa det; de klagede over, at naar andre kom over Sundet, kunde de ligesaagodt være berettiget dertil. Forholdet var naturligvis, at Ekspektancelisten var stor, og de, der meldte sig først, blev først befordret; dog kunde andre Hensyn ogsaa gøre sig gældende, det hændte selvfølgelig ofte, at vi maatte foreløbig udskyde nogle, for at andre — for Eksempel Sabotører, hvis Liv og Frihed var særlig truede — maatte have deres Pladser.

En af Flygtningene fortalte mig, at mange ortodokse Jø-

der ikke vilde rejse, men afventede Gestapobetjentenes Komme i deres Hjem, — de vilde staa med Ryggen mod Døren foran Pulten med deres hellige Bog og fremsige Bønner uden at lade sig forstyrre af de indtrængende Voldsmænd og vedblive dermed — lige til de blev slæbt bort.

Vor Virksomhed var altsaa lige fra første Begyndelse præget af stor Travlhed; jeg arbejdede saa at sige Dag og Nat. Det voldte os naturligvis en Del Besvær, at vi ikke kunde betro os til nogen. Endnu var alt præget af privat Initiativ — vi fik ingen Direktiver fra Overordnede, vi havde ingen Kontrol med de Ruter, vi skulde betjene os af, vi maatte opbygge hele vor Virksomhed af Intet.

Jeg har boet fire Aar i Lemvig og kendte *Charles Johansen*, Maskinmesteren paa et Skib, der laa i Nyhavn og gik i fast Rutefart med alle Slags Varer mellem København og Lemvig. Jeg kendte forresten ogsaa Kaptajnen, *Hjalmar Skovgaard*, og jeg vidste, at begge var paalidelige, danske Mænd. Skibet hed „Mathilte" og var paa 250 Tons; det var et solidt Fartøj, som ofte havde været benyttet som Isbryder. Jeg fik den Tanke at gaa ned til Nyhavn og tale med de to gæve Sømænd om Sagen — at sejle Jøder til Sverige.

Til at begynde med var de begge noget betænkelige ved at indlade sig paa dette Foretagende, — ikke fordi de fremfor alt vilde hytte deres eget Skind, men fordi de havde Ansvaret for de otte Mand, som udgjorde Besætningen, og

fordi de ikke ret godt kunde drøfte Sagen med Rederiet. Men ligesom Kaptajnen og Maskinmesteren bestod hele Mandskabet af Vestjyder. Det er et indesluttet Folkefærd, men Mennesker, der ikke er bange for at tage en dristig Beslutning, og som man i et og alt kan stole paa. Det endte med, at alle blev sat ind i Sagen og udspurgt om deres Mening, og de indvilgede enstemmigt i at tage Risikoen for at hjælpe deres Medmennesker.

Og fra nu af gik det stærkt.

I „Mathilte"s første Tur over Sundet deltog 20 Passagerer, hvoraf jeg havde skaffet de 15, og Resten var kommet fra et andet Ministerium. De havde alle tilbragt en drøj og nervepirrende Ventetid paa de forskellige Skjulesteder, hvor vi havde faaet anbragt dem.

De nærmere Omstændigheder ved Rejseforberedelserne var følgende:

Alle maatte — for visse Eventualiteters Skyld — udfylde et Rejse-Andragende, som kunde forelægges for de tyske Myndigheder, om fornødent. Derpaa modtog de en Tilsigelse, hvori der stod, at „I Anledning af Deres Andragende skal vi herved anmode Dem om at henvende Dem paa Rigspolitiets Visumkontor for Danske ..." osv. Her, hos Fuldmægtig Leifer og Folmer Larsen, fik de udleveret et Identifikationsmærke, bestaaende af et Stykke gult, firkantet Konceptpapir med et Par bogstavlignende Kruseduller paa. Og saa var Sagen i Orden.

Flygtningene gik om Bord i „Mathilte" ved højlys Dag, og een ad Gangen, med nogle Minutters Mellemrum. Det

tog ca. 3 Timer inden de alle var om Bord. Naturligvis blev de hemmeligt kontrollerede, — jeg stod ofte selv derude, og første Gang var jeg alene. Naar jeg bemærkede, at en af Passagererne saa nervøs og ubeslutsom ud, gik jeg hen til ham, tog ham under Armen og henvendte en eller anden munter Bemærkning til ham, for Eksempel:

„Nej se, goddag, Hans Peter, det var da morsomt — hør, vi skal lige ha' en lille Taar Øl hos Styrmanden her, det er min gamle Ven ..."

Saasnart Passagererne var kommet ombord, blev de vist ud i Agterskibet. Her var der et Rum, ikke særlig komfortabelt og uden Bekvemmeligheder af nogen som helst Art, det afgav Plads til 20—25 Mennesker og befandt sig nedenunder Officersmessen. Over Nedgangen blev en Luge lagt; den passede saa nøje til Nedgangsaabningen at denne praktisk talt var usynlig.

Mens Flygtningene gik ombord arbejdedes der som normalt med Ladning af Øl, Sukker og andre Varer i Sække og Tønder, og Vogne rullede til og fra. En Udenforstaaende, som ikke paa Forhaand havde Mistanke, vilde ikke falde paa, at der var noget usædvanligt paa Færde.

Ved 17-Tiden var alt klar til Afrejse. Den tyske Marines Kontrolbetjente kom om Bord for at besigtige Skibspapirerne, undersøge Lasten og konstatere, at alt gik ordentligt og lovligt til. Tyskerne arriverede pr. dansk Politibil og kørte bort med samme Befordring. Jeg trak Vejret lettet, da de forsvandt, og lidt efter sejlede „Mathilte" ud af Nyhavn og tøffede op gennem Sundet. Vi havde iagttaget

alle tænkelige Forsigtighedshensyn, — det var ikke alene hos de Forbipasserende, vi kunde vække Mistanke om, at der var noget usædvanligt paa Færde, der var jo ogsaa nok af Vinduer fra Kælder til Kvist, hvorfra nysgerrige Øjne kunde følge vor Færd.

Saasnart Passagerne var udenfor Havnen blev de — i smaa Hold — kaldt op i Messen og fik serveret et godt, kraftigt Maaltid — varm Mad, Øl og Snaps.

„Mathilte" sejlede i sin normale Rute indtil Skibet var kommet et Stykke forbi Hveen. Paa dette Tidspunkt var Lysene allerede tændt, det var jo sent paa Aaret. Nu gav Kaptajnen Ordre til at slukke Lanternerne og samtidig forlod Skibet sin Kurs og satte Stævnen mod Sverige, i Retning af et Sted hvor man ventede at møde et af Kystbevogtningsskibene. Saasnart man fik Øje paa et af dem, styrede man hen imod det.

Og lidt efter prajedes „Mathilte" af Svenskerne, som raabte: „Har Ni flyktninge om Bord?" — og da der svaredes bekræftende: „Har Ni Öl?" ... De fik begge Dele!

Før de danske Jøder gik om Bord i det svenske Skib, holdt en af dem en Tale, hvori han takkede de Mænd, som havde hjulpet dem over, og det svenske Broderland, som gav dem Asylret; og han sluttede med et Leve for Danmark og Sverige.

Saadan begyndte mit og „Mathilte"s Samarbejde. Og fra nu af tog Paketbaaden Flygtninge med paa saa at sige alle Rejser, alt forløb heldigt, — i daarligt Vejr kunde det hænde, at man maatte gaa i Baadene og ro i Land ved

den svenske Kyst, men større Ubehageligheder fik Passagererne ikke.

Mit Arbejde for Jøderne skete stadig i fortroligt Samarbejde med Politifuldmægtig Leifer og Overbetjent Folmer Larsen, — vi udvekslede gensidig Passagerer med hinanden, idet Leifer havde en Baad, der udgik et eller andet Sted fra Sydsjælland.

I Begyndelsen befordrede vi kun Heljøder; Tyskerne havde jo lovet Halvjøder Sikkerhed. Men vi turde ikke tage Ansvaret for, at Tyskerne eventuelt skulde finde paa at bryde deres Ord. Vi maatte ogsaa hjælpe Halvjøder — og desuden ofte Sabotører, Forfattere af illegale Skrifter og andre. Skønt „Mathilte" selvfølgelig langtfra var vort eneste Skib, manglede vi dog stadig Tonnage.

Og snart blev vi ogsaa klar over, at der var *for* mange, som rejste; vi maatte skærpe Kontrollen, baade med de illegale Rejser og de „legale", som senere vil blive omtalt.

— En ung Mand blev for Eksempel stærkt anbefalet mig af en af mine Medarbejdere. „Hvad har han gjort, siden han absolut maa flygte?" spurgte jeg; Manden var ikke Jøde, og man maatte altsaa formode, at han var Sabotør. — „Han er anbefalet af Delingsføreren," svaredes der, „det maa vel være nok!" (En Delingsfører er Leder af nogle Grupper à seks Mand indenfor Modstandsbevægelsen). Jeg syntes det var lovligt lidt Oplysning, men da „Mathilte" skulde afgaa samme Dag, og det syntes at haste, maatte jeg skynde mig at tage Bestemmelse. Jeg hentede

selv Manden ved Det kgl. Teater og gik ham straks paa Klingen for at faa Motivet. Han paastod, at han havde afgivet sit Æresord paa, at han ikke vilde meddele sig. „Saa kan jeg desværre ikke tage Dem med," sagde jeg. Han saa nedtrykt ud, — og jeg var selv ked af det. For sæt hans Liv hang i en Traad? Men pludselig besluttede han sig til at tale. Jo, Grunden til at han maatte flygte var den, at han havde overværet en illegal Biografteaterforestilling!

Det er vel unødvendigt at tilføje, at han *ikke* kom med!

Mit Samarbejde med *Leifer* og *Folmer Larsen* fik omsider en brat og dramatisk Afslutning.

En Dag først i Januar ringede Fru Leifer til mig i Ministeriet:

„Kom endelig straks herind — vi har Gæster, og vi har rigtig Kaffe!"

Jeg var klar over at der maatte være noget galt paa Færde: Ordene var et „Overføringsbillede" — der betød noget andet, noget, som ikke kunde røbes i Telefonen.

Der er Grund til her at indskyde den Bemærkning, at *Fru Leifer* tog ivrig Del i sin Mands illegale Arbejde, blandt andet ved at være Budbringer til dem, der skulde rejse. Hun var et storartet Menneske som havde dyb Medfølelse med de Ulykkelige.

Jeg tog straks ud til Islands Brygge, hvor Leifer beboede en smuk moderne Lejlighed. Og det viste sig, at min For-

modning var rigtig. Jeg blev hurtigt sat ind i Situationen: Gestapo var paa en eller anden Maade kommet paa Spor efter Sagen og vidste, at der gik noget fordægtigt i Svang paa Politiets Visumkontor. Leifer og Folmer Larsen havde i Embeds Medfør daglig Kontakt med Tyskerne og vilde næppe kunde undgaa, at Situationen hastigt udviklede sig paa en ubehagelig Maade. De maatte altsaa til Sverige, og det gjaldt om at skynde sig.

Jeg maatte hjælpe dem — og heldigvis var jeg i Stand til at gøre det. Tyskerne havde endnu ikke opdaget „Mathilte"s Meriter, og jeg var „Kontaktmanden" med Hensyn til dettes Skibs illegale Transporter.

„Mathilte" laa for Øjeblikket paa sin vante Stadeplads i Nyhavn. Jeg tog ufortøvet derned og satte Kaptajn Skovgaard og Maskinmester Johansen ind i Situationen.

„Nu brænder det for Leifer og Folmer Larsen," sagde jeg, „vi maa ha' dem afsted — sammen med Fru Leifer, deres to Børn og to Kontordamer fra Politiets Visumkontor."

Disse to unge Piger, Frøken *Holm* og Frøken *Stahr*, var dygtige og brillante Mennesker, som havde udført et stort Stykke Arbejde. — Frøken Holm er forøvrigt nu ansat i den amerikanske Legation.

Jeg fik Besked om, at „Mathilte" skulde sejle Kl. 5, og Kl. 4 kom den tyske Marines Kontrolbetjente; før den Tid maatte altsaa de to Politimænd og deres lille Følge være om Bord. Men, som det altid var Tilfældet, iagttog de den Forsigtighedsregel at komme i flere Afdelinger.

Først slentrede jeg nedad Nyhavn med de to Børn, et ved hver Haand. Maskinmester Johansen stod ved Landgangsbroen med sin Snadde i Munden, da jeg nærmede mig.

„Goddag, Charles," sagde jeg, „det var da morsomt, at jeg skulde træffe dig; — skal I snart paa en Sviptur til Lemvig igen?"

Børnene fik Lov at gaa om Bord, — og forsvandt under Dækket. Lidt efter kom Fru Leifer spadserende, derefter Folmer Larsen, og til Slut kom Leifer. Alt gik som det skulde. Mandskabets Paarørende var ogsaa nede ved Skibet for at tage Afsked, saa der var hele Tiden Voksne og Børn, der kom om Bord og gik fra Borde i deres lovlige Ærinde. Dette gjorde det jo vanskeligere at opdage noget mistænkeligt i „de ulovlige Rejsendes" Ankomst.

Alt var som sagt klappet og klart, og vi ventede kun den nazistiske Kontrol — saa kunde „Mathilte" starte sin sædvanlige Tur.

Kort før Tyskernes Ankomst sad jeg i Kahytten og drøftede den nærmeste Fremtid med Leifer. Jeg modtog Nøglerne til Rigspolitiets Visumkontor; jeg lovede at meddele Afdelingschef Hvass i Udenrigsministeriet, hvad der var sket, — han kunde saa lade det gaa videre til Departementchef Eivind Larsen, saa denne var i Stand til at foretage de fornødne Dispositioner, skaffe Erstatning for det flygtede Personale og lade Kontoret aabne til sædvanlig Tid den næste Morgen. Jeg kan ikke paastaa, at jeg var særlig glad ved denne Mission, som selvfølgelig medførte, at jeg maatte røbe mit illegale Arbejde for mine Over-

ordnede i Udenrigsministeriet. Men der var jo ikke andet at gøre, — og jeg vidste, at saa at sige alle Ministeriets Mænd var 100 Procents Anti-Nazister. Forøvrigt havde paa dette Tidspunkt flere af Ministeriets Embedsmænd henvendt sig til mig og bedt mig hjælpe deres jødiske Venner. Og Karl Eskelund — Chefen for Udenrigsministeriets Pressebureau — havde ofte henvist Folk, som ønskede at „rejse", til mig. Det var altsaa ikke til at bestride, at min „Illegalitet" var sivet ud og kendtes af mange indenfor det Felt, hvor jeg havde mit legale Arbejde.

Jeg gik fra Borde og begav mig paa Vej til Udenrigsministeriet uden at ane hvor dramatisk en Begivenhed, Turen skulde blive for Flygtningene.

Klokken fem arriverede den tyske Kontrol, fik Skibspapirerne at se, underrettedes om Skibets Ladning og stak Skipperen paa Næven. Og snart efter sejlede Skibet.

Det var, som allerede nævnt, i Begyndelsen af Januar, og det mørknede tidligt. „Mathilte" luskede op ad Sundet i den af Tyskerne planlagte Rute.

Saasnart Baaden var kommet forbi Hveen, skulde den som sædvanlig drage ud af Kurs og søge mod det svenske Kontaktskib. Kaptajn Skovgaard gav derfor Ordre til at slukke Lanternerne.

Men et Par Minutter efter at dette var sket, dukkede to tyske Hurtigbaade frem og gik op langs Siden af Skibet; en Mængde Projektører badede Dækket i deres blændende Søgelys. Der var ikke andet at gøre end at stoppe og afvente Begivenhedernes Gang.

Tyskerne gik om Bord og spurgte, hvorfor man havde slukket Lanternerne. Var der maaske Flygtninge om Bord? Heldigvis havde Kaptajn Skovgaard faaet Tid til at snakke med Charles Johansen, som raadede ham til at fortælle, at Sikringerne var gaaet, Skaden maatte repareres.

Mens Kaptajnen nu stod og forklarede Tyskerne dette, stak Johansen Hovedet op fra Maskinrummet og raabte: „Hør, Kaptajn, nu skulde Sikringerne igen være i Orden, prøv om Lanternerne brænder."

Kaptajen „prøvede" — og nu var alt i den skønneste Orden. Men Maskinmesterens Aandsnærværelse overbeviste ikke Tyskerne tilstrækkeligt, de forlangte at undersøge Skibet fra Mast til Køl, fra Bovspryd til Rorpind, og skred straks til Værket.

De illegale Passagerer sad i Messen og spiste, da Hurtigbaadene kom. Leifer og Folmer var just i Færd med at drikke en Snaps og talte oprømt om Tingene, da de forstod, at der var Fare paa Færde, idet de blev opmærksomme paa Tumulten og hørte Maskintelegrafen melde „fuld Stop". Mens Tyskerne optog Rapport og meddelte Kaptajnen, at han vilde blive tilsagt til Søforklaring, samledes hurtigt alle Flygtningene nede i Rummet under Messen. Leifer fortalte senere, at det var det mest nervepirrende Øjeblik i hans illegale Karriere. Damerne og Børnene var endnu mere nervøse, og Ængstelsen forlod dem først, da de fik det svenske Kontaktskib i Sigte; men de var ikke mange Penge værd, da de sad musestille i det mørke Lastrum under Officersmessen og hørte Tyskernes tunge Støvle-

tramp og i aandeløs Stilhed afventede, hvad der vilde ske; imens blev Glas, Flasker og Tallerkener skyndsomt baaret ud til Kabyssen; alle Spor, der kunde røbe, at der var blinde Passagerer ombord, blev fjernet.

Og Faren drev over! Tyskerne fandt ikke det hemmelige Rum og forlod „Mathilte", efter at Undersøgelsen var endt. Saasnart man kunde være nogenlunde sikker paa, at de tyske Skibe havde absenteret sig, kom Flygtningene igen op i Messen. Og mens de endnu befandt sig i Øresund, holdt Leifer Tale for „Mathilte".

Men herved var der sat Punktum for Politiets Visumkontors illegale Transporter!

Jeg kom til Udenrigsministeriet, da Klokken var cirka 18, og meldte mig hos min Foresatte, Kontorchef *Vest*birk, som jeg hurtigt satte ind i Situationen. Paa hans Foranledning fik jeg en Samtale med Afdelingschef *Hvass*, som lyttede interesseret til min Beretning.

Han udtalte, at denne Sag *kunde* faa alvorlige Følger for Politiet — og maaske for hele Statsadministrationen. Den kunde imidlertid i første Række medføre Fare for mig selv, for Tyskerne vilde selvfølgelig sætte en grundig Undersøgelse i Gang, og sandsynligvis komme paa Sporet af min Medvirken ved de illegale Transporter.

Han raadede mig til at flygte.

Men det kunde jeg ikke bekvemme mig til; jeg fandt ikke, der var Grund til Uro for mit Vedkommende. Tyskerne kendte mig ikke, og de Mænd, jeg havde arbejdet sammen med, var efter al Sandsynlighed nu i Sverige.

Min Meddelelse blev rapporteret til Direktør *Svenningsen*, som nu deltog i Drøftelsen. Den resulterede i, at jeg fik Lov at blive i Udenrigsministeriet. Men jeg maatte love Hvass, at jeg ikke mere vilde beskæftige mig med illegalt Arbejde.

Afdelingschefens Minespil og Haandtryk overbeviste mig imidlertid fuldkommen om, at Løftet kun skulde betragtes som „officielt", og at han var klar over — og forventede — at jeg vilde fortsætte i mit Arbejde som hidtil. Denne Opfattelse var sikkert rigtig, og jeg gik glad og opmuntret fra ham.

Jeg fortsatte Transporterne.

Tyskerne var rasende. I deres Radio-Serie med Titlen: „Vi bringer en Kommentar", kastede de sig over Leifer og søgte, ved at henvise til Politirapporter, at stille ham i et uheldigt Lys og kaste et Skær af Uvederhæftighed over hele hans Virksomhed. De to unge Damer, som havde arbejdet paa Visumkontoret og nu var flygtet sammen med deres Chef, blev betegnet som „Leifers tvivlsomme Veninder".

Men den Slags Radiopropaganda havde som bekendt den modsatte Virkning paa Lytterne end den tilsigtede.

Jeg var lykkelig over at kunne bevare Kontakten med Politiets Visumkontor.

Jeg fik nu Samarbejde med Kriminalbetjent *Ole Johansen* — en Søn af den kendte Restauratør Johansen, „Kronborg", der iøvrigt ogsaa er en habil Kunstner.

Ole Johansen var et friskt, brillant Menneske, munter og altid veloplagt. Vi holdt ofte vore illegale Møder paa „Kronborg" eller paa Politiets Kantine i Hambroesgade, hvor vi i de tidlige Morgentimer drøftede Dagens kommende Problemer. Og vi havde den Glæde at kunne hjælpe mange politiske Flygtninge over Sundet — dels paa illegal Maade, dels ved at arrangere *falske legale Rejser*. Men derom senere.

„Mathilte" anløb paa sin normale Rute til Lemvig Byerne Aalborg og Skive og tog Passagerer med derfra. Baaden benyttedes efterhaanden ogsaa til at bringe nødlandede Englændere og Faldskærmsjægere bort fra Farezonen. Virksomheden udvidedes mere og mere.

Mange brave Jyder var som „Kontaktmænd" i Forbindelse med „Mathilte". En af dem, Havnefogeden i Skive, blev arresteret og holdtes i lang Tid indespærret af Tyskerne, uden at hans Forbindelse med „Mathilte" dog opdagedes. En anden, Lærer *Moustgaard*, Lemvig, sad ogsaa i lang Tid i Fængsel, blev ført til Koncentrationslejr, svækkedes af den forfærdelige Behandling dèr og døde paa Sygehuset i Sønderborg som et af Nazismens utallige Ofre.

Engang var det nærved at gaa galt i Nyhavn.

En ganske ung Dame, Datter af en Redaktør ved et af vore Hovedblade og gift med en Jøde, kom til mit Kontor i Ministeriet; hun havde hørt om mit Arbejde og ønskede at komme til Sverige sammen med sit lille Barn.

Jeg prøvede først at arrangere en „legal" Rejse — en *falsk* legal Rejse, af den Slags, jeg senere vil komme til at

beskrive. Men det lykkedes ikke. Det var lige efter Folkestrejken, og Tyskerne nedlagde strengt Forbud mod alle Rejser med Undtagelse af de, som betingedes af absolut nødvendige Aarsager. Hun var meget ulykkelig — alt var ellers klappet og klart — og hun længtes efter at komme over til sin Mand, der i Forvejen var flygtet til Sverige.

Vi fik hende saa illegalt anbragt paa „Mathilte". Der var ganske vist fuldt optaget, men hun og hendes Barn fik Plads i Styrmandens Kahyt. Jeg stod ved Kajen, da Tyskerne havde været til Kontrol og var taget bort, og de sædvanlige — camouflerede — Afskedshilsener blev udvekslet: „Lev vel til næste Gang", — „Hils i Lemvig", — „Hils i Skive" og saa videre.

De af Besætningen, som havde Hænderne fri, vinkede Farvel. Da ser jeg til min Forfærdelse Damens og det lille Barns Ansigter i Koøjerne, de smilede glædestraalende til os. Barnet var kun halvandet Aar gammelt og havde faaet Sovetabletter, normalt skulde det slumre blideligt et Par Timer før Skibets Afgang, men aldrig har et lille Menneske set mere lysvaagent ud end den dejlige Unge i Koøjet.

Det var en Tankeløshed af den unge Frue — men hun vilde gerne udtrykke sin Glæde i en sidste Hilsen. Og lykkeligvis stod Heldet os bi, der skete intet.

Hele Sommeren fortsatte vi. „Mathilte" havde tre Ture hver Maaned, og der var mange Flygtninge med, saa at sige hver Gang.

Den hæslige og for Civilisationen dybt beskæmmende Udvikling, som fandt Sted fra og med den 1. Oktober 1943

retfærdiggjorde, syntes jeg, min Beslutning om at slutte mig til den skjulte danske Frihedskamps Deltagere.

Jødeforfølgelsen var jo, fra at være en uhyggelig Trusel, blevet en modbydelig Kendsgerning. Siden den Dag, Klokken 21,45, da alle Telefoner i København blev afbrudt, og Jagten paa Jøderne gik ind, var der udøvet en Række oprørende Forbrydelser mod en Mængde danske Mænd, Kvinder og Børn — af jødisk Race, men ligefuldt vore Landsmænd, i mange Tilfælde højt fortjente og ualmindelig sympatiske Landsmænd; — og selv om de ikke havde været det, havde de dog alligevel været vore Medmennesker, som det var vor simple Pligt at komme til Hjælp, saa vidt det var muligt.

Nazisterne — i Reglen bistaaet af deres foragtelige og taabelige danske Blodhunde, Schalburgmændene — slæbte Jøderne ud af deres Huse og deres Hjem, „drev dem hen ad Gaderne, bundne til hverandre, som om de var Dyr; Gamle, Syge, Kvinder og Børn blev læsset paa Lastbiler, kørt ud i Frihavnen og smidt ombord i de ventende Skibe".

De sidste Sætninger er citeret efter en Pjece, „Frit Danmark" udgav kort efter, at disse bestialske Ugerninger havde fundet Sted. Og jeg tænker, det ikke kan skade at fortsætte med et Par Citater, og derved genkalde Dagene for disse Skændselsgerninger i Læsernes Bevidsthed; de fleste vil sikkert erindre alt:

„Det store Flertal af de stakkels Mennesker, som blev arresteret af Tyskerne, var gamle og fattige Jøder, som ikke havde haft Lejlighed til at skjule sig.

Mandag Formiddag forlod Transportskibene Københavns Havn. Nogle Dage laa de for Anker i Øresund, og man gjorde sig Forhaabninger om, at Tyskerne vilde modtage den svenske Regerings Tilbud om Asylret for de danske Jøder. Men det var ikke Tilfældet. Svenskerne modtog aldrig noget Svar paa deres Tilbud, som var blevet fremsat af den svenske Gesandt i Berlin. De danske Jøder blev ført til Theresienstadt i Böhmen.

I Jylland foregik Transporten paa den Maade, at et Tog, bestaaende af Kreaturvogne, kørte ned gennem Halvøen og i de forskellige Byer fik Jøder stuvet ind ...“

„Mange Jøder begik Selvmord i Tilslutning til de frygtelige Begivenheder“. — — „Adskillige, som havde huset Jøder eller hjulpet til ved deres Flugt, blev arresterede. Den 20-aarige stud. polyt. Claus Heilesen, Søn af Højesteretssagfører Heilesen, blev skudt af Tyskerne ...“.

Modbydeligst af alt var Tyskernes officielle Meddelelse om Jødeforfølgelserne, — en Meddelelse, der, som „Frit Danmark“ udtrykte det, skete i Form af en lumpen Sammenkædning med Løsladelse af internerede danske Soldater, idet Dagbladene fik Ordre til at bringe Meddelelsen i stort Udstyr paa Forsiden, men saadan at Overskriften kun nævnte Løsladelsen af Soldaterne, men ikke Forbrydelsen mod Jøderne, hvorpaa der fulgte denne for Nazismen typiske Tirade:

„Efter at Jøderne, som ved deres tyskfjendtlige Ophidselsesvirksomhed og deres moralske og materielle Støtte til Terror- og Sabotagehandlinger, ... er blevet udskilt af det

offentlige Liv og hindret i fortsat at forgifte Atmosfæren, vil der, som Opfyldelse af det Ønske, der næres i vide Kredse af den danske Befolkning, i de nærmeste Dage blive paabegyndt Løsladelsen af internerede danske Soldater ..."

Dette skinhellige Manifest havde som bekendt ikke den af Tyskerne tilsigtede Virkning. General Gørtz protesterede som Øverstbefalende for den danske Hær, Kirken protesterede, alle Grene af dansk Videnskab, Kunst, danske Erhverv osv. protesterede — *hele Danmark* protesterede!

Og saa kom „Mathilte"s sidste illegale Rejse.

Det var i November 1944. „Frit Danmark"s og de mange andre underjordiske Publikationers Virksomhed var taget til, og Situationens Spænding tiltog næsten fra Dag til Dag. Der kom Flygtninge fra hele Landet, og det var umuligt at skaffe Plads til dem alle.

Mit Arbejde blev naturligvis større og var ved at overvælde mig fuldkomment. Min Kone, som hele Tiden havde vidst Besked og havde haft brændende Lyst til at være med, kom mig til Hjælp; hun deltog i Arbejdet Dag og Nat, bragte Bud til og fra alle Parter, og ønskede kun at anvendes saa meget som muligt.

Politiet var taget. Tyskernes Iver efter at fange Sabotører var vokset. Baade, som sejlede med Passagerer, var blevet kapret; ikke blot Fiskerbaade, men ogsaa Skibe der ligesom „Mathilte" havde nærmere Tilknytning til den organiserede Modstandsbevægelse.

Undersøgelserne blev fra Dag til Dag mere nærgaaende, — og skete oftere.

„Mathilte" laa i Nyhavn, og vi drøftede Situationen. Kaptajn Skovgaard mente, at det var Tid at holde op, mens Legen var god. Det maatte jo ellers, før eller senere, ende med en Forskrækkelse.

Jeg fik ham dog overtalt til at fortsætte endnu en Tid. Jeg havde netop mange Passagerer til den Rejse, som stundede til.

Vi turde imidlertid ikke længer anbringe dem i Agterskibet. Men „Mathilte" har et højt overbygget Forskib, og her var et lille Rum, hvori der normalt befandt sig Trosser, Tovværk og lignende. Her var der et godt Skjulested for Flygtningene; Tyskerne skulde praktisk talt flytte hele Lasten for at komme ind til dem.

Skibet skulde afgaa om Formiddagen næste Dag. Og allerede Klokken 22 begyndte vi at bringe Passagererne om-Bord; vi fortsatte forsigtigt og med lange Mellemrum til Klokken 3—4 Morgen. Der blev blæst Flyverallarm Klokken 22½; det kom os selvfølgelig meget ubelejligt, fordi Passagererne havde faaet opgivet forskellige Mødesteder til bestemte Klokkeslet; men heldigvis bevaredes Kontakten med dem, og alt gik godt. I Løbet af Natten kom alle ombord. De havde faaet Opfordring til at medbringe tilstrækkeligt varmt Tøj samt Mad og Drikkevarer til hele Turen; til det nye Opholdssted var det os umuligt at skaffe dem Forsyninger, — de var fuldkommen isolerede og kunde naturligvis ikke komme hen til Messen i Agterskibet.

Da Klokken var omtrent 10 Morgen, var „Mathilte" klar til at at sejle. Kaptajn *Skovgaard* ringede efter den tyske Kontrol for at faa Sejltilladelse.

Han fik negativt Svar: Farvandet var fyldt af Miner, og først naar de var strøget, kunde vi afgaa.

Vi haabede, at det vilde bedre sig i Løbet af Dagen. Men det blev Aften, og Afgangstilladelsen var stadig ikke kommet. Flygtningene, som sad internerede i deres lille Rum, frøs, for det kunde selvfølgelig ikke opvarmes; Stemningen var meget nedtrykt.

Vi blev enige om, at vi maatte se at skaffe dem Adgang til Messen, saa de kunde faa varm Mad. Men det viste sig desværre, at Dækslasten var for stor; de maatte tages i Land først, og det vilde selvfølgelig i høj Grad vække Mistanke, hvis det blev iagttaget af fjendtligsindede Mennesker. Men der var ikke andet at gøre, — vi syntes ikke, vi kunde lade de stakkels Mennesker blive siddende forkomne og rystende af Spænding og Kulde i det lille, mørke og ubekvemme Rum. Vi satte Vagtposter ud, og Passagererne sneg sig en efter en langs Skibssiden.

Det gik godt, og alle kom ind i Messen. Men Tiden trak ud; Englænderne havde fyldt hele Sejlruten fra København til Lemvig med Miner, og Tyskerne kunde ikke blive færdige med Strygningen.

Vi skaffede Passagererne lidt Tobak, men turde ikke lade dem gaa i Land.

Paa denne Maade sneglede syv Døgn sig hen i Uvished. Det sled paa Nerverne, — Flygtningene anede jo intet om

det endelige Udfald, og det var svært at berolige dem. Hver Aften gik jeg ned til dem og læste højt for dem af illegale Blade.

Endelig var Ruten renset, og den længe ventede Sejltilladelse kunde forventes. Kaptajn Skovgaard ringede igen til Tyskerne. Men nu fik han en højst ubehagelig Underretning:. „Mathilte" skulde lægge til ved Toldboden for at underkastes en meget indgaaende og omhyggelig Undersøgelse, som ikke kunde foretages i Nyhavn. Og Skibet skulde være ved Toldboden i Løbet af en Time.

Vi var lidt uhyggelige tilmode. Vi vidste jo ikke, hvorvidt denne Undersøgelse vilde strække sig, det kunde tænkes, at der vilde blive anvendt Politihunde, og i saa Tilfælde var Faren for Opdagelse mangedoblet.

Der var ikke andet at gøre end at tage Passagererne i Land en efter en ved højlys Dag, som det var. Det kunde ikke undgaas, at mange maatte lægge Mærke dertil, og vi maatte finde paa Fiksfakserier, der kunde camouflere Sandheden. Vi sagde for Eksempel:

„Naa — I troede nok, I kunde faa en gratis Rejse til Lemvig. Men den gik altsaa ikke!"

I al Hemmelighed fik jeg aftalt med Passagererne, at vi skulde mødes ved „Det kongelige Teater". Uheldet var en stor Skuffelse for mig, der havde hele Ansvaret for de stakkels Mennesker; der var to Kvinder mellem dem.

I Løbet af Formiddagen fik jeg dem anbragt foreløbig — nogle paa Sindssygehospitalet paa Forchhammervej — andre hos private Familier.

Og atter begyndte Arbejdet med at faa dem afsted; det var svært, men det lykkedes. Nogle blev paamønstret Skibe, der gik til Gøteborg. Paa Forhyringskontoret var man fuldkommen klar over, hvordan det hang sammen. Alle kom lykkelig og vel over Sundet, ti af dem endda med „Mathilte"s næste Rejse, skønt Kaptajn Skovgaard nu havde sat sig imod, at vi fortsatte Trafikken — hvad der oprigtig talt ikke var mere end rimeligt.

Han vidste heller ikke, at der var Passagerer om Bord, men Charles Johansen og jeg havde besluttet os til at „lave et Kup", selv om det gik imod hans Vilje; det var nemlig netop i de Dage meget vanskeligt at faa Skibslejlighed, saa vi maatte ty til desperate Midler for at faa de stakkels Mennesker afsted.

Som sædvanlig hentede vi dem forskellige Steder i Byen og smuglede dem om Bord. Og det gik! Ude i Sundet fortalte Johansen, at der var ti Flygtninge med. „Den er fin," sagde Kaptajn Skovgaard, „lad os faa dem i Land."

Men da Skibet næste Gang kom til Nyhavn, maatte jeg give mit Æresord paa, at jeg ikke vilde gentage Kuppet. Og det blev jeg jo nødt til at holde. Jeg forstod ogsaa, at vi ikke længere kunde anvende „Mathilte" til de illegale Transporter. Skibet var kommet indenfor Mistankens skarpe Søgelys — og naar det først var Tilfældet, vilde det være let at opdage Trafikken, man kunde blot anbringe et Par Spioner ved Vinduet i Nyhavn, og de kunde ikke undgaa at faa Øje paa Flygtningene, naar de listede ombord.

FALSKE „LEGALE“ REJSER

Inden jeg gaar over til at fortælle om den anden — og ulige betydningsfuldere — Fase i min Deltagelse i Modstandsbevægelsen, maa jeg fortælle lidt om de „legale“ Rejser, jeg arrangerede i Samarbejde med den herlige Kriminalbetjent Ole Johansen.

Det var ikke alene Jøder, der maatte flygte til Sverige. Modstandsbevægelsen havde ofte Brug for min Assistance til Folk, der af tvingende Grunde maatte over Sundet — og undertiden ogsaa helst skulde kunne vende uhindret tilbage til Danmark.

I saadanne Tilfælde var det oftest nødvendigt at lave en paa falske Papirer bygget legal Rejse. De fleste var camoufleret som Forretningsrejser, og vi maatte benytte „velanskrevne“ Firmaers Navne, Stempler osv., — men det var os selv, som skrev Papirerne, og Tyskerne hoppede Gang paa Gang paa Limpinden.

Der blev ogsaa arrangeret humanitære legale Rejser i Tilfælde, hvor vi ikke ansaa det for raadeligt at lade

Vedkommende rejse illegalt. Der maatte fabrikeres falsk Daabsattest, Pas, Breve fra „Slægtninge" i Sverige og lignende Dokumenter. En Person, som ikke vidste, hvad der laa bagved, fik Sagen med Anmodning om at lægge et godt Ord ind for, at Vedkommende kunde komme afsted til Sverige til Bryllup, Begravelse eller i andre Anledninger, og Tyskerne, som ikke anede Uraad, gav deres Samtykke.

Her er en lille Solstraalefortælling om en af disse „legale" Rejser:

Jeg fik en Dag en Henvendelse fra Grosserer *Demant*, Indehaver af „American Accousticon Co.", Frederiksberggade. Jeg kendte ham fra tidligere tjenstlige Anliggender, — han rejste en Del i Sverige, og vi sørgede for, at hans Rejser gik i Orden uden Afslag fra de tyske Myndigheder.

Han kom op til mig og bad mig være ham behjælpelig med at skaffe en ung Dame over til Sverige. Hendes Navn var Fru *Bjerrum*, hun var Datter af Grosserer *P. M. Daell* (Daells Varehus) og var gift med en Garderløjtnant Bjerrum, som havde været med i Modstandsbevægelsen og var flygtet over Sundet.

Jeg maatte svare, at der ikke var nogensomhelst Mulighed for at faa Rejsetilladelse fra de tyske Myndigheder; Tyskerne ønskede absolut ikke Kontakt mellem Flygtede og deres Slægtninge. Men jeg kunde muligvis skaffe hende illegalt over.

Grosserer Demant troede ikke, at hendes Nerver kunde holde til dette og bad mig indstændigt om at finde paa Raad.

Jeg mente, jeg kunde have Tillid til ham. Og jeg foreslog ham nu ligeud, at vi lavede en falsk legal Rejse for Fru Bjerrum. Tilbudet blev naturligvis modtaget med Tak.

Jeg drøftede Sagen med Ole Johansen, og vi blev enige om at finde en Form, saadan at Fru Bjerrum kunde opnaa normal Rejsetilladelse hos Tyskerne.

Først og fremmest maatte hun have et nyt Navn.

Ole Johansen gik saa op til Kordegn *Asbo*, Helligaandskirken. *Asbo* — der, som alle ved, senere blev myrdet — var en varmhjertet og ægte dansk Mand; han havde allerede hjulpet os i mange Tilfælde og var ogsaa nu straks beredt til at give os sin Bistand.

Vi opgav Damens Alder til 25 Aar. Jeg indskyder her, at vi aldrig, naar vi henvendte os til Asbo eller andre, fortalte de rigtige Navne; det var bedst for alle Parter. Han trak en af sine Kirkebøger frem, gennemgik en Række Navne og standsede ved eet:

„Bodil Frederikke Sørensen."

Hun kunde vistnok bruges.

Jeg lod Meddelelsen om Ole Johansens Besøg hos Kordegn Asbo gaa videre til Fru Bjerrum, som næste Dag henvendte sig paa Kordegnens Kontor og sagde:

„Mit Navn er Bodil Frederikke Sørensen. Jeg vilde gerne udbede mig en Daabsattest."

Fru Bjerrum anede intet om, at Asbo var „med paa Holdet". Vi havde blot fortalt hende, at Ole Johansen havde haft Lejlighed til at studere Kirkebogen og fundet ud af, at Navnet var brugbart. Hun fik Daabsattesten, gik til Pas-

kontoret og fik udstedt et Pas. Som Rejsemotiv foregav hun, som vi havde instrueret hende om, at hun skulde til Stockholm for at holde Bryllup med en svensk Statsborger. Vi havde fundet en saadan til hende: Olson, Direktør for det svenske „Reso", en Institution af lignende Art som vort eget Bureau „Folkeferie". Han havde været i Danmark i 1941 og kunde bruges til Formaalet.

Olson aner den Dag i Dag ikke noget om, at han skulde giftes med en dansk Dame.

Og jeg forfattede et Brev til Brug for Fru Bjerrum med et Indhold omtrent som dette: „Elskede Bodil, du ved, der har været mange Hindringer for vort Giftermaal, men nu lysner det. Jeg vil bede dig træffe alle de nødvendige Forberedelser, saa du kan rejse herover og blive gift." Brevet var selvfølgelig affattet paa Svensk.

Nu kom en teknisk Vanskelighed: Brevet skulde jo forsynes med Censurens blaa Farvestribe, som vi alle — eller saa godt som alle — kender. Det var ikke saa lige til at træffe Farvetonen nøjagtigt. Men Ole Johansen, der ligesom sin Far er ikke saa lidt af en Opfinder, fandt ud af det. Ved Eksperimenter med Anilinfarver lykkedes det ham at finde den rigtige Kulør, men den gennemtrængte ikke Papiret, som den ægte Censurstribe, og vi var lidt nervøse i den Anledning. (Senere lykkedes det Dr. Emil Vermehren paa Blegdamshospitalet at finde frem til den ægte Censurvædske).

Men vi stolede som sædvanlig paa Heldet.

Nu skulde Fru Bjerrum endvidere have en dansk Lys-

ningsattest til Brug for Indgaaelse af Ægteskab i Udlandet, men hun var uheldigvis kendt i fjerde Politiinspektorat, hvor man udsteder den Slags Attester. Saa kom min Kone os til Hjælp. Hun henvendte sig paa Inspektoratets Kontor med en Fuldmagt fra Frøken Bodil Frederikke Sørensen, og ved særlig Velvilje fra Politiinspektoratet — Ole Johansen havde jo Venner overalt — fik vi Attesten i Løbet af et Par Dage.

Udrustet med falsk Pas og falsk Lysningsattest indsendte Fru Bjerrum nu Rejseandragende for Frøken Bodil paa fuldt legal Maade, og den blev forelagt de tyske Myndigheder gennem Overbetjent Mortensen, som havde afløst Folmer Larsen. Vi ventede i største Spænding — og en Dag kom Rejsetilladelsen fra de tyske Myndigheder.

Rejsen kunde finde Sted med Malmøfærgen.

Paa samme Maade som den her omtalte Episode gik det i mange Tilfælde. Vi skrev falske Papirer og digtede falske Rejsebegrundelser: Begravelser, Besøg hos Dødssyge, Brylupper.

Ole Johansen har indlagt sig stor Fortjeneste ved disse Lejligheder. Han var en klog Mand, som nøje gennemtænkte hver Sag, og han havde et ukueligt Humør, som ofte hjalp mig, naar jeg var ved at segne af Træthed. Thi vi arbejdede ofte til langt ud paa Natten.

Enkelte Gange var jeg ude for smaa nervepirrende Oplevelser paa Grund af, at *saa* mange Mennesker efterhaan-

den vidste Besked om mine Transaktioner, at nogle af dem glemte, hvor nødvendigt det var, at de blev hemmeligholdt.

En Dag kom for Eksempel en Redaktør ind paa mit Kontor. Han ønskede at tale med mig om Bladets tidligere Leder, Redaktør Valdemar Koppel, som er Jøde og derfor skulde til Sverige for at bringes i Sikkerhed for Nazisternes antisemitiske Efterstræbelser.

Han traadte ind i Lokalet, hvor der netop befandt sig to eller tre fremmede Rejseansøgere; jeg hilste paa ham, og han sagde nu med høj og tydelig Røst: „Ja, vi maa jo bede Dem hjælpe os, Christensen —vi maa absolut se at faa Koppel over til Sverige! Han har prøvet to Gange før, og begge Gange mislykkedes det".

Jeg blev nødt til at rejse mig, trække Redaktøren afsides og forklare ham, at han endelig ikke maatte tale højt om den Slags Ting, da dette først og fremmest var et Kontor for legale Rejser.

Forøvrigt skete der det, at da jeg havde faaet arrangeret en Rejse paa falsk Pas til Hr. Koppel, fik han — ved en Raptus af Velvilje fra de tyske Myndigheders Side og dygtigt Arbejde fra Udenrigsministeriets Side — Tilladelse til at tage paa lovlig og normal Maade over Sundet — med Malmøbaaden.

DE DANSKE ARBEJDERES SKÆBNE I TYSKLAND

I Februar 1944 udkom et Særnummer af „Frit Danmark" med en Artikel, hvis Titel var som Overskriften over dette Kapitel; den begyndte saaledes:

„Ud af Ruinerne af det danske Gesandtskabs Bygning i Berlin er blandt andet reddet følgende Dokumenter, som en god Ven af „Frit Danmark" har overladt os. Vi betragter denne nøgterne Indberetning fra Gesandtskabet til det danske Udenrigsministerium som et overordenligt betydningsfuldt og i allerhøjeste Grad vigtigt Dokument, der kaster et skarpt Lys over Forhold, som hidtil har været dunkle. Med disse Akter faar man Sort paa Hvidt for at de danske Arbejderes Kaar i Tyskland er elendige, og at den Skæbne, der truer dem, er Lidelser og Død under Pinsler ..."

Jeg skal her med det samme gaa til Bekendelse og tilstaa, at det *ikke* var af Gesandtskabets rygende Ruiner, Dokumenterne blev reddet, men at Sagens virkelige Forhold simpelthen var, at jeg — som sad i Udenrigsministe-

riet — gennem Hernøe overgav Frihedsraadet min Viden om Forhold, som i lang Tid havde voldt mig megen Bekymring.

Sideløbende med mit illegale Arbejde: Transporterne til Sverige, havde jeg jo nemlig mit legale Arbejde i Ministeriet, og herunder var jeg en Del beskæftiget med Sager vedrørende de danske Arbejdere i Tyskland.

Jeg drøftede disse Sager med Hernøe. Vi var begge forfærdede over, at saa mange Tusinde Arbejdere søgte til Tyskland, og forargede over den modbydelige Hverve-Metode — særlig den private Hvervning.

Det tyske Hvervekontor laa i Vesterport, men naar de danske Arbejdssøgende kom hertil, blev de oftest modtaget af private Hvervespekulanter — med Skam at sige Danskere — der stod paa Lur efter dem og sagde: „I kan faa en langt større Løn ved at lade jer hverve privat hos os."

Mange gik paa Limpinden, lokket af den store Ugeløn, som blev lovet dem, og lod sig indtegne. Naar de ankom til det aftalte Sted i Tyskland, vidste man imidlertid dèr slet intet om Sagen og vilde ikke anerkende Kontrakten. Arbejderne maatte lade sig nøje med de Tariffer, som var godkendt af den tyske Arbejdsfront, og det var noget helt andet! Der var ogsaa en Mængde „Entreprenører", som averterede efter Arbejdskraft i Bladene og foregav at have store Entrepriser i Tyskland; i Virkeligheden var de blot en Slags Hververe, sôm fra forskellige tyske Firmaer fik en Afgift, der ofte beløb sig helt op til 60 % af Arbejdernes Løn. Det var bogstavelig talt hvid Slavehandel!

Hvervningen af danske Arbejdere foregik for Størstedelen gennem de i Danmark etablerede tyske Arbejdsanvisningskontorer, hvis Chef var Tyskeren Dr. Heise. Gennem hans Hvervesjakaler lokkedes en Mængde Danskere under falske Foregivender ned til Tyskland, og naar de opdagede, at de ikke fik Løn efter Kontraktens Ordlyd og protesterede, risikerede de Opdragelseslejr eller Koncentrationslejr.

„Frit Danmark" fremdrog et typisk Tilfælde. En Mand havde efter en Annonce i et Blad faaet Forbindelse med en Hverver, som tilbød vellønnet Akkordarbejde: 2½ Mark i Timen. Han lod sig overtale og underskrev Kontrakt med et dansk Firma i Tyskland. Men da han kom derned, viste det sig, at dette Firma intet som helst Arbejde havde, det var simpelthen et Hvervebureau, som *solgte* Arbejdere til tyske Firmaer, og som tjente op til 60 pCt. paa Handelen; og den tarifmæssige Løn var *ikke* 2½ Mark i Timen, men 0,71 Mark! Da Manden — og nogle Kammerater, der ligeledes var lokket til Tyskland under falske Forudsætninger, mukkede, tog man en Nat fire af dem og anbragte dem i en Koncentrationslejr, hvor de forefandt 30 Landsmænd, Danskere, som var anbragt der for ubetydelige Forseelser. I Løbet af 3 Uger døde 8 Danskere, officielt af Lungebetændelse, men i Virkeligheden blev de mishandlet ihjel, pisket, sparket og pint til Døde af de tyske Forbrydere!

Af Skrivelserne fra det danske Gesandtskab i Berlin til Udenrigsministeriet, som gennem mig kom til Frihedsraadets Kendskab, fremgik det, at en Mængde Arbejdere, som af Tyskerne blev anbragt i Koncentrationslejre, døde af

Lungebetændelse, Tyfus eller „almindelig Legems- og Kredsløbssvækkelse".

Hvad der skjulte sig under denne summariske Betegnelse, havde jeg en Anelse om, naar der i forskellige Indberetninger stod saadanne Ting som nedenstaaende Fragmenter:

„... han blev arresteret af Gestapo og overført til Lejren (Arbejdsopdragelseslejren „Farge" ved Bremen). En Mavesygdom foranledigede Overførsel til Sygehus. Efter Maveoperationen stødte dobbeltsidig Lungebetændelse til. Hjemsendt, normalt vejede han 160 Pund, ved Hjemsendelsen 112, og vil næppe nogensinde overvinde Følgerne af Lejropholdet".

„Sigfred Rasmussen" ..... „Dødsaarsagen (efter to Maaneders Ophold i Tyskland og Indlæggelse paa Arbejdsopdragelseslejren „Sonderlager") er i Følge Skrivelse fra Marienstift Sygehus i Braunschweig: Betændelse og Blodforgiftning i Forbindelse med Fjernelse af et Ribben".

„... Dødsaarsag iflg. Skrivelse fra det hemmelige Statspoliti i Braunschweig: Akut Hjerte- og Kredsløbssvækkelse med deraf følgende Hjertelammelse ..."

„... Anbringelse i Lejren („Sonderlager") 27. Juli 1942; død 5. August 1942. Dødsaarsag, iflg. Meddelelse fra det hemmelige Statspoliti i Hamborg: Almindelig legemlig Svækkelse".

„... Anbringelse i Lejren 25. September 1942, død 18. November 1942. — Dødsaarsag: Hjerte- og Kredsløbssvækkelse".

„Edvard Larsen. Arresteret i Dresden den 14. Februar 1942 (og sendt til Koncentrationslejr Buchenwald): Iflg. det hemmelige Statspolitis Udsagn er der ingen Udsigt til, at Larsen kan komme fri, saalænge Krigen varer".

Af „forskellige danske Arbejderes Oplysninger til danske Øvrighedspersoner" fremgik det endvidere, at de danske Arbejdere blev ekserceret med March og Løb o.s.v., at de blev sat paa Næringsmiddelrationer, der kun egnede sig for Sultefakirer, at de blev sat til haardt Arbejde, og at enhver, som forsøgte paa Flugt, blev skudt uden Varsel. Og tillige:

„Ofte vækkes man midt om Natten til Appel, der kan vare fra 10 Minutter til 1 Time". „Naar Gymnastikken ikke udføres til den Opsynshavendes Tilfredshed, uddeles Slag med Gummiknipler ...". „Den mindste Forseelse straffes med Prygl, Slag af Knytnæver eller med et Stykke svær Gummislange ...". „Hvis man ikke har arbejdet ivrigt nok, mister man sin Forplejning, i nogle Tilfælde baade for Aftenen og den paafølgende Dag, ligeledes maa man sove uden Sengetøj paa Cementgulvet i Luftbeskyttelsesrummet i Stedet for paa Belægningsstuen. Uden Hensyn til, at den Straffede intet faar at spise, maa han deltage i det sædvanlige Arbejde og i Eksercitsen".

— — Man vil let kunne forstaa, at jeg, som dengang endnu ikke kendte til Rapporter om Rædslerne i Buchenwald og andre Steder, blev rystet ved at læse disse Indberetninger fra det danske Gesandtskab i Berlin, og man vil sikkert ogsaa kunne forstaa, at jeg ikke turde forsvare

at beholde min Viden for mig selv under de unormale Forhold, som herskede i vort Land. Hernøe og jeg blev enige om, at ledende Mænd indenfor Modstandsbevægelsen maatte underrettes, og disse Mænd var straks paa det rene med, at der maatte gøres noget ved Hjælp af det Materiale, som jeg kunde faa Adgang til i Udenrigsministeriet.

Saaledes blev det omtalte Særnummer af „Frit Danmark" til. Materialet blev overgivet Redaktør *Schoch.* Arbejdet foregik under Iagttagelsen af den største Hemmelighedsfuldhed, og der gik et Par Maaneder, inden Bladet kunde udsendes.

En Dag i Januar 1944 ringede *Hernøe* til mig og foreslog, vi skulde mødes paa en Restaurant. Her viste han mig Særnummeret. Vi var begge klar over, at det vilde vække stor Opmærksomhed hos Tyskerne — og Raseri! Tyskerne maatte jo vide, at Materialet maatte stamme fra et af følgende Steder: 1) Det danske Gesandtskab i Berlin, 2) Statens Udvandringskontor, 3) Arbejds- og Socialministeriet — eller 4) Udenrigsministeriet. Og vi valgte som sagt at paastaa, det var reddet ud af det brændende Gesandtskabskontor i Berlin.

Til Meddelelserne i „Frit Danmark" var selvfølgelig føjet Minister Mohrs Klage i „Auswärtiges Amt" over de skandaløse Forhold, og et Referat af hans Samtale med Oberregierungsrat Seiberlich, til hvem han overlod et Sammendrag af det fra Udenrigsministeriet modtagne Memorandum, oversat til Tysk.

— — —

Det varede ikke længe, før Tyskerne reagerede.

De sendte en voldsom Protest til Udenrigsministeriet og vedlagde en Del Fotokopier af „Frit Danmark" — en ganske unødvendig Foranstaltning, da Bladet allerede forefandtes her i flere Eksemplarer. Og de forlangte, at en Undersøgelse øjeblikkelig indledes.

Denne Undersøgelse blev foretaget, men førte ikke til Afsløring af Ophavsmanden. Resultatet blev negativt.

Mens Tyskerne søgte efter Ophavsmanden til „Frit Danmark"s Meddelelser, arbejdedes der i London energisk paa at udbrede Kendskabet til det interessante Dokument. Dette skete gennem Radioen. Artiklen blev oversat til alle okkuperede Landes Sprog, og fra London Radio gik det siden til de forskellige Landes illegale Blade.

Blytgen Petersen holdt i engelsk Radio en Tale — paa Dansk — hvori han bl. a. sagde:

„Engelske Bomber bragte Sandheden frem i Lyset, som Tyskerne vilde skjule, men nu er de — takket være Undergrundspressen — spredt over det hele Land. Det er fastslaaet fra officiel Side, nemlig af den danske Gesandt i Berlin, at de Kaar, der bliver danske Arbejdere i Tyskland til Del, er af en saadan Karakter, at man ikke alene af nationale og politiske Grunde maa fraraade danske Arbejdere at rejse til Tyskland, men ogsaa af rent menneskelige ..."

Naturligvis maatte den af Tyskerne krævede Undersøgelse medføre, at ogsaa jeg blev forespurgt. Jeg nægtede bestemt og konsekvent.

Efter dette Kup gik der en Tid, hvor jeg stadig gennem Hernøe skaffede Frihedsraadet udførligt Materiale til Kampagnen mod Tyskerne i Anledning af Hvervningsmetoderne overfor de danske Arbejdere og med detaljerede Beretninger om, hvordan de hvervede blev benyttet i Krigsindustrien, ligeledes om Tyskernes barbariske Straffeforanstaltninger overfor „Opsætsige". Bladet „Frit Danmark" aftrykte disse Meddelelser direkte uden Omskrivninger. I hvilken Grad jeg eventuelt mistænktes indenfor Ministeriet for at have med disse „Indiskretioner" at gøre, skal jeg ikke kunne udtale mig om.

JEG BLIVER ANTIKVARBOGHANDLER

Normalt havde jeg en Del Arbejde i Udenrigsministeriets Visumkontor, og efterhaanden som de illegale Transporter samtidig optog mere og mere af min Tid, kan man vel sige, at jeg havde nok om Ørerne.

Saa kom den 19. September 1944, da Politiet blev taget af Tyskerne. Havde jeg følt mig usikker før, saa blev det i langt højere Grad Tilfældet nu, — jeg havde jo daglig Forbindelse med Politiet. Der var en Del Politimænd, som vidste Besked med mine Transaktioner, — og de kunde blive forhørt og torteret til at røbe mig.

Hernøe havde paa det Tidspunkt allerede i nogen Tid været „forsvundet". — Var min Stilling farlig, saa var hans det i endnu langt højere Grad, han var jo — under Dæknavnet „Fuldmægtig Frandsen" — en central Kraft i Modstandsbevægelsen og indenfor den Del af Politiet, der arbejdede illegalt. Han gik under Jorden — officielt var han sygemeldt — og jeg kunde et Stykke Tid ikke faa Forbindelse med ham.

Jeg fandt, at det var for farligt at fortsætte min sædvanlige Tilværelse og mit Arbejde i Ministeriet. Dagen efter Politiets Fjernelse, den 20. September, gik jeg til Fuldmægtig Helmuth Møller og satte ham ind i mine Betænkeligheder. Baade for min egen Skyld og af Hensyn til Ministeriet var det bedst, at jeg forsvandt omgaaende. Der laa mange af mine falske Papirer i Rigspolitiets Visumkontor for Danske, og de laa spredt paa mange forskellige Steder, blandt andet i det tyske Gesandtskabs Konsulatsafdeling.

Til mine principielle Betænkeligheder kom der endvidere det, at der i de sidste Dage havde været nogle mystiske Henvendelser til mit Hjem.

Min Kone fortalte mig, at hun havde haft Besøg af en Mand, som uden at navngive sig spurgte efter mig. Da hun svarede, at jeg ikke var hjemme, sagde han i en brøsig Tone: „Er han da aldrig nogensinde hjemme? Men det er ligemeget — vi skal nok faa fat paa ham!"

Min Kone saa ud af Vinduet efter ham. Da han gik ud af Gadedøren, slog han Følge med en anden Mand, som aabenbart havde ventet paa ham. To Gange var der telefonisk blevet spurgt: „Er det Mejeriet?", og min Kone havde den absolutte Fornemmelse, at det underlige Spørgsmaal var baseret paa, at de ikke brød sig om at tale med hende men med mig.

Saa gik jeg under Jorden.

Jeg boede ude paa Amager, i Lerfossgade Nummer 10, hvor jeg havde et møbleret Værelse; jeg havde nu hele Dagen til min Disposition og kunde stille mig til Raadig-

hed for Modstandsbevægelsen i langt højere Grad end før.

For at have en plausibel Undskyldning for min Udeblivelse fra Ministeriet, henvendte jeg mig til min gode Ven, Doktor Vermehren paa Blegdamshospitalet. Han blev sat ind i Sagen og gav mig „en grundig Undersøgelse", som resulterede i, at han konstaterede en haardnakket rheumatisk Lidelse, skrev en Lægeattest og afleverede den personligt i Udenrigsministeriet.

Efter nogle Dages Forløb opnaaede jeg Kontakt med Allan Hernøe og meldte mig til Tjeneste hos ham. Han havde i nogen Tid været beskæftiget med at organisere Politiet, han var en af de faa, der i god Tid havde gjort et forberedende Arbejde, og derfor stod det Omraade, han arbejdede i, Afsnit II, særlig godt rustet, da Politiet maatte gaa under Jorden.

Han boede hos Tegneren *Anton Hansen* paa Lundegaardsvej i Hellerup, en brillant Mand, hos hvem vi holdt en Del af vore illegale Møder.

Men vi maatte have en Central, hvor vi kunde samles med de mange forskellige Personer, som under forskellige Dæknavne arbejdede med paa de mange Opgaver, som ventede paa os. Hernøe fandt, at det var mest hensigtsmæssigt at etablere en „underjordisk" Station i et Forretningslokale i den indre By — naturligvis camoufleret, saa det hele tog sig ganske uskyldigt ud for enhver, som ikke vidste Besked.

Vi fandt en saadan Forretning i Borgergade Nr. 16, i Sankt Annæ Palæ — senere Gestapos Højborg.

Her besluttede vi at oprette en Antikvarboghandel. Jeg blev udnævnt til Bestyrer og fik en Mand til Medhjælper — en ung Politibetjent Gilsfort, der gik under Navnet „Johansen", og ganske vist ikke kendte mere til Antikvarboghandlerfaget end jeg selv, men som, ligesom jeg, elskede Litteratur og forsaavidt egnede sig til at have med Bøger at gøre.

Vi fik Møbler og Reoler til at stille ind i Boden. Og gennem Chefen for Afsnit II, Kaptajn *Mandrup Poulsen*, — Dæknavn Karlsen — fik vi Forbindelse med Boghandler *Schou*, Charlottenlund; han blev sat tilpas ind i Forholdene, som det var nødvendigt, og stillede straks beredvilligt 2—3000 Bøger til vor Disposition.

Med dem udstyrede vi vore Reoler — men de fyldte langtfra nok. Vi maatte have mange flere, og jeg foretog nu en lille Tur til forskellige Boghandlere. Vi havde Tilbud fra Chr. Erichsens Forlag om alle de Bøger, vi ønskede, men mente ikke, det var værd at modtage det.

Jeg gik til forskellige Forlag og sagde ligeud: „Det drejer sig om et Stykke illegalt Arbejde. Vi skal oprette en Central under Modstandsbevægelsen, camoufleret som Antikvarboghandel, og skal altsaa bruge en Del Bøger." Der var ingen, der fik at vide, hvor Centralen laa.

Arnold Busck, Nyt nordisk Forlag, bad om at maatte sætte sig i Forbindelse med Kontorchef *Eskelund* i Udenrigsministeriets Pressebureau; Eskelund udtalte sig bered-

villigt om Sagen og gav den sin fulde Støtte, hvorefter vi fik en Mængde Bøger fra Forlaget. Det blev vedtaget, at Bøgerne officielt skulde stilles til Raadighed for en Basar.

Overalt mødte vi Forstaaelse. Hos Firmaet *Levison jr.* paa Købmagergade fik vi forskelligt Butiksinventar, Klæbestof, Sejlgarn osv. Huslejen var 8000 Kroner aarligt, men Ejeren var klar over Formaalet, og der indføjedes den Passus i Kontrakten, at Betaling ikke skulde finde Sted, saalænge Besættelsen varede.

Anton Hansen stillede ikke alene mange af sine prægtige Litografier til vor Disposition, saa vi havde noget at pynte med, men overtog ogsaa Væggenes Oliemaling og alt Malerarbejde i Forretningen.

Jeg fik nu et nyt Navn. Som Bestyrer af Antikvariatet hed jeg *Christian Nielsen*, men blev blot kaldt „Bestyrer Nielsen". Hernøe — som nu var min illegale Chef — var „Ejer" af Boghandelen. Han fik nu et nyt Dæknavn. Tidligere var det „Fuldmægtig Frandsen", nu blev det „*Poul Martin Møller*". Det var, synes jeg, et Navnevalg, der vidnede om en god Smag!

Da jeg næppe med Billighed kan gaa ud fra, at alle Læsere ved Besked om, hvordan Modstandsbevægelsen var organiseret, vil jeg her indskyde et Par Bemærkninger om dens Ledelse.

Hvis man begynder fra neden, har man en Række Grupper paa fem Menige med en Gruppefører; fire eller fem Grupper udgjorde en Deling, som stod under Delingsføre-

rens Ledelse, et lignende Antal Delinger dannede et Kompagni med en Kompagnichef i Spidsen. Ligesom ved Militærorganisationen udgjorde nogle Kompagnier en Bataillon, der sorterede under et Afsnitsraad. Et Kompagni kunde bestaa af en Modstandsgruppe og desuden af en Forsvarsgruppe, som blev oplært i Vaabenbrug og fik mindre militære Opgaevr at løse. Indenfor hver Bataillon fandtes en Efterretningssektion, hvorunder fortrinsvis det underjordiske Politi fungerede.

Afsnit 2's Efterretningssektion har, efter hvad jeg har hørt, været et af de bedst arbejdende. Hernøe var Politiets Repræsentant for dette Afsnits ledende Raad, Afsnitsraadet.

Hernøe var en Modstander af, at Politiet skulde være „noget for sig selv", — han hævdede, at det burde indpasse sig som et naturligt Led i den samlede Modstandsbevægelse. Han havde til at begynde med mange Modstandere indenfor Kollegerne; men efterhaanden traadte det klart frem, at hans Synspunkter var de rigtige, og selv de, der i Begyndelsen var kraftigst imod dem, indsaa, at han havde haft Ret og gik ind for dette loyale Samarbejde — som blandt andet medførte, at Politiet tog mere aktiv Del i Modstandsbevægelsens forskellige Aktioner. Hernøe var Sjælen i Afsnit II's underjordiske Politi og dets selvskrevne Fører. Senere blev han afløst af to Politikommissærer.

Min Overgang fra Tjenesten i Udenrigsministeriet til det underjordiske Politi betød ingenlunde, at Forbindelsen var

afbrudt, jeg havde stadig Kontakt med Ministeriet igennem Kontorchef Eskelund.

Hernøe paapegede en Dag i en Samtale med mig det ønskelige i, at vi fik fast Føling med Udenrigsministeriet, saa Politiet til Stadighed og paa et hvilket som helst Tidspunkt kunde faa detaljerede Oplysninger om hvilke Forhandlinger, der blev ført mellem de danske og de tyske Myndigheder vedrørende Politiet.

Det var let at indse Betydningen af en saadan Kontakt, og jeg var straks paa det rene med, at det Sted, hvor man hurtigst og bedst kunde erhverve de ønskede Oplysninger, maatte være *Udenrigsministeriets Pressebureau.* Heldigvis kendte jeg fuldtud *Kontorchef Eskelunds* Indstilling og vidste, at jeg trygt kunde henvende mig til ham. Hvis han ikke var i Stand til at hjælpe mig, vilde han sige det uden Omsvøb, men hvis han mente at kunne paatage sig Opgaven, vilde han gøre det uden at frygte den Fare, som var forbundet dermed.

Jeg ringede derfor til Eskelund. Jeg kunde af gode Grunde ikke gaa op til ham i Ministeriet, for jeg var jo sygemeldt paa ubestemt Tid og led officielt af en voldsom Lumbago.

Eskelund opfordrede mig til at besøge ham paa hans Privatbopæl, og jeg stillede paa det aftalte Klokkeslet i Store Kongensgade 23, mit Legitimationskort og Visitkort lød paa Navnet Chr. Nielsen, Boghandler. For alle Tilfældes Skyld havde vi aftalt, at jeg kom for at se paa nogle Bøger, som Eskelund eventuelt vilde sælge til mit Antikva-

riat. Og jeg havde en duplikeret Skrivelse med mig med følgende Indhold:

„Vi tillader os at henlede Deres Opmærksomhed paa, at vi har oprettet et Antikvariat i Borgergade Nr. 16. Vi erindrer Dem høfligt om, at vi staar til Tjeneste baade med Hensyn til Køb og Salg" o.s.v.

Denne Skrivelse havde Eskelund altid senere ved Haanden for at kunne henvise til den, hvis der skulde komme „ubudne Gæster". Hvis de ytrede Nysgerrighed efter at erfare, hvad mit Besøg gik ud paa, kunde han forklare, at han havde ringet til mig i Anledning af, at han ønskede at udsortere nogle Bøger af sin Samling. Og jeg gik flere Gange fra ham med en stor Bogpakke under Armen.

Undertiden kom jeg til ham flere Gange daglig — men selvfølgelig var det altid i absolut nødvendige Anliggender. Dem var der ingen Mangel paa! Det var blandt andet af stor Vigtighed at faa bestemt Underretning om, hvilke Betjente der eventuelt var blevet arresteret *efter* den 19. September, saa man til enhver Tid var orienteret og kunde træffe Sikkerhedsforanstaltninger for de Mennesker, den Arresterede havde haft Samarbejde med. Ligeledes kunde man i Pressebureauet sikrest og hurtigst faa Viden om, hvis en Arrestant blev overført til Frøslev eller til Tyskland; det var af stor Betydning at skaffe sig Underretning af den Art; thi naar for Eksempel en saadan Overførsel havde fundet Sted, kunde der oftest, i Anliggender som vedrørte dem, arbejdes med betydelig større Frihed.

Undertiden fik jeg fra Kontorchef Eskelund store Lister

angaaende disse Overførsler og derigennem Klarhed over, hvormange Politimænd der var imellem. Og vi var til Stadighed orienterede om alle Dødsfald i Koncentrationslejrene. Jeg kan sige, at vi praktisk talt fik Oplysningerne i samme Øjeblik, de var indgaaet til Udenrigsministeriet.

Eskelund sparede aldrig sig selv. Han gjorde alt for at skaffe os en saa fyldig og detaljeret Viden, som det var ham muligt. En Del af disse Oplysninger gik videre til Bladet „*Information*" — den underjordiske Virksomheds Ritzaus Bureau — der lededes af *Børge Outze*. Desuden modtog jeg stadig fra Kontorchef Eskelund den daglige Situationsmelding, Udenrigsministeriets illegale Avis, hvis Stof baseredes paa Indberetninger fra de offentlige Myndigheder rundt om i Landet samt paa Meddelelser fra Pressefolk, som stod i Forbindelse med Bureauet. Dette Blad var kemisk frit for Propaganda; det gav i korte Træk en Oversigt over Tildragelser af Betydning fra hele Landet Nyhedsstof, som ifølge Sagens Natur ikke kunde blive omtalt i Dagspressen. Oplysningerne i denne daglige Situationsmelding var formuleret paa en saa forsigtig Maade som muligt, for man kunde jo ikke føle sig assureret mod, at Tyskerne en skønne Dag fik Underretning om dette Blad og fik Fingre i et Eksemplar. — Naar der for Eksempel omtaltes en Likvidation, saas det ikke direkte af Bladets Omtale, om den var foretaget af Modstandsbevægelsen eller af Nazisterne, men f. Eks. ved en uskyldig Tilføjelse, at den likviderede var Medlem af D.N.S.A.P.

Bladet indeholdt ogsaa overordentlig værdifuldt Stof

vedrørende vort internerede Politi og blev benyttet som Kildeskrift til et lille Organ for Politiet i „Afsnit 2".

Det var til uvurderlig Nytte for Modstandsbevægelsen, at den ved denne Kontakt til enhver Tid kunde være orienteret om, hvad der foregik af Foreteelser, som fortiedes i den mundkurvforsynede Presse.

Det kunde hænde, at mine Møder med Eskelund paa hans Privatkontor trak temmelig længe ud. For hans Telefon kimede uafbrudt, og det var altid Sager af paatrængende Vigtighed, der krævede hans Opmærksomhed. Jeg tænkte ofte, at Kontorchefens Hjerne maatte være indrettet som Hjernen hos en af de Skakspillere, der kan tage en Dyst med tyve forskellige Modstandere paa een Gang. Men han tog det med den overlegne Ro, som karakteriserer ham i alle Forhold.

Jeg bragte Meddelelserne videre til min illegale Chef, Allan Hernøe. Det var farligt at færdes paa Gader og Stræder med dette Stof. Ikke alene for mig selv, men ogsaa for Eskelund, for med Hensyn til Størsteparten af dets Indhold kunde det kun stamme fra Udenrigsministeriets Pressebureau.

Jeg opbevarede derfor den daglige illegale Situationsmelding og de øvrige Meddelelser fra Bureauet paa det Sted, jeg fandt bedst egnet til Formaalet —

Det var min *Cyklepumpe!*

Der er jo nemlig intet opsigtvækkende i, at man altid tager Cyklepumpen med sig, den er let at stjæle og let at gaa med i Haanden eller stikkende op af en Inderlomme

i Jakken. Min til dette Formaal udkaarne Cyklepumpe blev naturligvis omhyggelig renset for Olie; jeg skruede Hætten af, trak Pumpestangen ud og viklede Papiret med Meddelelserne omkring den, hvorefter jeg forsigtigt skød den tilbage. Jeg behøver vel ikke at tilføje, at jeg ikke kunde bruge den til at pumpe Luft i Ringene; den var forfremmet til en betydningsfuldere Tjeneste.

I Antikvarboghandelen i Borgergade kom der, som man kan forstaa, mange forskellige Mennesker.

Blandt andet almindelige Kunder!

Og disse almindelige Kunder hørte jo ikke til de særlig ønskede Gæster, — de kunde jo ofte være til Besvær paa forskellige Maade. De kunde optage vor Tid — og det var ikke altid, vi havde den til Raadighed, tværtimod!

Vi var jo hverken interesserede i at købe eller sælge. Naar der kom En for at sælge Bøger, vurderede vi dem derfor konsekvent for lavt, og naar der kom En for at købe, satte vi konsekvent Prisen paa den ønskede Vare saa højt, saa han tabte Lysten. Men naturligvis kunde vi ikke gaa saa vidt i denne Trafik, saa det virkede fordægtigt.

Jeg havde gennemgaaet et kort Kursus i Boghandelens Teknik hos Boghandler *Schou i* Charlottenlund, i de Dage jeg var derude, erhvervede jeg mig et summarisk og nødtørftigt Kendskab til en Boghandlers daglige Praksis og Forretningsgang. Jeg fik f. Eks. at vide, at nye Bøger, udsendt i Aar og af nogenlunde godt Renommé, i Alminde-

lighed betaltes antikvarisk med 40 pCt. af Bogladeprisen, og at det ellers var en Skønssag, hvad man gav. Det hjalp ogsaa en Smule paa mine Chancer for at udfylde min Plads paa en nogenlunde værdig Maade, at baade jeg og min Medhjælper, Johansen, elsker Litteratur.

Butikken havde to Udstillingsvinduer mod Gaden; i det ene anbragte jeg Skønlitteratur, Haandbøger og Fagbøger af anden Art, i det andet udelukkende Børnebøger.

Naar nogle af Forretningens *specielle* Kunder — Folk fra Afsnit II — kom ind i Butikken, og der i Forvejen var andre Kunder derinde, spurgte de efter en af Bøgerne i Vinduet eller snakkede om en Bog, de havde med sig og ønskede at sælge; men hvis der ikke var andre, gik de lige ind i Kontoret bagved Butikken og afgav deres Rapporter. Her blev alle Iagtagelser indberettet angaaende den store Politistyrke, som hørte ind under Afsnit II. Dette Afsnit var jo ensbetydende med det Distrikt, der omfatter Nordre Birk, men indenfor dets Rammer kom der mange Politibetjente fra praktisk talt hele Landet. Thi det kneb mange Steder med at komme rigtig i Gang, og det rygtedes efterhaanden, at Ledelsen i Afsnit II var særlig heldig i sine Dispositioner. Til det øvrige Arbejde i Borgergadeboden hørte det ogsaa at sørge for god Kost og passende Logi til Folk, der kom til udefra, og det maatte naturligvis heller ikke koste for meget.

Jeg skulde sørge for det daglige Virke med dets „dobbelte Bogholderi", dets Kombination af almindelig Boghandlerekspedition og hemmeligt Arbejde for Politiet og

dermed for Modstandsbevægelsen, af hvilken „Afsnit II" var en af de sideordnede Funktioner. Var der noget i Boghandlerfaget, jeg ikke kunde klare med min egen minimale Indsigt i Faget, ringede jeg til Schou i Charlottenlund. Det var en stor Fordel for alle Parter, at ogsaa min Chef, Hernøe, var litterært interesseret; det var ikke alene Politi og Politik, men ogsaa Poesi og litterær Prosa, vi drøftede i Baglokalet.

Vi skiftede Udstillinger hver fjortende Dag, og arrangerede smukke Vinduesudstillinger, hvormed den udmærkede Kunstner Anton Hansen baade med Raad og Daad var os til stor Hjælp.

Det hændte — og kunde jo naturligvis vanskeligt undgaas — at en Mand, som jeg kendte privat, kom ind i Butikken og blev højlig forbavset over at finde mig — som hidtil kun i al Beskedenhed havde gjort mig bemærket som Dampskibsmand i „Svenska Amerikalinien" og Kontormand i det danske Udenrigsministerium — nu pludselig havde udført en saa sælsom Forvandlingskunst og afsløret mig som Boghandler. Jeg maatte i Huj og Hast opfinde en nogenlunde plausibel Forklaring; men til en af dem — en Mand jeg kunde stole paa — sagde jeg ved Afskeden blot de lakoniske Ord: „Glem dette!"

En Dag kom Johansen ind til mig, da jeg sad sammen med Hernøe i Baglokalet, og fortalte. at der var en Kollega — en Mand, der præsenterede sig som Antikvarboghandler — der stod inde i Butikken og havde fremsat Ønske om at maatte hilse paa Forretningens Chef.

Jeg var ikke særlig glad over Besøget. Men man kunde jo lige saa godt springe i det som krybe i det. Rask, oprømt og smilende traadte jeg derfor ind i Butikken og hilste. Min Gæst var Antikvarboghandler i Klareboderne. Han opkøbte specielle Bøger, han vilde meget gerne have Lejlighed til engang imellem at gennemse mine Reoler, eventuelt gøre Forretninger med mig mod den sædvanlige Rabat mellem Kolleger. I Begyndelsen var jeg en lille Smule nervøs for, at han skulde gennemskue min Falskhed, og jeg anvendte det obligate Trick at anstille mig en Smule underbegavet. Og jeg havde den Glæde at konstatere, at han aabenbart akcepterede mig!

Hernøes Dæknavn havde, som før omtalt, hidtil været Frandsen, nu Paul Martin Møller. Hvis vi skulde blive mistænkte eller vor Ufaglighed afsløret, havde vi en Forklaring paa rede Haand: Vi havde været fordums Agenter for et stort Forlag, vi havde sparet Penge sammen og tilslut faaet den Idé at etablere os som Boghandlere.

Vi diskuterede selvfølgelig undertiden Faren ved vort Arbejde og blev enige om, at den højeste Risiko, vi løb, var en Tur til en tysk Koncentrationslejr.

Læserne vil selvfølgelig gerne høre lidt om Bogladens „illegale" Gæster. Jeg vil nævne nogle af dem i Flæng.

Der kom en herlig Mand, som gik under Dæknavnet „*Entreprenøren*". Det var en mægtig Kæmpe med fabelagtige Kræfter, han havde et frygtelig Haandtryk, og det

var ikke uden de største Betænkeligheder, man rakte Poten frem imod ham og lod ham lukke sin Bjørnenæve, der havde en Trykkraft som en Staalhandske, om den. Han kom daglig og aflagde Rapport for Hernøe, og hvergang han var gaaet, maatte vi undersøge vore Fingre for at være sikre paa, at de ikke var smuttet ud af deres Ledskaale under hans velmente og hjertelige Greb. „Entreprenøren" var i Virkeligheden Politimand: Riis-Nielsen.

Vi fik ogsaa til Stadighed Besøg af en Mand, der kaldtes „*Stoffer*", en høj, slank Sportsmandstype og en brillant Kammerat; han var Afsnittets illegale Kørselschef. Der var jo ofte Brug for motorkyndig Assistance, der maatte ofte disponeres over Lastbiler, for Eksempel naar Afsnit II hentede Vaaben. Hans Navn var Christoffersen.

„*Jens Erik*" var militærkyndig — en Reserveløjtnant, som var overgaaet til Politiet. Ham blev der betroet specielle Opgaver af den farligste og vanskeligste Art; han var ualmindelig koldblodig og frygtløs og var med til mange af de store Sabotager. Han hed Feldt-Rasmussen.

„*Henningsen*" var, i Modsætning til de fleste af vore illegale Gæster, ikke Politimand. I sit civile Liv er han forresten Grosserer *Arnold* paa Hauserplads. Indenfor Modstandsbevægelsen havde Henningsen en fremtrædende Plads og var Kompagnichef i Holte; han bragte mange værdifulde Oplysninger og stod i nært Samarbejde med Hernøe.

Alle de Rapporter og Meddelelser, vi fra Dag til Dag samlede sammen, blev sorteret af Hernøe og gennem ham frem-

lagt for det samlede Afsnitsraad. De Ting, som skulde bruges højere oppe, blev dernæst overgivet til „Grossereren", som kom dagligt til os og var vor Kontaktmand med „*Frihedsraadet*".

„Grossereren" var identisk med Redaktør *Stig Jensen*, om hvem man nok tør antyde, at han hører til dem, der har indlagt sig stor Fortjeneste ved sit illegale Arbejde. Jeg vil ikke kunne undgaa i de senere Kapitler ofte at beskæftige mig med denne storartede Mand, — men desværre kan jeg kun *tangere* hans Navn og hans Arbejde, eftersom han jo er Skribent og derfor — i høj Grad — „kan selv".

Foruden at bestyre Forretningen og varetage den daglige Ledelse af dens illegale Afdeling, naar Hernøe ikke var tilstede, redigerede jeg en Tid et „underjordisk" Politiblad, der slet og ret hed„ Meddelelser". Det udkom en Gang ugentlig, men gik ikke ret længe; det Stof, som specielt interesserede, kunde dog ikke trykkes i dette Blad, fordi det jo i høj Grad kunde befrygtes, at Tyskerne fik Fingre i et Eksemplar og derved kom paa Sporet af hele vor Virksomhed.

KONTORCHEF ESKELUNDS BUDSKAB OM EN UHYGGELIG TYSK PLAN

Ved en af mine mange Sammenkomster hos *Eskelund* paa hans Privatbopæl fik jeg at vide, at Udenrigsministeriet havde modtaget et anonymt Brev, der maatte stamme fra det tyske Gesandtskab. Eskelund kendte Skriften, syntes han, og mente med Bestemthed, at Skrivelsen hidrørte fra en Mand, han ofte i Embeds Medfør havde haft Forhandlinger med.

Det var umiddelbart efter Folkestrejken. Og Brevskriveren aabenbarede en ualmindelig ondsindet tysk Plan, hvis Realisation foregaves at være under Opsejling.

Man vilde — i fornyet Tilfælde af Generalstrejke eller andre Uroligheder — iværksætte visse Straffeforanstaltninger af meget vidtgaaende Konsekvenser, specielt ved at anstifte „*Fladebrande*" i tæt befolkede Kvarterer af København. Og en saadan hensynsløs Anvendelse af Brandbomber vilde ikke kunne undgaa at kræve en Mængde Ofre i den uforberedte Befolkning — ikke mindst mellem Kvinder og Børn.

Kontorchef Eskelund udtalte som sin sikre Overbevisning, at Planen virkelig var lagt, og at det var Brevskriverens Mening at advare de danske Myndigheder. Jeg fik Tilladelse til at bringe Meddelelsen videre til Allan Hernøe, og gennem ham sendtes den til Frihedsraadet.

Eskelund og jeg diskuterede Sagen og blev enige om, at det især maatte være Arbejderkvartererne paa Nørrebro og Vesterbro, der havde Udsigt til at blive „straffede" paa en saa barbarisk Maade; her havde Befolkningen i de fattige Sidegader udvist en særlig kraftig Aktivitet under Folkestrejken. Jeg var meget oprørt ved Tanken om de grufulde Følger af en saadan Brandstiftelse, og vi — Eskelund og jeg — blev enige om, at man ikke kunde sidde inde med en saadan Viden uden at foretage sig noget. Det var nødvendigt øjeblikkelig at søge Forholdsregler mod Faren. I Tankerne saa vi, hvordan det vilde gaa, naar Brandbomberne haglede ned over de folkerige Bydele; frygtelige Brande vilde opstaa, kvælende Røgmasser vilde indhylle og formørke Gaderne, Vandtilførslen vilde blive afbrudt af Tyskerne, saa det blev umuligt at slukke Ilden, og kun et Faatal vilde kunne undslippe Døden i Flammerne. Praktisk talt vilde alle Smaabørn i de angrebne Bydele omkomme paa den ynkeligste og kvalfuldeste Maade.

Jeg bad Eskelund om Tilladelse til at bringe Meddelelsen videre til visse paalidelige Mænd, og han gav sit Samtykke.

Jeg henvendte mig nu til Pastor *Brask* ved Gethsemane-Kirken og Sekretær *Krabbe* ved Kristeligt Studentersettle-

ment i Saxogade. Jeg fortalte om det anonyme Brev og fremhævede Nødvendigheden af, at der øjeblikkelig maatte paabegyndes Foranstaltninger til at imødegaa Truslen. Braade Brask og Krabbe blev forfærdede ved at høre om den nazistiske Gemenhed og betvivlede ikke, at der var Alvor bag Ordene i Brevet, skønt jeg kun kunde sige, at jeg havde mine Oplysninger fra en af Udenrigsministeriets mest ansete Embedsmænd.

De to Mænd besluttede at sammenkalde Præster og Skoleinspektører indenfor Istedgadeomraadet til et Møde, hvor man kunde drøfte de Problemer, som vilde melde sig, naar Nazi skred til Handling. Mødet fandt Sted i Kristeligt Studentersettlement; jeg blev præsenteret som „Assurandør Nielsen" — kun Pastor Brask og Sekretær Krabbe kendte mit rigtige Navn.

Det blev vedtaget paa dette Møde, at vi maatte tilstræbe at etablere et *Katastrofekorps*. Det kunde gøres paa fuldkommen „legal" Maade og ganske aabenlyst ved at hævde, at det var nødvendigt at have frivilligt Hjælpekorps til Assistance for Luftværnet. Medlemmerne af Korpset skulde instrueres om i paakommende Tilfælde at tage sig særligt af Invalide, Syge, gamle Mennesker og Børn; hver skulde have sin Opgang og være kendt med Stedet og Beboerne. Vi paatænkte, at Korpset skulde have Forbindelse med Husvagterne, officielt i Luftværnsproblemernes Interesse, men hemmeligt med Brandkatastroferne for Øje. Vi tænkte ogsaa paa *Evakuering* af Børnene indenfor de truede Omraader snarest muligt, med den Motivering, at de

allerede — særlig nu for nylig i Generalstrejkedagene — havde været udsat for uhyggelige Oplevelser — fra Vinduerne havde set Folk blive skudt ned og overværet andre Rædselshandlinger, — saa det kunde nok være rimeligt, at man skaffede dem bort fra Byen et Stykke Tid.

Det var selvfølgelig af stor Vigtighed, at vi straks traadte i Forbindelse med Skolemyndighederne, for at de sammen med os kunde undersøge Mulighederne for en saadan Evakueringsplan. Vi opsøgte derfor Skoledirektør Thorkil Jensen, som ikke viste nogen særlig Lyst til Samarbejde, men ønskede at rette en Henvendelse til sin Departementschef i Undervisningsministeriet. Denne erklærede overfor Thorkil Jensen, at han intet kendte til den formodede tyske Plan, og at de ikke kunde gaa med til saa drastiske Skridt som til Evakuering af Børn.

Jeg tror oprigtig talt ogsaa, at Skoledirektøren ikke var fri for at betvivle Meddelelsens Rigtighed, skønt jeg havde søgt at gøre det indlysende for ham, at de danske Myndigheder officielt maatte nægte at kende noget som helst til Sagen.

Pastor Brask tog derefter sammen med mig ud til Biskop *Fuglsang Damgaard*; her stødte ogsaa Kontorchef Eskelund til for at sætte Biskoppen ind i Sagen. Biskoppen indsaa, at Efterladenhed eller blot Sendrægtighed vilde kunne medføre frygtelige Ulykker, han erklærede, at vi straks maatte tage fat paa Hjælpearbejdet og lovede, at han vilde gaa til Ministerierne, om det skulde blive nødvendigt.

Pastor Brask og Skoleinspektør Stricker Petersen, Gas-

værksvejens Skole, tog derefter til Departementchef *Sauerbrey*, Indenrigsministeriet, der erklærede, at Myndighederne havde bevilget 200,000 Kroner til Anbringelse af Sandkasser i tæt befolkede Kvarterer, og at der vilde blive rettet Henvendelse til Befolkningen om at tage Sand hjem i Lejligheden til Anvendelse, hvis der skulde blive nedkastet Brandbomber. Videre end til denne Foranstaltning mente Departementschefen ikke, at Indenrigsministeriet for sit Vedkommende kunde strække sig. — Derefter tog de to Herrer til Overborgmester *Viggo Christensen*, som heller ikke mente, at der i Øjeblikket var Mulighed for at gøre noget ved Sagen. Han lovede at være opmærksom paa Faren og eventuelt tage Problemet med i sine Betragtninger, naar han skulde deltage i Oprettelsen af nye Instruktioner for Luftværnet, hvis Chef han blev, da Politiet interneredes af Tyskerne.

Jeg kan den Dag i Dag ikke rigtig fatte de forskellige danske Autoriteters kølige Indstilling overfor denne Sag. Departementcheferne maatte dog vide Besked om det anonyme Brevs Eksistens og havde ingen Grund til at betvivle, at Nazisterne virkelig kunde undfange en saa umenneskelig Plan. Hitlers Vaabendragere havde saamænd ikke gjort noget for at skjule deres Villighed til nederdrægtige Handlinger mod værgeløse Mennesker.

Sagen blev omtalt i forskellige illegale Blade og i Londons Radio. Jeg affattede en udførlig Rapport til Frihedsraadet; den blev indsendt af *Ludvig Reventlow*, vor Kontaktmand med Frihedskæmperorganisationen „Ringen“,

som havde en Repræsentant i Frihedsraadet, Professor *Husfeldt*. Det sidste, jeg hørte til Sagen, var, at Frihedsraadet forhandlede videre med Biskop Fuglsang Damgaard. Jeg gled dermed ud af denne Sag og blev paalagt nye Opgaver. Alle Akter vedrørende Drøftelserne synes at være forsvundet fra Frihedsraadets Arkiver, maaske sammen med Ludvig Reventlow, der som bekendt blev taget af Tyskerne og henrettet i Foraaret.

— — —

Jeg har udførligt omtalt dette Intermezzo for at paapege de Vanskeligheder, som taarnede sig op for os, saasnart vi vilde opnaa effektiv Bistand et eller andet Sted; Hovedgrunden var selvfølgelig, at vi ikke kunde optræde officielt med Navn og Adresse, ikke kunde kaste vor Anonymitets Maske. Og her havde vi dog den Fordel, at Kontorchef *Eskelund* var modig nok til at lade mig opgive min Kilde som en af Udenrigsministeriets ledende Mænd, og personligt deltage i Mødet hos Biskoppen.

Nu sidder de uvillige Herrer ganske vist og kan gnide sig i Hænderne, thi Nazisterne naaede jo ikke at gøre Alvor af denne Trusel om Anstiftelse af „Fladebrande". Men det *kunde* ligesaa godt være sket! De høje Herrers Afvisning af Sagen var dog yderst diplomatisk. Man troede imidlertid ikke paa Meddelelsen, det var Fantasteri, man havde det Princip ikke at tage Hensyn til anonyme Skrivelser o.s.v. — Der kom en Artikel i Dagbladene, inspireret af Statens civile Luftværn, om de frygtelige Forhold,

som kunde opstaa i Tilfælde af „Fladebrande“, — man advarede mod at gaa i Beskyttelsesrum, hvis saadanne udbrød, man skulde tværtimod søge ud mod aabne Pladser eller mod Søerne og lignende frie Steder. Erfaringer udefra viste, hvor farligt det var at søge Ly i Kældrene under Fladebrande, i Hamborg var der omkommet mange Tusinde Mennesker under grufulde Lidelser, fordi de var gaaet i Beskyttelsesrummene.

„GROSSEREREN“ OG VAABENTRANSPORTERNE FRA LUFTEN

Efterhaanden som Modstandsbevægelsen voksede sig større og større, mentes det opportunt at foretage Omgrupperinger indenfor Administrationen. En af Følgerne var, at der blev ansat to Politikommissærer i den Stilling, Hernøe hidtil havde varetaget med en saa fænomenal Dygtighed og aldrig svigtende Initiativ. Selv om hans Efterfølgere var nok saa repræsentative og tillige fagligt fremragende Mænd — der er ingen Grund til at tvivle om, at de var det — maa det nok være tilladt at hævde, at det var en næsten uløselig Opgave, de gik ind til: at erstatte Hernøe, som vistnok kun lider af en Fejl, en naturlig, men næsten unaturlig stor, Beskedenhed, som gør, at han— ligesom hin berømte napoleonske Veteran — aldrig er til at finde, naar Belønningerne og Laurbærkransene skal uddeles. Men nok derom!

Hernøe overgik til specielle Opgaver indenfor Landsledelsen. Og en af Frihedsraadets Afdelinger, K.-Udvalget, overtog Boghandelen. Politiets nye Ledelse mente

ikke, de længer havde Brug for den, de flyttede deres Arbejde til Gentofte, hvor Afsnit II havde sit Hovedkvarter.

Jeg blev imidlertid i Boghandelen og fik blot en ny Chef. Og hermed hænger det saadan sammen:

Jeg har allerede omtalt „Grossereren", hvis virkelige Navn var Stig Jensen, „Svenska Dagbladet"s herværende Repræsentant. Mens Hernøe havde Overledelsen af Boghandelen, kom „Grossereren" næsten daglig hos os. Og det var vigtige Sager, han varetog, Forslag, der skulde forelægges Frihedsraadet, Problemer som for Eksempel det underjordiske Politis Forsyning med Vaaben og en Mængde andet.

Stig Jensen havde sit illegale Kontor paa Kongens Nytorv. Her sad han en Dag i November og passede sit Arbejde. Der kom to Herrer, de stak Hovedet ind af Døren, *han* sagde Goddag, og de trak Hovederne tilbage, hvorefter de gik ind paa et Nabokontor.

Et Øjeblik efter kom en af Kontordamerne ind til Stig Jensen. Hun saa sig forsigtigt om og hviskede saa:

„Gestapo er her"!

Det lykkedes Stig Jensen at slippe væk ad Bagtrappen og komme velbeholden ud paa Gaden.

Dette skete netop paa det Tidspunkt, da Politiet havde opgivet Boghandelen; Stig Jensen, som naturligvis søgte et nyt Kontor, overtog Boden i Borgergade, og baade jeg og min Medhjælper Johansen blev i den — og gik ind til et nyt illegalt Virke.

Om dette modtog vi nu Informationer af Hernøe. Det Arbejde, vi hidtil havde udført for Politiet — sagde han

— var ganske vist farligt, men kunde dog næppe, i Fald vi var blevet opdaget af Tyskerne, takseres til mere end et Ophold i en af Koncentrationslejrene. Men det Arbejde, vi nu gik ind til, var i højeste Grad livsfarligt, for det drejede om *Modtagelsen af Vaaben fra Luften.* Og hvis denne Trafik afsløredes, og vi blev grebet og overbevist om Deltagelse, var der kun een Takst: at blive bundet til en Pæl og faa en Salve Bly i Kroppen.

Baade Johansen og jeg var fuldkommen orienterede, og glædede os til at være med i dette interessante Arbejde.

I det Ydre var der ingen Forskel paa vor Virksomhed før og nu. Vi gik i de samme Boghandlerlokaler; jeg var den officielle Indehaver af Forretningen, og jeg blev stadig kaldt „Bestyrer Nielsen". Det var, nu som før, en hyggelig lille Butik, hvor Kunderne kom og gik og fik en forholdsvis pæn Service.

Men der var kommet *nye* Kunder til.

Disse nye Kunder var Mennesker, som samarbejdede med Stig Jensen.

Arbejdets farlige Karakter medførte, at Forsigtigheden skærpedes yderligere. Hvis en af vore illegale Gæster blev nappet, var det nok til at afsløre os alle, for de havde altid vigtige Papirer paa sig.

De repræsenterede forskellige Grupper.

En af dem, hvis Dæknavn var „*Holm*", kom fra O-Grupperne. O-Grupperne bestod af Militærpersoner — Officerer, deraf Navnet — og „Holm" var i Virkeligheden Premierløjtnant og hed Jørgensen.

En anden, en sød ung Dame, som gik under Dæknavnet „Monganga“ eller blot „Ganga“, kom med Telegrammer, som Telegrafisten „Josef“ havde modtaget et eller andet Sted i Nordsjælland. Hendes sælsomme Navn havde hun efter en Bog af samme Navn.

Og dermed havde det følgende Sammenhæng: Vi skulde jo iagttage yderligere Forsigtighedsregler. Og derfor bestemtes det, at hver af de illegale Gæster fik sin bestemte Bog, som fandtes i Forretningen. Naar der var Besked til en af dem, og de trygt kunde komme indenfor, stillede vi simpelthen Vedkommendes Bog i Vinduet. Hvis „Ganga“ for Eksempel kom, og hun saa at Bogen „Monganga“ stod i Vinduet, vidste hun, at hun kunde gaa ind, og at der var Besked til hende. „Holm“s Bog var „Hvem-Hvad-Hvor“; naar den stod i Vinduet, var der klar Bane.

Vort Eksemplar af „Hvem-Hvad-Hvor“ stod betegnet med den Pris, vi forlangte for den, det var 14 Kroner, skønt dens almindelige antikvariske Pris var under Halvdelen, 6 Kroner. Men vi ønskede jo ikke at sælge, og vi havde kun det ene Eksemplar.

Minsandten kom der alligevel en Mand og købte Bogen, og det var netop en Dag, da vi ventede „Holm“s Besøg og havde en vigtig Besked til ham. Bogen stod derfor i Vinduet, — men vi kunde jo ikke ret godt nægte at sælge den. Manden fik den altsaa og gik med sit Bytte, og vi raadslog om, hvad vi skulde gøre. Saa fik vi den Idé at lave et Papskilt, paa hvilket vi med blaa Kridtbogstaver skrev „Hvem-Hvad-Hvor“. Noget efter kom „Holm“. Han stod en Stund

udenfor Vinduet og kiggede paa Skiltet og overvejede Situationen; saa gik han ind. Vi aftalte naturligvis en ny Bog med ham. Det blev: „Hvorledes holder man sig ung?"

En anden af vore Medarbejdere var „*Fuldmægtig Petersen*", som i Virkeligheden hedder Wegener og er Ingeniør. Han var en ren Troldmand i Retning af at løse de mest indviklede Problemer, han blev stillet overfor, og hans Kaldebog var „Troldmanden fra Oz".

Stig Jensens Sekretær, Fru „Britta Nielsen" — hendes rigtige Navn er Frk. Bruun de Neergaard, og hun var i sit legale Arbejde Leder af Damehotellet („Kvindelig Læseforening") havde valgt Thøger Larsens samlede Digte til sin Kaldebog.

I det ene af de to Baglokaler var et Stykke af Loftet forsænket, og bagved dette forsænkede Loft var et Rum, der rimeligvis havde til Bestemmelse at fungere som et lille Pulterkammer.

En Lem førte ind til dette Loftrum. Den var kvadratisk og af en forsvarlig Tykkelse. Paa Loftrummet opbevarede vi kun Sager og Papirer, der ikke havde nogen Betydning; men vigtige Papirer — Planer og Tegninger, der skulde sendes til London, — blev opbevaret *inden i Lemmen.* Den var nemlig *hul!*

I denne Lem var ofte anbragt Skitser over Befæstningsanlæg, Opgørelser over tyske Styrkeforhold, Udrustning, Antiluftskyts o.s.v. Disse Papirer blev ved første givne Lej-

lighed afsendt til London, men i Ventetiden befandt de sig altsaa i Lemmen.

Kontorets Hovedmission havde imidlertid med *Vaabenmodtagelse fra Luften* for Sjælland, Lolland-Falster og Møen at gøre. Stig Jensen havde været med fra den allerførste Luftmodtagelse af Vaaben.

To af hans nærmeste Medarbejdere, som til Stadighed aflagde Besøg hos os, hed „Erik" og „Otto"; det var, ligesom alle de andre, gæve Svende med et straalende Humør. I deres legale Liv var de Forstkandidater. De rejste rundt i Landet og var idelig i Arbejde med at forhandle, snart med den ene, snart med den anden Modstandsgruppe. Gestapo var stærkt ude efter dem. Stig Jensen selv var skarpt eftersøgt af Nazisterne, der havde glimrende Fotografier af ham. Man kan godt sige, det var et Mirakel, at han ikke blev taget. — Grunden maa søges i hans utroligt koldblodige Mod, som var parret med stor Forsigtighed.

Stig Jensen var altid veloplagt og munter. Han var vennesæl og bramfri; men han *taalte* ikke Pessimisme. Det var en Fornøjelse at arbejde under hans Ledelse.

De Grupper, som — ude i Marken — havde med Vaabenmodtagelser at gøre, bestod af ca. 20 Mand hver.

Vaabnene ankom i „Containers" — store Metalhystre, der med Indhold vejede op til 300 Kilogram; de kom ned med Faldskærm, og den almindelige Last for en Flyvemaskine var fra 20 til 24 Containers.

Her kan indskydes, at naar Folk opskræmtes af Luftalarm, betød det meget ofte blot, at Englæn-

derne var oppe i Luften over dansk Omraade for at levere os Vaaben.

Vi stod i stadig Kontakt med „SHAEF"s Kontor i London ved Hjælp af vore Modtagere og Sendere, der befandt sig forskellige Steder i Nordsjælland og passedes af Telegrafisten „Josef" og hans modige Svende. Hvert Punkt, som var udset til Vaabenmodtagelse, havde sit specielle Navn i denne Kode-Udveksling mellem Danmark og England. „SHAEF" havde stillet et Antal af Navne til Raadighed, og vi var yderst interesseret i „*Hilsen til Ida, Habakuk, Balthasar, Zulejma*" o.s.v. Det kunde for Eksempel betyde, at en Sending var klar til at gaa til Kontaktstedet ved Roskilde, som saa skulde instrueres om at være klar til Modtagelsen. Kontaktstederne maatte selvfølgelig være langt borte fra Tyskernes Lejr, Flakforter o. lign. Inden vi kunde modtage Vaaben paa et bestemt Sted, skulde dette godkendes i London, som benyttede de samme Generalstabskort, som vi arbejdede efter. Punktet døbte vi saa efter den omtalte Navneliste. Vi sendte Forslag om forskellige Punkter, og det blev saa accepteret eller forkastet i London. Det hændte naturligvis, at vi efter Ordre fra London maatte opgive et Punkt.

Fru Britta Nielsen havde til Opgave at forme de Telegrammer, som Stig Jensen forfattede, ind i „SHAEF"s Kode. Lad os sige, at vi for Eksempel ønskede saa og saa mange Maskinpistoler, saa og saa mange Rifler, saa og saa meget Ammunition. Stig Jensen lavede Telegrammet, hvorefter Damen formede det i den engelske Kode; saa blev det

videre sendt af Damer, der havde den Opgave at gaa med Telegrammer — for Eksempel „Ganga", — til en Samlingscentral, og derfra til „Josef". Samlingscentralen skiftede ofte Sted. En Tid laa den i Hyskenstræde i en Forretning der hed „Hjulet", og en Tid havde den tilhuse et Sted i Østergade o.s.v.

Modstandsbevægelsen stod til Stadighed i Forbindelse med General Eisenhowers Hovedkvarter. I Begyndelsen havde Modstandsbevægelsen som bekendt ingen fælles Ledelse; senere kom den ind under Frihedsraadet.

De Vaaben, som kastedes ned fra Luften, blev fordelt til de forskellige Grupper. De blev pakket i Kasser og sendt pr. Lastbil eller pr. Bane til forskellige brave Mænd, Købmænd, Smede o.s.v., som modtog dem og opbevarede dem indtil videre. Fordelingen foretoges gennem et Fordelingsudvalg. Der indløb selvfølgelig ofte Klager over Forfordeling, der var aldrig nok, men, jo mere Faren nærmere sig Danmark, jo mere Fart kom der i Vaabenforsendelserne fra England.

Vi havde en lang og streng Arbejdsdag paa Kontoret i Borgergade, — præget af endeløse Forhandlinger med de forskellige Gruppers Repræsentanter. Der var nok af Problemer — jeg kan bare nævne det at fabrikere Kasserne og at skaffe Søm — det lyder ikke af meget, men kunde skaffe Bryderier nok, thi der var Mangel paa begge Materialer.

Vaabenmodtagelsesforretningen blev jo efterhaanden saa at sige et mægtigt Importfirma, som krævede alle en kompliceret Forretnings Hjælpemidler, Lastbiler,

Benzin, Olie og andet Transportmateriel, som ikke var til at købe.

Altsaa maatte vi af og til *stjæle* det — der var ikke noget at gøre ved den Ting — i Krig og Kærlighed gælder som bekendt alle Kneb! Det hændte at en Lastbil forsvandt fra sit Bestemmelsessted og sin Ejer, og først et Stykke Tid senere kom tilbage. Det hændte, at en Tank blev tappet for Benzinen — —

Oftest — og helst — stjal vi fra Tyskerne.

Dagen igennem strømmede Meddelelserne ind i Forretningen. Og det foregik saadan:

En Mand kommer for Eksempel ind med en Bog i Haanden og spørger, om vi er interesseret i at erhverve den og hvad vi vil give for den.

„Et Øjeblik," svarer Ekspedienten, „saa skal De faa Besked!"

Og saa gaar han ind i Baglokalet med Bogen. Derinde slaar han op paa Side 100. Altid Side 100! Der ligger nemlig Meddelelsen, haandskrevet eller maskinskreven, undertiden i en Kuvert, undertiden uden Emballage. En Meddelelse angaaende et eller andet Forhold der saa hurtig som muligt skal tages Stilling til.

— Paa samme Maade som vi modtog Meddelelser, afsendte vi dem. Det var affattet saadan, at Overbringeren, hvis han eller hun attrapperedes under en Razzia, kunde klare Frisag i første Omgang. Naar Meddelelsen kom til Bestemmelsesstedet, blev den lagt ind i en Bog — altid

ved Side 100 — og sat i Reolen. Ledelsen af Modstandsgrupperne, som vi havde Samarbejde med, var Mennesker, der gik til deres Opgaver med Liv og Sjæl — og de gjorde det jo altid af fri Vilje! Og det var Mænd og Kvinder med en barsk, usentimental Tankegang. De vidste, at i Krig var der ikke noget, der maatte hedde Medfølelse med Fjenden.

I et af de to Baglokaler udfærdigede vi alle Slags Dokumenter; falske Legitimationskort, Daabsattester, Vielsesattester, Førerbevis, Luftværnstilladelse til at færdes ude under Allarmtilstand og lignende. Alt dette sorterede under mig. Jeg fik efterhaanden en fænomenal Øvelse i at underskrive kendte Mænds Navne. Det siges for Eksempel, at jeg var en Mester i at efterskrive den nuværende Politidirektørs, *Seidenfadens*, Signatur; jeg haaber, at han tilgiver mig dette Falskneri og lader „Loven sove for en Dag", hvis han læser disse Linjer. Det var en Selvfølge, at Papirer med disse falske Underskrifter blev tilintetgjort, saasnart de ikke mere skulde bruges. De falske Stempler blev gemt oppe i den hule Lem.

Ofte modtog vi Meddelelserne rundt om fra Landet om forskellige Foreteelser, der kunde faa Betydning for Eksempel ved Sabotagehandlinger. Det hændte, at der ved særlig vigtige Opgaver maatte sendes Specialister til at lede Arbejdet — for Eksempel, ved Planlæggelse af Sabotager, Sprængstofspecialister, og vi maatte sørge for, naar deres Mission her var endt, at de kunde faa Skibslejlighed til Sverige og komme tilbage til England.

— Saadan gik Dagen for os i Stig Jensens Forretning i Borgergadeboden. Dette Kapitel er meget summarisk i sin Beskrivelse, men jeg kan afslutte det med en lignende Passus, som naar et Afsnit i Kongernes Bog ender med følgende Ord: „Hvad der i øvrigt er at fortælle om Kongen og hans Krige, kan man læse om i Israels Kongekrønike".

Og hvad man ønsker at vide Besked om med Hensyn til Stig Jensens mangehaande Bedrifter og mærkelige Oplevelser, det kan man læse om i den Bog, som han selv — forhaabentlig snart — skriver.

Den bør nemlig skrives.

MIN VIRKSOMHED SOM ILLEGAL POSTMESTER

Stig Jensen havde af Frihedsraadet faaet overdraget det Hverv, at føre en vis Kontrol med de illegale Ruter, af hvilke flere og flere florerede, efterhaanden som det nazistiske Terrorregimente skærpedes, og det blev mere utrygt at eksistere i vort Land. Mange Eventyrere og Fribyttere drev privat Gesjæft med Flygtningerejser for at tjene Penge paa en Maade, der ganske vist var farlig, men tillige let og dertil spændende.

Stig Jensen havde et Stykke Tid Hvervet som en Slags Protektor for den Rute, Studenternes Efterretningstjeneste benyttede sig af, og der lededes af den dygtige og uforfærdede Peter Fyhn, som desværre hører til de mange, der blev Ofre for den nye, skærpede Terrorkurs og faldt for Gestapos Kugler i Aar.

Men der var mange andre Ruter, om hvilke det var i høj Grad ønskeligt, at de kom ind under Modstandsbevægelsens Indflydelse og Kontrol.

Stig Jensen overdrog det til mig i Samarbejde med „Fuld-

mægtig Petersen" (Ingeniør Wegener) at søge Kontakt med saa mange Ruter, som det var os muligt at faa Forbindelse med, og at formaa dem til at lade sig drage ind i et fast Samarbejde, saa al den Art Virksomhed kunde foregaa efter bestemte forudlagte Retningslinjer.

Paa denne Maade fik jeg paany Berøring med de illegale Transporter, — mens jeg stadig havde Overopsynet med Boghandelen i Sankt Annæ Palæ.

Ingeniør Wegener og jeg udarbejdede et Forslag til Kontrol og Orden, som ganske vist aldrig naaede at blive ført ud i Virkeligheden. Det gik ud paa, at vi skulde have en Slags Pas-System, der kunde yde en vis Garanti overfor de svenske Autoriteter, borge for at Flygtningenes Forhold var grundig undersøgt, og at Modstandsbevægelsen mente at kunne staa inde for, at alt var, som det skulde være. Vi vedlagde et Forslag om Passets Udseende og Legitimationens Formulering. Det hele blev af Stig Jensen forelagt Frihedsraadet til Godkendelse. Mens Frihedsraadet drøftede Sagen — det skulde synes let at ordne, men Raadet var stærkt optaget paa dette Tidspunkt af mange andre og langt vigtigere Sager — var Wegener og jeg paa Farten, naar vor Tid tillod det og knyttede Forbindelser overalt, hvor vi kunde opsnuse dem. Efterhaanden fik vi en Del Arbejde med mange forskellige Ruter.

Af disse maa jeg særlig nævne „Studenternes Efterretningstjeneste"; det var med denne Institution, vi havde mest at gøre. Ruten lededes af to unge Mænd, „*Doktor Lange*" og *Adjunkt Kruse*"; det var storartede, glødende

Patrioter af et uforfærdet Sindelag. — Den første havde engang været i Gestapos Kløer og vidste god Besked med dens brutale Fremgangsmaade overfor Fanger. Han havde været dømt til Døden, men slap i Tide bort fra sine Bødler. — „Levende faar Gestapo mig ikke i sin Vold engang til", fortalte han mig. Heldigvis fik de aldrig Held til at se ham i deres Vold paany, saa han lever fremdeles i bedste Velgaaende. Hans Navn er *Erik Kjær*.

Den anden Leder „Adjunkt Kruse" var en Søn af Kommandør Hammerich, som nu er Direktør for Røde Kors. Med disse to Mænd fik vi et ret indgaaende Samarbejde; vi mødtes med dem cirka en Gang ugentlig i Reglen paa Nationalmusæets Restaurant.

Paa disse Møder udvekslede vi Betragtninger og Synspunkter og havde nu og da Lejlighed til at se Stikprøver paa de af Efterretningstjenesten befordrede Postsager: Post til og fra de illegale Organisationer, Meddelelser fra de herværende Organisationer til deres Forbindelser i Sverige og vice versa, Propagandamateriale fra Sverige til Afbenyttelse i danske illegale Blade eller tjenende til Information og forbudt antinazistisk Litteratur.

Denne Post blev befordret af Baade, som lejedes af „Studenternes Efterretningstjeneste". Nogle sejlede direkte fra København, andre fra det sydlige Sjælland, fra forskellige egnede Steder til Sverige. Det var praktisk talt muligt at etablere en daglig Postforbindelse med Sverige. Foruden denne Postrute havde „Efterretningstjenesten" ogsaa i den sidste Tid en Passagerrute, en „Hurtigrute", som udeluk-

kende benyttedes til Kurérbefordring for de illegale Organisationer og tillige af og til af *Militæret.*

Det var nu vor — specielt min — Opgave at kunne varetage et stadigt Tilsyn med Ruten, yde en vis Garanti for, at den blev benyttet i Overensstemmelse med de af Frihedsraadet fastlagte Principper. Fra Modstandsbevægelsen blev der givet Tilskud til Ruten ikke alene direkte men ogsaa fra Privatpersoner. I de sidste Maaneder blev det dog besluttet at forbyde Modtagelser af Privattilskud, idet man efterhaanden raadede over tilstrækkelig Kapital; det besluttedes af samme Grund, at man skulde ophøre med at tage Betaling for Passagerbefordring.

„Kurérruten" var en hurtiggaaende Baad, som kun havde Plads til syv—otte Passagerer; den sejlede med stor Præcision og gik ud fra et eller andet Sted i Nordsjælland to eller tre Gange om Ugen.

— Men Wegener og jeg fik Kontakt med mange andre Ruter. Blandt andet kan jeg nævne en, som kaldtes „Speditørens Rute" — rimeligvis var den opkaldt efter sin Leder — den befordrede Post, Gods og Passagerer og var, saa vidt jeg formoder, den største illegale Rute. Eller rettere, den bestod af flere Ruter. En af dem havde Afgangsstation fra Sjællands Odde; den sejlede i Reglen med to Baade ad Gangen. Den stod under Ledelse af en Læge, som var Kontaktmand, foretog Indskibningen og som Følge af disse Funktioner udsatte sig for en ikke ringe Risiko.

„Speditørens Rute" lededes netop efter de Principper, vi gerne vilde have indført overalt; jeg havde Indtryk af,

at der her var Tale om en ganske fortræffelig organiseret Institution, paa hvis Program det var et Hovedpunkt, at man udelukkende befordrede dem, der absolut skulde og maatte til Sverige uden Hensyn til deres Betalingsevne.

Her kommer jeg til at sætte Fingeren paa et pinligt Emne. Det kan desværre ikke nægtes, at der fandtes illegale Ruter startede af Privatfolk og udenfor vor Kontrol, for hvem Betalingsspørgsmaalet var det vigtigste. Denne Trafik var beklagelig af mere end een Grund. For det første kunde det føre til Udbytning af Mennesker, der var ulykkeligt stillede, og for det andet kunde den bevirke, at der kom „Flygtninge" til Sverige, som ikke behøvede at flygte og nærmest blev drevet af Eventyrlyst og Sensationstrang.

Det var paa Grund af disse mulige Foreteelser, at vi fik Ideen med en Pasordning. Naar den Rejsende var forsynet med dette Pas af Størrelse som et Legitimationskort indeholdende Vedkommendes illegale Navn samt et Kontrolnummer, skulde der være Garanti hos de svenske Myndigheder for, at Rejsen var berettiget. Der skulde for hvert Pas tages et Gennemslag af Paategningerne, og paa disse Gennemslag, der sendtes til Sverige, opklæbedes Passagerernes Fotografier. Saadan var Planen i sine Enkeltheder, men vi naaede som sagt aldrig at faa den gennemført.

I denne Virksomhed — Kontrollen med de illegale Ruter — stod Stig Jensen, Wegener og jeg i intimt Samarbejde med Professor *Husfeldt*, som vi kaldte „Arkitekten". Vi besøgte ham paa en Tegnestue i Østersøgade. Her traf

vi *Professor Ege* under Dæknavnet „Doktor Holm" (ikke at forveksle med „Holm", Pseudonymet for Premierløjtnant Jørgensen, som jeg tidligere har omtalt) og *Fru Ege*, som deltog i Møderne og har gjort et stort, fortjenstfuldt Arbejde særlig med Hensyn til Understøttelser og anden humanitær Virksomhed.

— Men det kunde ikke undgaas, at vi ogsaa fik Forbindelse med Folk, som ikke i alle Henseender var, som de burde være. Og det skal straks siges, at der mellem disse Folk dog er Mænd, som trods deres moralske Skavanker har gjort et paaskønnelsesværdigt Arbejde i en god Sags Tjeneste.

Vi kom for Eksempel ud for en Rute, der holdt til i Sydhavnen, og som for Øjeblikket af en eller anden Grund var kommet i Dødvande. Vi tog derud for at undersøge Mulighederne for, at der kunde komme fornyet Liv og Fart i den. Vi forhandlede med Rutens Leder, uden at han anede noget om, hvem vi var. Vi forklarede ham, at der maatte opbygges faste Rammer for Økonomien, dersom det skulde lykkes at igangsætte Ruten for Alvor paany, og under disse Forhandlinger søgte han at sælge os Olie til tre Kroner pr. Liter, skønt Olien var stillet gratis til hans Disposition, hvad vi naturligvis vidste.

Manden var som sagt i alle andre Retninger god nok; han var kun lidt for meget Fantast og havde ogsaa lovlig meget Sans for Dramatik, hvilket gav sig Udslag i, at han

rundt om i Sydhavnen havde anbragt skjulte Maskingeværreder. Men han havde som Leder en ret fast Haand og havde befordret en stor Mængde Passagerer til Sverige. Paa dette Tidspunkt var Betalingen pr. Passager med denne Rute cirka 600 Kroner.

Vi satte de Mænd, som senere overtog Ruten, ind i Sagerne, og der opnaaedes en fornuftig Ordning med den i mange Henseender brugbare, men lidt for entreprenante Gruppeleder.

De fleste Ruter var heldigvis mere „fejlfri".

— — —

— Vi fik ogsaa Forbindelse med nogle Folk paa Saltholm som havde en lille Fiskekutter. Den kunde kun tage tre eller fire Passagerer ad Gangen; Befordringen var forholdsvis dyr, men til Gengæld var det en af de sikreste Ruter.

Baaden, som normalt blev brugt, naar Saltholmborgerne skulde gøre Indkøb i København, sejlede ind til Havnen ved Kastrup. Naar det lakkede henad Mørkningen, stod den atter ud og fik sine Papirer stemplet af de tyske Myndigheder. Saa satte den Kursen mod Saltholm, men efter en passende Tids Forløb, vendte den om og gik ned mod Syrefabrikken. Naar den befandt sig cirka 100 Meter fra den lange Bro, der ligger her, slog den Motoren fra og gled ind mod Land. Her stod Passagererne og ventede.

Saasnart Flygtningene var kommet vel om Bord, sejlede de atter ud og vendte Stævnen mod Saltholm. De gik

rundt om Øen, og naar de var midt for paa Østsiden, stak de over til Sverige. Baaden var udset til at skulle sejle med illegal Post, hvis der skete et Uheld med de andre Ruter.

En Tid var *Bornholmerruten* en af de vigtigste illegale Ruter. Den blev ledet med stor Dygtighed og fik mange Folk over trods den skarpe Kontrol og den lange Overfart.

Enhver, der kaster et Blik paa Kortet, vil kunne forstaa, hvor betydningsfuldt det maatte være for os at have denne Forbindelse. Og naar Øresundshavnene blev spærret, var Bornholmerruten den første, som fik Dispensation.

Fremgangsmaaden var ganske enkel og ligetil. Vi sendte Flygtningene udstyret med falske Papirer til Bornholm med den normale Dampskibsforbindelse; de havde baade falske Legitimationskort og — skønt det jo ikke var Meningen, at de skulde faa Brug for dem — falske Købekort. Men det saa tilforladeligt ud. Købekortene blev naturligvis sendt tilbage, saasnart de Rejsende velbeholdne var ankommet til Øen, saa de kunde ombyttes med nye Kort, der kunde benyttes af andre.

Paa Bornholm blev Flygtningene modtaget af Folk, som sørgede for, at de kunde komme videre over til Sverige. En Gren af dette Arbejde blev ledet af *Fuldmægtig Hansen* fra Fyrvæsenet. Han sørgede for, at Passagererne foreløbig blev indkvarteret i Huse, som ejedes af Fyrvæsenet.

Der var dog ikke saa faa Mennesker, som blev nervøse og veg tilbage for Risikoen, naar de hørte, at de to Gange

skulde passere den skarpe, tyske Kontrol, baade naar de gik om Bord, og naar de gik fra Borde. Men — som de fleste sikkert husker fra de Rygter og Meddelelser, der cirkulerede rundt fra Mund til Mund, blev Ruten meget benyttet, og en Mængde Mennesker naaede paa denne Maade lykkeligt og vel ud af deres nazistbesatte Fædreland og over til vort gæstfri Broderland. Alle ved ligeledes, i hvor høj Grad svenske Skibe og Fiskerbaade var medvirkende til dette gode Resultat.

EN REJSE MED FORHINDRINGER

Det var desværre ikke altid, det gik glat og programmæssigt for os. Undertiden kunde der baade i Post- og Passagertrafikken vise sig ubehagelige og uventede Hindringer.

Af en af disse Rejser, som ikke blev til noget, vil jeg give en summarisk Beskrivelse, saa Læserne kan faa et lille Indtryk af de Besværligheder og uforudsete Vanskeligheder, hvormed vi fra Tid til anden maatte kæmpe.

Det var en Dag i Januar Maaned. Grosserer *P. M. Daell* havde i nogen Tid siddet interneret i Frøslevlejren mistænkt for at være Frihedsraadets Kasserer og som saadan have stærk og væsentlig Andel i Modstandsbevægelsens Meriter. Jeg havde ofte Lejlighed til Samarbejde med ham og fik stor Sympati ja Beundring for denne driftige og dog uendelig beskedne og uselviske Mand.

En Dag blev der sendt Bud fra Daells Kontor efter mig. Han var blevet klar over, at det var for risikabelt at blive her og for nytteløst at udsætte sig for yderligere Risiko.

Han var jo en kendt Mand, kunde altsaa ikke saa let skjule sig — og Tyskerne havde været et Par Gange paa hans Gaard „Kokkedal", spurgt efter ham og foretaget grundige Undersøgelser paa Stedet.

Han bad mig finde en Maade, hvorpaa han kunde komme ud af Landet med saa lidt Risiko for Opdagelse som muligt. Og efter at vi havde drøftet Sagen, blev vi enige om, at han skulde se at komme afsted med Saltholmsruten sammen med sin Hustru.

Jeg hentede dem Kl. 17. Baaden skulde gaa Kl. 18. Vejret var ideelt for et saadant Foretagende — det sneede fint, men vedholdende. Vi skulde mødes med Rutens Kontaktmand paa Hjørnet af Kastrupvej og var ved godt Humør; vi regnede med en god Overfart og kom planmæssigt til Stedet, hvor Kontaktmanden stod og modtog os.

Nu traskede vi ud ad de øde Veje i Skumringen. Vi mødte ikke mange Mennesker, og jeg tænker, vi lignede en Familie, der er paa Vej hjemad fra Toget med Kufferter og Haandtasker. Endelig kom vi til den lange Bro ved Syrefabrikkerne; vi stillede os i Læ ved et lille Skur paa Broen og ventede. Men Snefaldet blev tættere og stærkere; vi lyttede efter Motoren, vi spejdede efter Baadens Silhuet, vi traskede ud til Enden af Broen. Men Baaden kom ikke. Jeg for min Part skulde jo ikke rejse og var derfor forholdsvis let paaklædt, saa det ikke var fri for, at jeg døjede med at holde Varmen; Hr. og Fru Daell var naturligvis godt pakket ind i lunt Overtøj til Sejladsen.

Klokken 19 besluttede vi at sende Kontaktmanden over

til Kastrup Havn for at finde ud af Grunden til den lange Forsinkelse. Han naaede imidlertid ikke ret langt, for han mødte Skipperen og kom tilbage til os sammen med ham. Paa dette Tidspunkt var vort Humør dalet betydeligt; vi hørte ikke andet end Bølgernes melankolske Dønninger. Nu fik vi Opklaringen paa Sagen: Skipperen og Besætningen havde siddet halvanden Time i Vagtlokalet indespærret af Tyskerne, som havde foretaget en langvarig Undersøgelse af Forholdene. Dagen i Forvejen var der blevet taget to Flygtningebaade — derfor var der nu nedlagt Forbud mod al Udsejling af Øresundshavne, og nu fik vi den nedslaaende Meddelelse, at vi ikke kunde komme afsted.

Vi maatte trætte og sørgmodige trave tilbage ad de øde Veje ind mod Byen. Daell fik fat i en Bil og tog sammen med sin Hustru til Hotel d'Angleterre; jeg vandrede i sort Humør til mit Logi i Lerfossgade paa Amager. Jeg havde ikke meget Lyst til at sove, men sad grublende og havde ingen Ro paa mig. Det var altfor ærgerligt at opgive alt, der maatte findes en ny Rute. Ud paa Natten gik jeg hjemmefra for at opsøge nogle af mine Forbindelser. Men det gik daarligt — jeg maatte døje den ene Skuffelse efter den anden, for alle havde hørt om Sejlforbudet.

Næste Formiddag besøgte jeg Grosserer Daell paa d'Angleterre. Han havde imidlertid heller ikke ligget paa den lade Side — han havde faaet Løfte paa at komme afsted samme Eftermiddag med Sydhavnsruten, hvis Leder jeg har omtalt som dygtig, men lidt for letsindig i sine økonomiske Dispositioner. —

I dette Tilfælde var vi imidlertid glad for ham. Og indenfor Modstandsbevægelsen var der almindelig Glæde, da vi hørte at Daell, som var almindelig afholdt paa Grund af sin noble og beskedne Karakter, var i Sikkerhed paa den anden Side Sundet! Det lykkedes os forøvrigt senere at faa arrangeret en „legal" Rejse for Daells Børnebørn, hvis Mor — den tidligere nævnte Fru Bjerrum — var i Sverige hos sin Mand og brændte af Længsel efter at faa sine Børn over til sig; hun turde dog ikke lade os sende dem illegalt over, og vi kunde ikke som tidligere forhandle med Tyskerne; men det lykkedes dog, ved den altid veloplagte *Ole Johansens* Opfindsomhed, han var jo som Politimand gaaet under Jorden, ad mange snirklede Labyrintveje at naa op til den Embedsmand, som skulde træffe Bestemmelsen, og ved en behændigt konstrueret Forklaring faa Tilladelsen. — Børnene afrejste i Marts Maaned.

Vi fik stadig mere og mere at bestille i Boghandelen. Ogsaa med Hensyn til den almindelige Boghandlerekspedition. Desuagtet solgte vi ikke mange Bøger — som tidligere nævnt havde vi det Pricip at købe til alt for smaa og sælge til alt for store Priser.

Der var et Gennemsnitssalg paa ca. 20 Kroner om Dagen, og selvom en god Del af Summen var Nettofortjeneste, kunde det jo ikke blive til mere end til til at dække en lille Brøkdel af vore *officielle* Udgifter.

Det forekom da ogsaa nogle Gange, at en nysgerrig Kunde sagde: „Hvordan i Alverden kan De dog faa det til at løbe rundt i denne Shop, De maa jo betale en stor Husleje, og det maa bestemt gaa galt til Slut!“ Men jeg havde naturligvis en Forklaring paa rede Haand. „Aah, det gaar saamænd ganske pænt,“ svarede jeg; „Sagen er den, at vi sælger en Del til Biblioteker, særlig Børnebøger; det er vor egentlige Forretning. Og naar Saneringsplanen engang bliver gennemført, bliver Forholdene bedre end

nu, men saa har det sin Betydning, at Forretningen er startet."

En Dag rejste Johansen, min fortræffelige Medhjælper, fra mig; han skulde gøre Tjeneste paany i det underjordiske Politi, og vi — „Grossereren" og jeg — maatte med Beklagelse tage Afsked med ham. Han lovede imidlertid at give os en Haandsrækning, naar det kunde lade sig gøre, og vi havde Brug derfor.

Det havde vi ofte. Der var meget travlt netop nu; og efter en Aftale med Stig Jensen antog jeg saa to Damer, Frøken „*Vivi Nielsen*" og Frøken "*Aase Schmidt*". Frøken Aase var specielt anbefalet af en af vore mest skattede illegale Kunder, Hr. Holm (Løjtnant Jørgensen) og hed i sin legale Tilværelse Fru Premierløjtnant Larsen.

Disse to Damer passede Forretningen, modtog Meddelelser fra vore hemmelige Forbindelser, modtog og afleverede Telegrammer, udførte det komplicerede Kontorarbejde, kogte Kaffe, lavede Frokost og meget andet. Det var et Par storartede Mennesker, modige, kammeratlige og intelligente.

Selvfølgelig var de blevet oplyst tilfulde om hvilken Fare, der var fundet med deres Arbejde her; hvis Stig Jensen eller jeg blev taget af Gestapo, kunde det blive en meget alvorlig Historie ogsaa for dem. Men det anfægtede dem ikke Spor — de bad os om ikke at være nervøse og beroligede os med, at de som Kvinder ikke var saa udsatte for Voldsomheder som os andre. Dette Ræsonnement forekom os ikke synderlig overbevisende.

Men vi ordnede det imidlertid saadan, at de altid havde et Papir paa sig, som med passende Mellemrum blev datofornyet. Paa dette stod der for Eksempel: „Ærede Frk. Vivi Nielsen! Vi har herved Fornøjelsen at meddele Dem, at De er antaget fra og med den 15. ds." — Hvis de kom ud for Ubehageligheder og Forhør, kunde et saadant Papir altsaa være Vidnesbyrd om, at de kun havde været i vor Forretning nogle faa Dage og ikke havde været i Stand til at opdage noget mistænkeligt. Det blev ogsaa foreslaaet dem i paakommende Tilfælde at sige, at de nok havde fundet min Optræden lidt fordægtig af og til, men slaaet sig til Ro med, at de jo kun havde det Hverv at passe Forretningen og ikke agere Detektiv!

Trods det, at de unge Damer var saa kække og saa glade for at være med i et Arbejde, der betød en Indsats for en god Sag, var baade Stig Jensen og jeg lidt ængstelige og følte Ansvaret for dem. Flere Gange var vi for Alvor ved at opgive Forretningen. Det var, naar Folk, vi havde staaet i Forbindelse med, var blevet taget af Gestapo. Men hvergang det skete, fik vi hurtigt fra de Arresterede en Meddelelse, smuglet ud fra Fængslet, at vi kunde være ganske rolige, og at de intet havde røbet.

Det alvorligste Chok fik vi, da — i Januar Maaned — Allan Hernøe blev arresteret.

HERNØES ARRESTATION

Hernøe, som saa ofte havde voldt Gestapo Bekymringer, hørte selvfølgelig til det af Tyskerne hidsigst eftertragtede Vildt. Dette var han selv vidende om; han skiftede derfor ofte Bopæl. — En Tid havde han boet hos Tegneren *Anton Hansen*. Men det var ikke i Længden noget sikkert Sted. Anton maatte selv til Tider „gaa under Jorden"; han gik under Dæknavnet „Knudsen" og havde altid et falsk Legitimationskort hos sig. En Tid anskaffede han sig ogsaa et stort Fuldskæg, som forøvrigt klædte ham udmærket. En Dag kom han ud for en Politipatrulje, der foretog en Razzia og tog Stikprøver; de standsede Anton Hansen og forlangte at se hans Legitimationskort. De fik det, — men paa det opklæbede Fotografi var han skægløs. Patruljeføreren fikserede ham skarpt og stirrede igen paa Kortet. „Hvorfor har De Skæg?" spurgte han. — „Det er desværre Sygdom." svarede Tegneren, „jeg har faaet Skægpest!" — „Ach so," svarede Tyskeren og lod ham passere.

— Hernøe boede hos en Ingeniør som havde to Sønner, hvoraf den ene var med i Modstandsbevægelsen som Frihedskæmper. Skønt Hernøe kendte Ingeniøren særdeles godt, anede han dog intet om Sønnens illegale Tilværelse; men dette var typisk for det udmærkede Tavshedssystem, som gennemførtes, for at ingen skulde kunne fortale sig eller gennem Tortur tvinges til at røbe andre.

Det var netop gennem Tortur, Ingeniørsønnen blev kendt af Gestapo. De havde faaet fat paa en af hans Kammerater, som de mishandlede og pinte, lige til han angav sine Medarbejdere.

Da det tyske Politi trængte ind i Ingeniørens Villa for at arrestere Sønnen, fandt de Hernøe i et Gæsteværelse. Det lykkedes ham at faa bragt en Del vigtige Dokumenter i Skjul bag en Radiator; men det blev hurtigt konstateret, at han var Politiassistent, og han blev arresteret. Han blev ført til Vestre Fængsel.

Hernøe havde jo været min Chef, og som Indehaver af Boghandelen kom han der næsten hver Dag, saa det kunde ikke undgaas, at vi blev lidt ilde tilpas, ikke alene for hans egen Skyld, heller ikke alene for vor, men først og fremmest af Hensyn til den Sag, han og vi allesammen tjente og var rede til at ofre Livet for.

Vi aflyste straks alle Møder for ikke at risikere flere Arrestationer end højst nødvendigt. Stig Jensen tog bort fra Forretningen. Kun „Vivi“, „Aase“ og jeg selv blev tilbage. I værste Fald — det vil sige dersom Hernøe under Tortur blev afpresset Meddelelser om Boghandelen i Borgergade

— vilde det saa kun komme til at gaa ud over os tre. I hvert Fald i første Omgang!

Risikoen for Afsløring var allerede før Hernøes Arrestation blevet større. Fire af de Mænd, som havde haft intim Forbindelse med os og til Stadighed havde haft deres Gang i Butikken, var blevet taget af Nazisterne; imellem disse fire var Ludvig Reventlow. Disse Kendsgerninger anspændte os selvfølgelig i Forvejen til skærpet Forsigtighed.

Men til stor Lettelse for os alle fik vi snart Budskab fra Hernøe. En Mand, som han delte Celle med, var blevet løsladt. Han gav os Meddelelse om, at Hernøe ikke havde fortalt noget som helst om os, og han bad os sørge for, at alt vedrørede „Boghandler Møller" (Poul Martin Møller) hurtigst muligt blev fjernet fra Regninger, Forsikringer, Borgerbrev og andre Dokumenter; dette var allerede sket.

Vi var glade for at høre fra ham. Indenfor saa farlige Foretagender som dem, vi havde med at gøre, var en af de fundamentale, om end uskrevne Forskrifter, at al Sentimentalitet var bandlyst; ligesaa vel som det var en Forudsætning i al vor Færd, at vi undertrykte enhver Medlidenhedsfornemmelse overfor enhver Person, der maatte regnes for at høre til blandt vore Fjender, maatte vi heller ikke hengive os til Sorg og Klage, hverken i Ord eller Tanker, over at Venner og Kammerater faldt i Fjendens Hænder og maaske gik en grusom Skæbne i Møde. Men *helt* kunde vi jo ikke frigøre os for en Følelse af Bedrøvelse og Ængstelse for en saa storartet Ven og Leder som Hernøe, som nu var i Nazisternes Vold.

Han sad i nogen Tid i Vestre Fængsel og blev derefter overført til Frøslevlejren .....

— — —

Ved Efterretningen om Hernøes Fængsling havde jeg Anledning til at grunde over, hvordan det kunde gaa til, at jeg selv var paa fri Fod.

Men — en Gang havde det ogsaa været paa Nippet til at gaa galt.

Kort før Jul hændte det, at jeg ringede hjem, og min Kone fortalte mig, at hun var blevet ringet op fra Udenrigsministeriet. Hun havde den Besked til mig, at Afdelingschef Hvass ønskede at tale med mig.

Jeg satte mig selvfølgelig straks i telefonisk Forbindelse med Afdelingschefen og aftalte med ham, at jeg skulde møde paa hans Kontor i Ministeriet efter Lukketid.

Da jeg kom derop, advarede han mig indstændig mod at forblive i Landet og raadede mig til hurtigst muligt at søge over Sundet. Gestapo havde henvendt sig til Ministeriet og erklæret, at de vidste god Besked om min illegale Virksomhed og med „Udenrigsministeriets egen illegale Rute". Afdelingschefen henstillede derfor endnu engang, at jeg ufortøvet rejste til Sverige og forklarede mig, at jeg maatte rejse, ikke alene af Hensyn til min egen Sikkerhed, men ogsaa fordi jeg, hvis jeg blev taget, ikke kunde undgaa at kompromittere Ministeriet.

Jeg svarede straks, at det desværre var mig umuligt at følge denne Henstilling. Jeg maatte blive paa min Plads

i Modstandsbevægelsen, fordi der var Brug for mig, nu mere end nogensinde.

Afdelingschefen forstod mig straks, og hans Haandtryk fortalte mig, at han var fuldkommen enig med mig, men han bad mig endnu engang være saa forsigtig som muligt.

Senere — da jeg blev arresteret — fortalte den Gestapomand, som ledede Forhøret over mig, at jeg havde været eftersøgt af Tyskerne lige siden August, men af en eller anden uforklarlig Grund var mit Kartotekskort forsvundet fra Anholdelseskartoteket, og det reddede mig — i denne Omgang!

SKÆRPEDE FORSIGTIGHEDSREGLER

Jeg kom stadig, næsten hver Dag, hos Kontorchef *Eskelund* paa hans Privatbopæl, for at modtage Meddelelser, der var af Vigtighed for vores Arbejde og for den illegale Presse. Man kan sige, at Eskelund var Medredaktør af den illegale Presses Rubrik for politiske Nyheder.

En Aften havde jeg været hos ham og faaet Navnene paa de sidste Henrettede, — som man vil erindre, var Henrettelserne paa denne Tid begyndt at tage uhyggeligt til. Jeg bragte Navnene videre til Bladet „Information", til en af dets fornemste Medarbejdere, Redaktør Steinmetz, „legal" Medarbejder ved „Nationaltidende". Det foregik saadan, at jeg gik op paa „Hotel Royal", hvor „Nationaltidende" har til Huse, præsenterede mig som Konsul Jensen og fortalte, at Steinmetz havde ønsket en Samtale med mig. Redaktør Steinmetz havde gennem Tandlæge Brinch faaet Besked fra „Grossereren", at han nu og da vilde faa Forbindelse med en vis Konsul Jensen. Og det var selvfølgelig af stor Betydning for Bladet „Information", at det

kunde faa sine Meddelelser praktisk talt lige saa hurtigt, de indløb til Udenrigsministeriet. Fra „Information" gik Nyhedsstoffet straks videre til den øvrige illegale Presse og den danske Radio i London og Sverige.

Faa Minutter efter, at jeg den Aften havde været hos Eskelund, kom Gestapo hos ham for at hente hans unge Søn, der var Frihedskæmper. Efter den Begivenhed besluttede vi at overholde endnu skarpere Forsigtighedsregler.

Jeg havde i nogen Tid haft den Aftale med Eskelund, at jeg ringede ham op og sagde: „Det er Redaktør Nielsen, „Berlingske Tidende" — har De haft Tid til at se paa den Artikel, vi talte om forleden?" Hvis Eskelund saa svarede: „Næ — det har jeg oprigtig talt endnu ikke haft Tid til," — saa vidste jeg, at der ikke var vigtige Nyheder. Dersom han derimod svarede: „Ja, De kan godt komme" — saa betød det, at jeg skulde besøge ham i hans Privatbolig, hvor han var at træffe efter Klokken 17. Men hvis han sagde: „De kan godt sende Bud" — saa vidste jeg, at der var en Sag af stor Vigtighed — for Eksempel en Meddelelse om nye Henrettelser — og saa sendte jeg en af de unge Damer, „Vivi" eller „Aase", op til Udenrigsministeriet for at bede om „den Artikel, Redaktør Nielsen havde ringet om".

Men efter at Gestapo havde arresteret den unge Eskelund, og det kunde forventes, at de naar som helst igen kunde finde paa at vise sig hos ham, traf vi en ny Aftale, hvorved vi opretholdt Forbindelsen paa en noget anden Maade end hidtil.

Fra nu af foregik det saaledes, at en af mine unge Damer mødte min Ven, Per Meyer fra Udenrigsministeriet paa et eller andet Sted i Byen i Reglen mellem Kl. 12 og 13. Han havde saa Meddelelserne fra Eskelund med sig — hvis der da var saadanne af Vigtighed — og han aftalte fra Dag til Dag nyt Mødested og Klokkeslet.

— Det var en stor Fordel for os, at begge Damerne var saa dygtige, paalidelige og modige, saa vi altid kunde være sikre paa, at de kom til rette Tid og Sted, og at Meddelelserne blev bragt videre efter Hensigten. Det aflastede os andre — og forringede Risikoen betydeligt.

GESTAPO EROBRER BOGHANDELEN

Saa oprandt en Martsdag, som rimeligvis sent vil gaa i Glemmebogen for os allesammen. For da fik vi et Chock, som, trods det vi selvfølgelig altid var forberedt paa ubehagelige Overraskelser, paavirkede vore Nerver og gav os en Fornemmelse af Katastrofe.

Vi havde netop Dagen i Forvejen faaet to nye amerikanske Radioapparater ind ad Døren. Det var et Par interessante Kammerater, som i Øjeblikket næppe er kendt af ret mange Mennesker i Danmark og sikkert ikke vil ses i Handelen foreløbig. De kalder „Walky-talky"-Apparater og kan baade *modtage* og *sende*.

Hylstrene, hvori de befandt sig, lignede nærmest en almindelig Rygsæk og var af svært Lærred; det er ogsaa Meningen, at de, naar de anvendes i Felten, skal spændes paa Ryggen, saa man kan marchere med dem. Deres Aktionsradius er 5—6 — og under særlig gunstige Omstændigheder op til 10 Kilometer. Man taler gennem et vedhængende Hørerør. Meningen med Apparatet er, at for

Eksempel to patruljerende Grupper skal kunne holde sig i Forbindelse med hinanden. Enhver vil kunne forstaa, at det er en Opfindelse af største Betydning for Militæret, og at den efterhaanden ogsaa vil kunne faa praktisk Værdi inden for andre Grene af Samfundskommunikationen.

Manden, som kom med dem, havde dem i to store Kufferter — ret tunge; thi foruden Apparaterne var der Reservedele, ekstra Batterier og andet Tilbehør. Han satte dem paa Gulvet og sagde: „Værs,go — her er to Kasser Bøger."

Vi ventede ingen Bøger og var en Smule betænkelige ved Sagen. Men da vi aabnede dem, var Stig Jensen hurtig klar over Sammenhængen. Og vi var alle stærkt interesseret i disse Vidunderapparater — næsten lige som Børn, der har faaet foræret et Stykke mekanisk Legetøj. Vi vendte og drejede dem, eksperimenterede, øvede os i at behandle dem og benytte dem; hele den faste Stab „Grossereren" selv, „Erik", „Otto", Ingeniør Wegener, de unge Damer og jeg selv var forsamlet om Nyerhvervelserne og var stærkt optaget af dem.

Dagen efter var alle de ovennævnte Personer igen tilstede i Forretningen, og Samtalen drejede sig igen for en Del om „walky-talky"-Apparaterne. Vi „sendte" og „modtog" — men vi var dog klar over, at vi ikke kunde have dem i Gang ret længe, man skulde være forsigtige og passe paa, at man ikke blev pejlet af Fjenden.

Saa kom en af de unge Damer ind i Baglokalet fra Butikken og fortalte, at tre tyske Militærautomobiler holdt udenfor.

Vi gik til Vinduerne og kiggede forsigtigt ud. Og ganske rigtigt. Tre Lastautomobiler, hvis Mandskab var svært bevæbnet med Maskingeværer, var kørt op næsten lige udenfor Bogladen. Og saavidt vi kunde skønne, var hele Bygningen omringet.

Hvad var der sket?

Vi gisnede febrilsk over Sagen. Havde mon nogen af de Kammerater, som sad arresteret, givet op overfor Tortur eller Trusler og røbet os?

Vi gik til Bagdøren og spejdede ud. Ogsaa her var der afspærret. Det saa ikke godt ud.

Nu begyndte vi at drøfte Muligheden for at slippe væk. Men vi opgav hurtigt Tanken om Flugt. Alle Udgange var bevogtede, vi maatte blive, hvor vi var.

Hvad da? Forsvare os? Det var latterligt blot at tænke derpaa -- vi var vaabenløse allesammen.

Vi havde altsaa ikke andet at gøre end at afvente Begivenhedernes Udvikling.

Hvornaar vilde Tyskerne gaa til Angreb mod os? Vilde de skyde? Kaste Bomber eller Haandgranater ind til os? Vi var fuldkommen overbeviste om, at det var os, de var ude efter.

Jeg var den officielle Indehaver af Bogladen; jeg lukkede Butiksdøren op, stak Hænderne i Bukselommerne og kiggede ned ad Gaden.

Jeg saa, at Tyskerne var ifærd med at stille spanske Rytttere op ved Hjørnet af Dronningens Tværgade. Min Tilsynekomst vakte aabenbart ingen videre Opmærksomhed,

og ingen gav mig Ordre om at gaa ind. Et lille Haab tændtes i mit Sind. Det var maaske blot en af de store Razziaer, der blev foretaget.

Jeg gik ind igen og aflagde Rapport om, hvad jeg havde set. Og vi blev enige om, at ligegyldig hvad Tyskernes Nærværelse betød, var Situationen farlig.

I Hast pakkede vi „Walky-talky"-Apparaterne ind, baksede dem op paa det forsænkede Loft og tildækkede dem med Brædder og alskens gammelt Skrammel. Derefter fik vi travlt med at brænde Papirer, som kunde kompromittere os eller skyllede dem ned gennem Toilettet. Men det var umuligt for os at slippe af med alle de Stabler af falske Papirer, Legitimationskort, Stempler og andet, vi laa inde med.

„Grossereren" skulde netop den Dag til en vigtig Sammenkomst i Holte, og Tidspunktet for det aftalte Møde nærmede sig. Men var der nogen Mulighed for at slippe bort?

Men nu saa jeg, at Folk begyndte at færdes uhindret paa Gaden. Vi gik til Bagdøren og konstaterede, at forskellige Mennesker passerede ud gennem Porten uden at blive stoppet af Tyskerne. Saa var det jo ogsaa muligt, at vi selv kunde slippe ud.

„Grossereren" trak i sin vissengrønne Overfrakke, som havde en svag Lighed med en tysk Militærfrakke og slentrede bort uden at blive antastet. Vi aandede lettet op. Lidt efter gjorde „Erik" og „Otto" sig usynlige.

I Mellemtiden havde jeg faaet Lejlighed til at snakke med et Par Naboer. Jeg spurgte dem, om de havde nogen Viden om, hvad dette Postyr skulde betyde. De vidste ikke noget bestemt, men en af dem fortalte dog, at han havde hørt, at hele Ejendommen skulde eksproprieres af Tyskerne som Erstatning for Shellhuset, der fornylig var sprængt i Luften.

De to Damer, Ingeniør Wegener og jeg selv mente nu ogsaa, at vi kunde tillade os at forsvinde et lille Stykke Tid. Wegener og jeg selv tog nogle Smaating med i Lommerne og gik ud ad Bagdøren ud til Dronningens Tværgade. Vi passerede forbi de der opstillede tyske Vagtposter, som ikke mælede et Ord endsige standsede os. Vi saa Folk komme ud inde fra Gaarden med Mapper og Kufferter og ærgrede os over, at vi ikke havde gjort noget lignende. De to unge Damer, „Aase" og „Vivi", tilbød os straks at hente noget af det vigtigste. Der var næppe Grund til at spilde Tiden med galante Indvendinger; de vendte om, gik ind i Huset og fyldte en Haandtaske med Stempler, Legitimationskort og forskellige Militærpapirer, som beroede i vor Varetægt; de havde ogsaa min Kuffert med sig, da de kom tilbage til os, og den var fyldt med Papirer, som var i høj Grad kompromitterende, hvis en Nazist stak Næsen i dem.

Lige efter at de var kommet ud af Bygningen, blev der givet Ordre til, at der skulde foretages Visitation af alle, der passerede forbi Vagtposterne, men vi var alle fire sluppet helskindet udenom Farezonen. De Ting, vi havde taget

med ud af Huset, fik vi anbragt hos Tandlæge, Dr. med. *Ove Brinck*, Bredgade Nr. 45, en af Modstandsbevægelsens fremragende Mænd, hos hvem vi ofte holdt Møder. Og da det var besørget, blev vi enige om, at vi havde fortjent en rigtig delikat, lille Frokost. Vi tog den ude i Restaurant Grønningen. Vi kunde imidlertid ikke give os megen Ro til at nyde Maden — baade Wegener, „Aase", „Vivi" og jeg selv maatte ustandselig telefonere til en Mængde Forbindelser og meddele dem lidt om Situationen.

— Vor illegale Central var nu slaaet i Stykker. Hvad skulde vi gøre, hvor skulde vi finde en Erstatning?

Ved Totiden vidste vi, at „Grossereren" maatte være ved at tage tilbage til Byen. Jeg cyklede ud til Østerport for at træffe ham og raadslaa med ham. Jeg fik ogsaa fat i ham, og vi spadserede sammen hen mod Dronningens Tværgade, hvor vi traf de andre.

„Grossereren" dekreterede nu, at vi foreløbig maatte tage til Købmagergade Nr. 14, hvor han havde et Reservetilflugtsted, om hvis Eksistens jeg hidtil ikke havde haft nogen Anelse. Vi tog derhen med det samme.

Lokaliterne her bestod af to smaa Værelser i den Ejendom, hvor Vekselerfirmaet Hahns Enke har til Huse. Der sad vi nu og slappede lidt af og grundede over forskellige Problemer, som trængte sig paa.

Det blev besluttet, at jeg skulde gaa tilbage til Borgergade og faa Besked om de vigtigste Ting, først og fremmest om det Tidspunkt, paa hvilket vi skulde være ude af Huset med alt vort Habengut.

Da jeg kom til Vagtposterne, blev jeg standset, men fik Lov til at gaa videre, da jeg fortalte, at jeg var Boghandler Chr. Nielsen, og at jeg gerne vilde tale med en af Lederne for Beslaglæggelsen.

Jeg blev vist ind i Restaurant "la Canelle", hvor Tyskerne havde opslaaet deres Hovedkvarter. Her lykkedes det mig at komme til at tale med en Mand fra Gestapos økonomiske Forvaltning, som sad ved et Bord og spiste.

Han var uhyre elskværdig. Han beklagede i dybtfølte og velformede Vendinger, at de tyske Myndigheder, meget mod deres Vilje, maatte foretage ubehagelige Indgreb i en Række danske sagesløse Privatpersoners Tilværelse, men „det var desværre nødvendiggjort af Englændernes fuldkommen meningsløse Terrorangreb paa København". — Han nævnede ikke et Ord om, at Englænderne med dette „Terrorangreb" havde faaet Ram paa Shellhuset. Han oplyste mig om, at det virkelig var Gestapo, som skulde overtage Sankt Annæ Palæ. Under vor Samtale kom vi ganske naturligt ind paa at tale om Litteratur — jeg var jo Boghandler — og han forklarede mig, at han var meget litteraturinteresseret.

Han havde staaet udenfor min Forretning og tænkt:

„Ak ja — her har vi en lille Boghandler, som har skabt sig i al Beskedenhed en god og pæn Forretning, han har daglig passet sit fredelige Arbejde og bliver nu paa Grund af den meningsløse engelske Voldshandling sat udenfor; hans Forretning er foreløbig ødelagt, og alt det, han har

bygget op i Nøjsomhed og Flid, ligger nu i Stumper og Stykker, figurlig talt."

„Men," — fortsatte han, — „jeg kan forsikre Dem, Hr. Nielsen, at vi er meget kede af at gøre det, som Omstændighederne har tvunget os til, — saa meget mere, som det jo har vist sig i mange Tilfælde, at Deres Landsmænd har svært ved at kunne se det sande Aarsagsforhold."

Jeg sagde, at Gestapos Overtagelse af Ejendommen selvfølgelig var et haardt Slag for mig personlig. Jeg havde sat alle de Penge, jeg i Løbet af 15 Aar havde kunnet spare sammen gennem mit Arbejde som Bogagent i dette Foretagende; nu stod jeg pludselig uden Forretning og uden Midler — og med Ansvar overfor de Mennesker, der var i min Tjeneste, to brillante unge Damer, som, ligesom jeg selv, nu var berøvet det daglige Brød.

Gestapomanden lod meget deltagende. Mens han stadig spiste videre, erklærede han:

„Selvfølgelig, Hr. Nielsen, vil der blive truffet en økonomisk Ordning med Dem, — saa Deres Tab ikke bliver alt for føleligt!"

Han opfordrede mig til at komme igen om Mandagen, (det var om Lørdagen, det skete), for at jeg kunde drøfte Sagen med den Herre for Gestapos økonomiske Forvaltning, som havde med Erstatningssagerne at gøre.

Og før jeg dimitteredes, fik jeg et Slags „Ausweiss", der gav mig Bemyndigelse til at færdes ud og ind, som det passede mig indtil Onsdag. Samtidig fik jeg Paalæg om, at vi skulde være ude af Ejendommen Tirsdag Aften.

Jeg tog tilbage til Købmagergade Nr. 14 til „Grossereren" og de andre Venner. Det havde varet temmeligt længe, og de var begyndt at blive lidt nervøse for, at der var tilstødt mig noget ubehageligt.

Jeg vil forøvrigt ikke lægge Skjul paa et lille grinagtigt psykologisk Moment: Da jeg gik fra Gestapo til Mødestedet med „Grossereren", opdagede jeg pludselig, at jeg havde levet mig i den Grad ind i min Rolle som den forhenværende Bogagent, der havde spinket og sparet for at blive Boghandler, at jeg var lige ved at føle virkelig Sorg og Indignation over, at jeg ved Skæbnens Uheld pludselig var blevet berøvet min lille hyggelige Forretning! Det kommer der af at lyve og forstille sig — — det ender med, at man ogsaa fører sig selv bag Lyset!

Under „Grossererens" Foresæde drøftede vi nu Situationen. Vi maatte finde et nyt Sted, hvor vi kunde etablere os. Men det første Problem var i Huj og Hast at kunne sætte Flytningen i Værk. Efter en Del Telefonsamtaler fik vi Forbindelse med en Tobaksfabrikant i Adelgade, som lovede at stille Kasser og Lagerrum til Raadighed for os, indtil vi kunde faa en ny Butik. Indtil den Tid maatte vi klare os, saa godt vi kunde med de to Værelser paa Købmagergade. Foreløbig var vi naturligvis meget spændt paa, om Flytningen vilde gaa glat fra Haanden, og om Gestapo vilde opdage noget mistænkeligt — særlig var vi lidt nervøse for vore to „Walky-talky"-Apparater.

FLYTNINGEN

Om Mandagen var jeg i fuld Aktivitet med at faa Boghandelens forskellige Effekter pakket sammen.

Jeg havde faaet strengt Paalæg om, at der ikke maatte fjernes andet end Bøgerne. Møbler, Husgeraad, Kontormateriel, Skrivemaskiner og andre Ting, som ikke havde direkte med Boghandlerfaget at gøre, maatte ikke røres. Det første jeg gjorde var at laase Skrivemaskinerne ind i et Skab i det Haab, at Gestapo ikke skulde faa Øje paa dem, og at vi senere kunde se vort Snit til at bringe dem bort og i Sikkerhed.

Min tidligere Ekspedient, den fortræffelige Johansen, som stadig var os behjælpelig i mange forskellige Anliggender, kom og bistod mig og „Vivi" med at pakke. Der kom to Flyttemænd med en Mængde større og mindre Kasser, der var ialt ca. 3000 Bøger, som skulde transporteres bort.

Vi paabegyndte Arbejdet, mens Tyskerne patruljerede udenfor; jævnlig kom en af dem ind og snusede, det var

civile Gestapomænd, som aabenbart skulde tilse, at alt gik efter Tyskernes Ønsker.

Vi fik tre store Kasser bakset ind i det bageste Kontor, hvor vi havde anbragt en Del Bøger. Mens „Vivi" var beskæftiget med at pakke inde i Butikken, hvor ogsaa de to Flyttemænd rumsterede, skyndte Johansen og jeg os at hive de to „Walky-talky"-Apparater ned fra Loftet. Vi befandt os i en stor Spænding og var ikke fri for at være ængstelige for, at Tyskerne netop skulde komme ind nu. I en Fart fik vi dem bakset ned i Bunden paa to Kasser, stablede en Mængde Bøger ovenpaa og langs Siderne, og anbragte saa Skrivemaskinerne i den tredje Kasse, naturligvis ogsaa skjult under en Mængde Bøger.

Saa kaldte vi paa Flyttemændene og paalagde dem at bære Kasserne ud paa Lastbilen. De indvendte, at det var bedre at vente med de store Kasser tilsidst. Jeg holdt stædig paa, at de skulde først. En af Flyttemændene blev fagligt krænkede og erklærede, at han antog, han havde en Smule mere Forstand paa at lave Flyttelæs end jeg. Og jeg kunde jo ikke ret godt forklare ham, hvorfor jeg absolut vilde have min Vilje trumfet igennem, og maatte lade som om jeg blev blev ophidset og halstarrig. Saa bøjede han sig tilslut: „Det er jo Dem, der betaler, saa De kan naturligvis faa det, som De vil ha' det," sagde han gnavent. Hvorpaa de to Kraftkarle hankede op i de store Kasser og slæbte dem til Vognen.

Vi var stadig meget spændt. Vilde vi komme velbeholdne bort? Vilde Vagtposterne, som stod ved Hjør-

net af Dronningens Tværgade og Borgergade, tage Stikprøver?

Men der skete heldigvis intet. Vi fik Lov at køre, uden at nogen lagde os Hindringer i Vejen eller tog Stikprøver fra Flyttelæsset. Om Aftenen havde vi bragt Kasserne i Sikkerhed i Adelgade. Og næste Dag blev de to amerikanske Vidunderapparater transporteret videre, ud til et endnu sikrere Depot.

Da vi var ifærd med at forlade Ejendommen og overlade den til Tyskerne, overvejede vi alvorligt, om vi burde anbringe en Sprængladning i det forsænkede Loft. Jeg diskuterede Problemet længe med min Chef, Stig Jensen, og vi tog alle vore Medarbejdere med paa Raad. Det var unægtelig et fristende Fremtidsbillede: naar Gestapo rykkede ind, lød der pludselig en Detonation, og hele Historien sprang i Luften.

Men — det var umuligt.

Vi havde ikke tidsindstillede Sprængblyanter paa mere end 24 Timer, og hvis vi trods dette alligevel gjorde det, vilde Flyttemændene og maaske mange andre danske Arbejdere finde deres Død ved Eksplosionen.

Vi kunde ogsaa anvende en „boogy trap" — det vil sige, at Sprængladningen for Eks. bringes i Forbindelse med Dørhaandtag, først naar dette drejer, begynder Mekanismen i den tidsindstillede Bombe at fungere.

Senere blev det forøvrigt gjort. Mens jeg sad fænglet, trængte en lille Skare Frihedskæmpere ind i Sankt Annæ Palæ under Foregivende af at have Ærinde til en af Ge-

stapomændene. To af disse Mænd, som havde plastisk Sprængstof anbragt i deres Veste, gik ud paa Toilettet, stak Blyanterne ned i Vestene, og lod disse blive hængende derude. Foretagendet, der dog ikke havde stor praktisk Betydning, men nærmest havde Karakter af en Demonstration, lykkedes; der blev slaaet Hul i to Etager, og der skete en Del Ravage af forskellig Art.

VI INSTALLERER ANTIKVARIATET I RIGENSGADE

Der var ikke megen Plads i de to smaa Værelser i Købmagergade. Vi maatte se os om efter et nyt Sted, og vi fandt det formaalstjenligt at etablere en ny Antikvarboghandel. Vi fik stadig mere at bestille; Modstandsbevægelsens Aktivitet var efterhaanden blevet kolossal, og vi fik Rapporter rundt om fra de forskellige Afdelingsledere, der krævede flere og flere Vaaben.

Jeg hentede hver Morgen Posten til Centralen. I lang Tid havde jeg hentet den paa Posthuset i Dronningens Tværgade paa Hernøes illegale Navn, „Fuldmægtig Frandsen"; alle Postsager til „Information" kom til poste restante-Kontoret under dette Navn. Da Hernøe blev taget af Tyskerne, ændrede vi det til „Otto Hansen", medens „Morgenbladet" stadig blev adresseret til Fuldmægtig Frandsen.

Jeg havde forøvrig haft en ganske snedig Aftale med Posthuset i Dronningens Tværgade, nemlig, at de kun maatte udlevere Postsagerne, naar jeg navngav mig som Toldkontrollør *Just;* saa vidste den Mand, der udleverede

poste restante-Sager, at han skulde samle Brevene til Fuldmægtig Frandsen eller Otto Hansen sammen. Paa den Maade risikerede man ikke, at Gestapospioner, som muligvis havde faaet nys om et af de to Navne, fik fat paa mig. Da vore poste restante-Breve omadresseredes til Købmagergades Posthus, kunde jeg ikke træffe en lignende Aftale, da jeg ikke kendte Postfunktionærerne dèr. Jeg stak bare Legitimationskortet hen til Lugen; eller rettere, begge Legitimationskortene: „Fuldmægtig Frandsen" fik „Morgenbladet", „Otto Hansen" modtog Posten med Rapporter angaaende Nedkastning af Vaaben, Ordrer om Emballage og lignende samt „Information".

Kun een Gang reagerede en Dame, der sad ved Lugen: „De kan da ikke have to Legitimationskort," sagde hun. Jeg svarede, at jeg havde en Ven, som laa syg, og jeg havde faaet hans Kort for at kunne hente Posten til ham. „Saa maa De gaa hjem og faa Fuldmagt hos Deres Ven," sagde hun. Jeg gik, kom efter fem Minutters Forløb tilbage og stak paany Kortet ind gennem Lugen. Hun havde muligvis glemt den lille Episode, for nu fik jeg Posten uden Vrøvl.

En Dag blev jeg opmærksom paa en lille Annonce i „Berlingske Tidende". Der stod, at en Forretning var til Leje i Rigensgade. Paa dette Tidspunkt var det næsten umuligt at faa Lokaler i den indre By; jeg besluttede derfor saa hurtigt som muligt at undersøge Forholdene. Man skulde henvende sig til en Ejendomskommissionær; jeg tog ud til ham, og det viste sig, at det var en Iskageforretning, som var til Salg. Den var hverken stor eller moderne, men

forekom mig ret velegnet til Formaalet; jeg gav 1000 Kr. i Afstaaelse og lejede Lokalerne; Huslejen var ret rimelig.

Vi fik Tømrermester *Chr. Christensen,* Christiansgaarden, den samme som havde indrettet Butikken i Borgergade, til at istandsætte Forretningen til det ny Øjemed. Og vi fik fat i *Anton Hansen,* vor gode Ven og Kampfælle, som jo ogsaa havde hjulpet os ved den første Lejlighed. Han og Christensen tog fat med det samme, opsatte Reoler og en lille smart Disk, malede Vægge og Skilte. Facaden blev knaldgul med Ordet „Antikvariat" i store Blokbogstaver over de to Gadevinduer. Vi hentede alle vore Bogkasser fra Opbevaringsstedet i Adelgade, — og saa var vi klar til at starte med frisk Mod.

Vi aabnede Butikken med en lille Festlighed. Da vi alle var samlede, drak vi et Glas Frugtvin, — som „Grossereren" rynkede paa Næsen af, — paa Boghandelens og vor lille Bibeskæftigelses Velgaaende, — og Humøret sattes yderligere i Vejret, ved at Cigarhandler *Rudolf Petersen,* som „var med paa Holdet", havde stillet nogle gode Cigarer til Disposition.

Saa tog „Vivi" og jeg vore respektive Pladser i Besiddelse og var klar til at tage fat paa det daglige Arbejde.

Jeg har tidligere omtalt, at Frk. *Bruun de Neergaard* bistod os, som Stig Jensens Sekretær, med Kodearbejdet; hun blev afløst af „Mette", en Datter af Professor Warburg. Men det daglige Arbejde havde undergaaet en stærk Udvidelse i den sidste Tid, saa „Mette" maatte have en Medhjælperske. Det fik hun i „Bibs" — Frøken le Maire;

begge Damer havde i længere Tid været med i forskelligt illegalt Arbejde og vist stor Dygtighed. „Mette" havde været Medarbejder ved Anholdelseskartoteket for Afsnit 2. Nu fik hun nok at bestille med at dechifrere de engelske Telegrammer og oversætte vore egne Telegrammer i Kode.

Travlheden voksede de følgende Dage yderligere; Ordrerne til London — som effektueredes omgaaende — blev større og større, Telegrammerne længere og længere, — „Mette" og „Bibs" havde ikke mange ledige Stunder, og „Vivi" passede Forretningen, medens „Aase" gik i fast Rutefart mellem Rigensgade og Købmagergade 14, — og tillige passede hun Forbindelsen med Samlingscentralen i Hyskenstræde — „Hjulet" — som officielt var Kunstbod, men hvis vigtigste Bestemmelse i Virkeligheden var noget helt andet: Indleveringssted for alle de Telegrammer, som blev afsendt af „Josef" fra hans hemmelige Observationspost i Nordsjælland.

KONTAKTSTEDET PAA HAUSERPLADS

En af de Mænd, som oftest havde Ærinde hos os i Borgergade, var „Henningsen", Kompagnichefen i Holte. Som tidligere nævnt var han i sin legale Tilværelse *Grosserer Arnold,* og han har Forretning paa Hauserplads.

Forholdene havde gennemgaaet en Ændring i Retning af øget Risiko, siden vi flyttede fra Borgergade. Vi maatte beholde den stadige Kontakt med vore mangeartede Forbindelser, men vi turde ikke lade alle disse Mennesker komme og gaa i Rigensgadeforretningen.

Vi maatte derfor se os om efter et andet Mødested, saa vore vigtigste Centraler, paa Købmagergade og i Rigensgade, var kendt af saa faa Personer som muligt. Det var ogsaa bedst af Hensyn til de Paagældende selv. En af disse var min tidligere „Boghandlermedhjælper", *Johansen;* han havde mange vigtige Personalundersøgelser for os, han gav os mange vigtige Oplysninger, for Eksempel om Stikkere. Saadanne Meddelelser sendte vi saa videre til Frihedsraadets Stikkerudvalg. Han var os i det hele taget vedvarende til stor Nytte.

„Henningsen" — altsaa Grosserer Arnold — og jeg traf nu en Aftale med hinanden, hvorved Arnold stillede sin Forretning til Disposition som Kontaktsted, specielt for *skriftlig* Udveksling. Hver Dag afleveredes alle brevlige Indberetninger inden Klokken 13 hos Arnold, med Meddelelser til „Erik", „Otto", mig selv og andre. Jeg kom hver Dag Klokken 13, modtog Breve, læste og besvarede dem paa Stedet. — Naar det derimod var nødvendigt, at to af os skulde have et Møde, aftalte vi Mødestedet paa forskellige Steder i Byen: — Absalon — ved Højbro, „Hesten" paa Kongens Nytorv, paa Nationalmuseet eller mange andre Steder.

Forøvrigt havde vi ogsaa et andet fast Mødested, nemlig i Købmagergade 56, hos Firmaet Gjødvad & Co., som velvilligst stillede et Værelse til vor Disposition og tillige modtog Henvendelser og Besked.

Kun to af vore allernærmeste Folk: Den stærke Entreprenør og „Dr. Holm" (Professor Ege) kom i Rigensgade.

Mødestedet i Købmagergade 56 brugte vi bl. a. til Afhøring af Folk, som af en eller anden Grund skulde føles lidt paa Tænderne, eller hvis Meddelelser forekom usandsynlige.

„LYSTLØGNEREN“

For det var naturligvis ikke altid, vi kunde stole paa, at en Oplysning, som en af de Mænd, vi havde periferisk Forbindelse med, var bombesikkert paalidelig. Og selv om den ikke var det — selv om det undertiden viste sig, at vi efter al Sandsynlighed havde faaet en Skrøne bundet paa Ærmet, var det ikke givet, at Løgnhalsen hørte til vore Fjender og var i deres Sold. For det første er der jo desværre saa mange Mellemstadier mellem Sandhed og Løgn, og for det andet er der mange i og for sig skikkelige Mennesker, der kan være til stort Besvær, fordi de lider af en usalig Sensationstrang og forfærdelig Lyst til at skubbe sig selv frem i Begivenhedernes Forgrund.

Vi kom for Eksempel, kort før Englænderne bombarderede Shellhuset, ud for en Mand, hvis virkelige Navn jeg dog ikke vil røbe, da hans Forhold stadig rummer visse gaadefulde Momenter; i det efterfølgende lader jeg ham derfor gaa under Pseudonymet „*Gustav*“.

„Gustav“ var kommet hjem fra Sverige og opsøgte os med en fantastisk Meddelelse, som han skulde have faaet

paa anden Haand fra den belgiske Regering, og som gik ud paa, at Belgien vilde stille for 2 Millioner Kroner Vaaben til Disposition for den danske Modstandsbevægelse. Meddelelsen kom til os gennem „Henningsen".

Der blev taget Bestemmelse om, at jeg skulde møde Manden hos Fru Politiadvokat *Lotinga* — Politiadvokaten havde set sig nødsaget til at flygte til Sverige. Jeg fik altsaa overdraget den Opgave at studere Manden og aflægge Rapport til „Grossereren", som Medlem af Frihedsraadets Kommandoudvalg.

„Gustav" kom imidlertid ikke til det berammede Klokkeslet. Vi ventede en Timestid, men gik saa hver til sit; det vilde være farligt at blive siddende og vente, for han *kunde* jo være nappet af Gestapo.

Vi holdt os i telefonisk Forbindelse med Fru Lotinga, og ud paa Eftermiddagen fik vi Besked om, at „Gustav" havde ladet høre fra sig.

Han havde været ude for en højst dramatisk Oplevelse, og herom fortalte han, da jeg næste Dag virkelig mødtes med denne mærkelige Mand hos Fru Lotinga.

„Gustav" skulde om Formiddagen have været til et andet Møde — med nogle Mænd af „Holger Danske"-Sammenslutningen. De skulde træffes i Urmagerforretningen i Skindergade. Inden han gik til Mødet ringede han til Forretningen for at høre, om alt var i Orden. Telefonrøret blev taget af Gruppeføreren for de Mænd, han skulde mødes med; han kendte Gruppeførerens Stemme og fik at vide, at alt var allright, og at de ventede ham.

Og det gjorde de forsaavidt ogsaa! De var tilstede i Forretningen, da han ankom — men det var i Selskab med nogle ubudne Herrer, nemlig nogle skarptbevæbnede Gestapomænd!

Sammen med „Holger Danske"-Mændene blev „Gustav" ført til Politigaarden, hvor han straks kom i Forhør. Da det under dette Forhør kom til Nazisternes Kundskab, at han var kommet til Danmark som Flygtning, skulde han overføres til en Undersøgelsesafdeling paa Shellhuset, der havde Arbejdet med alle Sager vedrørende Flugt fra Sverige.

Han blev ført ud til et Automobil sammen med en Gestapomand, som skulde passe paa ham. Gestapomanden sad med en Pistol i Haanden, og der udspandt sig nu en Samtale mellem ham og Gustav angaaende Pistoltyper. Ved Tietgensgade standsede Automobilet for rødt Lys, og et Øjeblik efter saa „Gustav" sit Snit til at aabne Bildøren og springe ud. Han styrtede afsted, blev beskudt, men ramtes ikke, naaede at springe paa en Sporvogn i fuld Fart og krydsede med forskellige Sporvogne rundt omkring i Byen et Par Timer i Træk, saa han var overbevist om, at de ikke kunde finde hans Spor.

Denne Historie var det første Samtaleemne ved Mødet hos Fru Lotinga. I dette Møde deltog foruden mig *Fuldmægtig Hansen* fra Fyrdirektoratet, en Mand, jeg tidligere har omtalt under min Beretning om Bornholmerruten, og Orlogskaptajn *Tegner*, som under Dæknavnet „Sørøveren" var Kompagnichef i Birkerød.

Efter at have fortalt om Dramaet i Skindergade bragte „Gustav" et nyt Projekt paa Bane, en ny illegal Rute til Sverige; han havde allerede ventileret Sagen mellem kompetente og indflydelsesrige Svenskere, som var stærkt interesserede i den. Denne Plan gik ud paa, at vi her fra Danmark skulde stille en Baad til Raadighed; fra svensk Side skulde det samme ske. De to Baade skulde mødes paa et eller andet bekvemt Sted i Sundet og udveksle Passagerer. Fra Sverige kunde der være Tale om Sabotører, der kom tilbage efter Rekreationsophold, Mænd, der skulde forhandle med den danske Modstandsbevægelses Repræsentanter o.s.v.

Derefter kom, som Rosinen i Pølseenden, den forbavsende Meddelelse om de to Millioner Kroner fra den belgiske Regering.

Jeg kom tilbage til min Butik og aflagde Rapport for Stig Jensen. Jeg sagde, at det var mit Indtryk, at Historien om Millionerne var noget Vrøvl. Hvis Belgierne vilde stille 2 Millioner Kroner til Disposition for den danske Modstandsbevægelse, var det højst mærkeligt, at de henvendte sig til en Mand, som ikke havde Mandat til at optræde som Repræsentant for Modstandsbevægelsen. Men jeg tilføjede, som sandt var, at Manden iøvrigt havde gjort et ret tiltalende Indtryk.

„Grossereren" troede heller ikke paa Historien — den forekom ham altfor fantastisk; det var maaske nogle Spøge-

fugle, som havde faaet „Gustav“ til at hoppe paa en Limpind. Han opfordrede mig til at være meget forsigtig overfor „Gustav“ og ikke mødes for ofte med ham, for han var uden Tvivl en Eventyrer. Han foreslog mig, at jeg ved næste Sammenkomst med Manden tog Ing. *Wegener* med. Saa var vi to om at „klemme“ ham saa diskret som muligt, og søge at komme under Vejr med, hvorfra hans Meddelelser stammede, og tillige saa vidt muligt trænge tilbunds i Sagen angaaende de to Millioner. Vi havde iøvrigt faaet Underretning om, at „Gustav“ tidligere havde været arresteret i Anledning af illegale Transporter og havde siddet i Horserød i nogle Maaneder.

Wegener og jeg kom til det næste Møde — ligesom de to foregaaende hos Fru Lotinga. Hun fortalte, at hun Dagen i Forvejen havde haft Besøg af „Gustav“, som paany havde fortalt en fantastisk Historie. Han skulde have haft et Møde paa Taarbæk Kro, og Gestapo havde sporet ham derud til; men paa Vejen til Taarbæk var „Gustav“ blevet advaret, og han undgik derved Faren. Han havde sagt til Fru Lotinga: „De kan bestemt regne med, at jeg kommer præcis i Morgen; — hvis jeg ikke er der paa Klokkeslettet, kan det kun betyde, at jeg er taget af Gestapo.“

Vi ventede i ti Minutter. Han kom ikke. Vi drøftede Sagen, fandt det risikabelt at vente længere, og aftalte med Fru Lotinga, at vi vilde gaa hen paa en nærliggende Restaurant; hvis han kom, skulde hun sende ham over til os.

Vi gik. Paa et Gadehjørne, hvorfra vi kunde holde Opgangen til Fru Lotingas Lejlighed under Observation, ven-

tede vi en lille halv Time, men der skete intet. Saa gik vi hen paa Restauranten og ringede herfra til Fruen, som heller ikke havde hørt fra ham.

Saa maatte han altsaa være taget, ræsonnerede vi.

Vi hørte derefter ikke noget til „Gustav" før efter Shellhusets Bombardement, da vi var flyttet til Rigensgade. I Mellemtiden havde hans sporløse Forsvinding sat mange Rygter i Omløb. Et af dem gik ud paa, at han var Stikker, at han havde „stukket" Holger Danske-Gruppen, som blev arresteret i Skindergade, og at han derefter havde til Hensigt at stikke os.

Saa fik vi pludselig Forbindelse med ham igen.

Han fortalte, at han var blevet arresteret, mishandlet paa det frygteligste under Forhørene i Shellhuset og indespærret i Tagetagen. Her befandt han sig under Bombardementet, og han var en af dem, der slap ud, takket være Overbetjent *Lyst Hansens* beundringsværdige Mod og Aandsnærværelse. Man kunde ikke nægte, at det store Drama stadig var ude efter den gode „Gustav"!

Men de, der havde mistænkt ham for at være Stikker, troede ikke rigtig paa Beretningen om hans Ophold i Shellhuset. Og vi blev enige om, at vi maatte undersøge hans Forhold lidt nøjede.

Han blev taget i et foreløbigt Forhør af to Mænd fra „Holger Danske" og en Politimand. Det var besluttet, at hvis det under dette Forhør kunde konstateres, at han var Stikker, var han blevet likvideret paa Stedet. Men Forhøret bragte ingen Klarhed over Sagen. Tværtimod, man

mente at kunne fastslaa, at Stikkersigtelsen savnede ethvert Grundlag, — men Mystikken om hans Person hævedes dermed ikke, og indhyller, saavidt jeg ved, stadig denne underlige Mand.

Spørgsmaalet var, hvad der nu skulde ske med ham. En Mand, der saa ofte var i Gestapos Hænder, var farlig. Det konstateredes, at Danskerne i Sverige heller ikke var glade for ham. Ingen havde Tillid til hans Tale; han havde intet Mandat til at optræde som Repræsentant for de danske Flygtninge, og han vilde temmelig sikkert blive interneret, hvis han kom tilbage til Sverige. I de Beretninger, som indløb til os angaaende dette Problem, kaldtes han „Lystløgneren". Og jeg tror, at dette Navn gav Nøglen til „Gustav"s gaadefulde Person.

„Gustav" blev imidlertid instrueret om at indfinde sig til et nyt Møde med os paa vort Samlingssted hos *Gjødvad* paa Købmagergade. Her havde Wegener og jeg paany en lang Samtale med ham, der resulterede i følgende Bestemmelse:

„Gustav" skulde tilbage til Sverige. Vi klargjorde for ham, at det absolut var det bedste ogsaa for hans egen Sikkerheds Skyld. Vi lovede ham, at vi skulde finde en god og forholdsvis sikker Skibslejlighed til ham.

Jeg aftalte at mødes med ham næste Dag ved Flyvermonumentet paa Christianshavns Vold. Og han kom til den aftalte Tid. Han fik saa Instruks om at begive sig til Lege-

pladsen i Ørstedsparken. Der vilde han træffe en Repræsentant for „Ringen", som vilde tage sig af ham. „Gustav"s Kendetegn skulde være, at et blaat Københavnskort stak op af hans venstre Lomme.

„Gustav" og jeg skiltes efter denne Samtale, og jeg regnede bestemt med, at vi nu var færdige med „Lystløgneren". Men ud paa Eftermiddagen kom „Ringen"s Repræsentant ind til mig i Rigensgade og fortalte, at „Gustav" ikke havde vist sig.

Jeg spekulerede paa, om han virkelig skulde have haft Held til at blive nappet endnu engang af Gestapo. Jeg havde aftalt med ham — som jeg plejede med andre af vore Forbindelser — at hvis der af en eller anden Grund kom noget i Vejen, skulde vi mødes Dagen efter til samme Tid og paa samme Sted.

Dagen efter tog jeg altsaa over til Flyvermonumentet. Jeg ventede nogle Minutter; saa fik jeg Øje paa en Mand, der saa sig forsigtigt omkring, inden han nærmede sig. Det var „Gustav".

Jeg spurgte, hvorfor han ikke havde holdt Aftalen. Han svarede, at han ikke havde turdet; thi da han var kommet til Ørstedsparken den foregaaende Dag, havde han set fire Mænd, der stod paa Legepladsen og saa ud, som om de ventede nogen. Han var blevet ængstelig — man kunde jo ikke vide, om det var nazistiske Spioner, som var paa Spil, — og han gik sin Vej.

Jeg gik ham nærmere paa Klingen, og han tilstod lidt efter, at Tanken om at komme tilbage til Sverige gjorde

ham nervøs. Han ønskede i hvert Fald, at vi skulde give ham Løfte om frit Lejde, saa han, naar Afslutningen paa Krigen nærmede sig, kunde tage tilbage til Danmark og være med ved den sidste Befrielseskamp.

Saadan et Løfte kunde jeg selvfølgelig ikke give ham. De svenske Myndigheder maatte jo selv tage Bestemmelse om, hvorvidt han kunde gaa frit omkring, eller om han vilde blive interneret.

Vi aftalte et nyt Møde med „Ringen"s Repræsentant paa Hjørnet af Østerbrogade og Sortedamsdosseringen; jeg lovede at være tilstede selv, da han sagde, at det vilde give ham mere Tryghed.

Mødet fandt Sted. Og „Gustav" kom mærkelig nok. Han fik Besked om at holde sig hjemme i sin Lejlighed paa Amager, saa vilde — muligvis allerede samme Dag — befuldmægtigede Folk komme og hjælpe ham med at realisere Rejsen til Sverige.

Det var sidste Gang jeg saa noget til „Gustav", og jeg er ikke klar over, hvordan det siden er gaaet ham, for jeg fik andre Ting at tænke paa, og faa Dage efter var jeg selv arresteret.

JEG BLIVER ARRESTERET

•

Mandagen den 30. April begyndte jeg som sædvanlig mit Arbejde med at tage til Posthuset paa Købmagergade for at hente Breve. Jeg havde de sædvanlige to falske Legitimationskort hos mig — lydende paa Navnene „Fuldmægtig Frandsen" og „Otto Hansen", — desuden mit Legitimationskort som „Bestyrer Chr. Nielsen" fordi jeg skulde til et Møde med Ejeren af Lejligheden i Rigensgade — og endelig mit *ægte* Kort med mit virkelige Navn.

Jeg havde nemlig om Søndagen været ude med min Datter og i den Anledning forsynet mig med mit lovlige Legitimationskort, — det gjorde jeg altid, naar jeg var sammen med hende, for at hun ikke eventuelt skulde blive rodet ind i Ubehageligheder, hvis der skete uventede Ting. Jeg plejede saa at lægge det ind i en Bog, som stod paa øverste Hylde i en af Reolerne, men denne Dag havde jeg glemt det. Jeg bar det i en lille Celluloidmappe, hvori ogsaa mit udenrigsministerielle Identifikationskort befandt sig.

Jeg fik min Post udleveret og gik til Købmagergade 14 for at aflevere den Del af den, der var beregnet til „Gros-

sereren", til ham. Jeg fik altid tre Eksemplarer af „Information"; det ene stak jeg i Lommen for at læse det, naar jeg kom til Rigensgade, det andet var til Stig Jensen og det tredje til Wegener.

Fra „Grossereren" tog jeg til Boghandelen i Rigensgade. Jeg tilrettelagde sammen med „Vivi" hendes Arbejde for Dagen. Jeg selv skulde til en Del Møder og maatte derfor overlade til hende at passe Forretningen og modtage Besked. Vi ventede Besøg af Dr. Holm (Professor Ege), som vilde komme med Rapport angaaende „Gustav"s Rejse til Sverige.

Jeg tog Afsked med „Vivi" for at cykle til Vesterbrogade, hvor Husværten boede. Da jeg kom til hans Kontor, fik jeg den Besked af Kontordamen, at han først var at træffe Kl. 11. Saa tog jeg til Grosserer Arnold paa Hauserplads for at arrangere et Møde mellem Stig Jensen og en af vore Folk. Da jeg havde udrettet dette Ærinde, kunde jeg lige naa at se ind i Boghandelen i Rigensgade og høre, om der var nogen Besked til mig, før jeg tog tilbage til Husværten, med hvem jeg skulde se at faa en mindelig Ordning, han vilde nemlig have os ud, idet han paastod, at Iskagemanden ikke havde haft Ret til Fremleje af Forretningen.

Jeg drejede ind i Rigensgade. Alt var stille og fredeligt. Jeg stod et Par Øjeblikke og kiggede paa Udstillingsvinduet. To Bøger var sat ud: „Troldmanden fra Oz" — det betød, at vi gerne vilde tale med „Fuldmægtig Petersen" (Ingeniør Wegener) og Harald Moltkes Bog: „Livsrejsen"

— det betød, at vi ønskede en Samtale med „Doktor Holm“ (Professor Ege).

Alt var Idyl — tilsyneladende.

Jeg gik ind i Forretningen. Butikken var tom; saa var den unge Dame altsaa beskæftiget med et eller andet inde i Baglokalet.

Jeg raabte: „Da' „Vivi“!“ og trak Portieren til Side, idet jeg gik over Tærskelen.

Jeg blev modtaget af et Raab: „Hände hoch!“ og saa 8 maskinpistolbevæbnede Mænd foran mig.

Der var jo ikke andet at gøre end at parere Ordre, og det gjorde jeg — næsten automatisk.

Nu var altsaa det Øjeblik kommet, som jeg ofte havde forudset — unægtelig med en vis Ængstelse for dets Konsekvenser. Og det for igennem mit Hoved, at det nu vilde have været praktisk, om jeg havde været i Besiddelse af en lille Flaske hurtigvirkende Gift.

Jeg havde engang for nogle Maaneder siden drøftet dette Spørgsmaal med Dr. Vermehren. I Tilfælde af at Gestapo fik fat i mig, vilde nogle Draaber af en eller anden Drik af lignende Art, som den man læser om i Kriminalsagsberetningerne, kunde befri mig for en Mængde Lidelser og desuden umuliggøre, at jeg — efter at en Omgang Tortur mulig havde gjort det af med min Modstandskraft — røbede noget om den store Bevægelse, jeg var Medarbejder i. Dette vilde jo unægtelig være langt værre end det, der kunde ske med mig selv.

Men tilbage til Gestapomændene!

De foretog straks en grundig Undersøgelse af min Person og gav mig et Par Haandjern paa. Saa blev jeg beordret til at sætte mig i Sofaen. Paa hver Side af mig satte en Tysker sig og trykkede Mundingen af en Pistol ind mod mine Ribben.

Ved Vinduet sad „Vivi" og en Kakkelovnsmand, en midaldrende Herre, hvis sodede og grimede Udseende vidnede om hans Profession. „Vivi" sendte mig et Blik, der syntes at sige: „Nu er det forbi!" Jeg smilede til hende, og hun smilede igen, — og Smilene betød: „Vi skal nok klare Sagen!"

Men Sagen var ikke saa helt let at klare. De havde fundet 4 Legitimationskort paa mig og studerede dem meget grundigt uden dog paa dette Tidspunkt at forhøre mig angaaende denne mistænkelige Overflod. Deres Chef trak pludselig to Fotografier op af Lommen og stak dem hen foran min Næse med det Spørgsmaal, om jeg vidste, hvem den Mand var, som de forestillede.

Jeg saa paa Billederne. De forestillede begge to Stig Jensen — i Kjole og Hvidt.

Jeg sagde, at jeg ikke kunde mindes, at jeg havde set den Mand før. Og mens jeg søgte at samle mine Tanker, tilføjede jeg i en Tone, der skulde være spøgende, men sagtens virkede en Smule anstrengt:

„Jeg troede egentlig, I var holdt op med den Slags."

Læserne maa erindre, at dette skete fem Dage før Kapitulationen, altsaa paa et Tidspunkt da alle var klar over, at Krigens sidste Akt var ved at udspilles.

Chefen svarede: „Nej, som De ser — vi arbejder endnu."

„Men i Løbet af Ugen er det hele dog forbi," fortsatte jeg.

„I Løbet af to eller tre Dage er *De* ikke mere her paa Jorden," svarede han med en Antydning af et Smil.

Gestapomændenes Spørgsmaal havde klargjort for mig, at Tyskerne var fuldstændig orienteret om, hvem der stod bagved dette Foretagende. Maaske var en af vore Folk taget og havde — efter en passende Omgang Tortur — røbet os. Hvem kunde det være?

Men det kunde ogsaa tænkes, at jeg var blevet „stukket".

Det første var dog det sandsynligste. Og jeg grundede igen. Kunde det tænkes, at det var Stig Jensen selv, som de havde faaet fat i? Det vilde være frygteligt — skæbnesvangert for hele Organisationen netop paa en Tid, hvor der herskede en saa anspændt Travlhed med Modtagelsen af Vaaben og Sprængstof. Jeg tænkte paa Stig Jensens enorme Indsats — det vilde være et uerstatteligt Tab for Modstandsbevægelsen, om han var faldet i Nazis Kløer. Men han havde utallige Gange været ude for farlige Situationer, mon han ikke ogsaa nu havde Heldet med sig — trods alt?

Jeg tænkte ogsaa med Ængstelse paa den Eventualitet, at en af vore betroede Mænd kom ind i Butikken for at besøge os — og løb lige i Fælden. Hvis jeg hørte Døren gaa, vilde det være mig umuligt at varsko den Indtrædende — mine Hænder var bundne paa Ryggen, og hvis jeg foretog en mistænkelig Bevægelse, vilde jeg blive skudt.

„Kender De ikke den Mand?“ vedblev Gestapochefen og pegede igen paa Billedet af „Grossereren“.

„Nej“.

„Kender De en Mand, som hedder Stig Jensen?“

„Jeg har aldrig hørt det Navn,“ svarede jeg, „og har ingen Forbindelse med En, der hedder saadan.“

Han tilsendte mig et koldt Blik og sagde:

„Hvem er den øverste Leder her?“

Jeg indsaa, at det var ørkesløst at nægte, at det var en illegal Central. De havde allerede undersøgt alt, fundet Stempler og andre Vidnesbyrd om vor Virksomhed, og mens vi talte, kom en af Mændene af og til ind med nye Genstande, der yderligere bekræftede denne Kendsgerning. Men Chefen nikkede blot ret ligegyldigt, han syntes ikke særlig interesseret, for han var naturligvis forlængst klar over Sagen.

Jeg svarede, at den øverste Leder var en Mand, vi kaldte „Grossereren“; hvad hans virkelige Navn var, anede jeg ikke og havde aldrig hørt det — vi spurgte aldrig om den Slags Ting.

Han borede sit Blik ind i mit og sagde:

„Selvfølgelig kender De Stig Jensen. Det vil være klogt af Dem at tilstaa straks. De vil i saa Fald slippe lettere — blive behandlet mere humant.“

Jeg indsaa, at Spillet var tabt. De vidste, hvad det var for en Virksomhed. Jeg sagde intet og tænkte kun, at jeg haabede, jeg kunde klare Torturen, naar Tiden kom.

„Det er et godt Kup, vi har gjort her,“ sagde Gestapo-

chefen hoverende, — „det skulde blot være sket for et halvt Aar siden, saa havde meget set anderledes ud her i Landet."

Derefter kom han pludselig med et nyt Spørgsmaal:

— „Hvorfor forlod De Deres Stilling i Udenrigsministeriet?"

Jeg forklarede, at det var fordi, jeg havde været for stærkt engageret med illegale Transporter — derfor havde jeg været nødt til at skjule mig.

Han fortsatte Eksaminationen:

„Hvem staar bagved Dem i Udenrigsministeriet? hvem er Ministeriets illegale Leder?"

„Saavidt mig bekendt ingen," svarede jeg, „i Udenrigsministeriet arbejder alle sikkert loyalt i Tilknytning til baade danske og tyske Myndigheder. Det er muligt, at der findes andre, der hemmeligt er med i det illegale Arbejde ligesom jeg — men jeg har intet Samarbejde med nogen i Ministeriet."

Pludselig kom en af Gestapomændene ind. Han havde fundet den engelske Kode i en Bog, som laa i en af Skrivebordsskufferne. Han gav den til Gestapochefen, som triumferende holdt den op for Næsen af mig og raabte:

„Her har De Deres Dødsdom, Hr. Christensen!"

Saa lo han spottende:

„Og De kender stadig ikke Stig Jensen? Jaja ... vi skal nok faa Dem til at tale!"

Han gav Ordre til en af sine Mænd, at han skulde føre „Vivi" ud i Køkkenet og afhøre hende der.

De blev borte et Kvarterstid. Jeg blev siddende i Sofaen og grundede over, om jeg skulde kunne konstruere en eller anden Historie, som kunde forekomme troværdig. Jeg maatte for alt i Verden ikke røbe nogle af mine Medarbejdere. Hvordan vilde jeg reagere paa Torturen? Kunde jeg holde mig standhaftig overfor den? Det vidste jeg selvfølgelig ikke.

Det eneste, jeg var absolut sikker paa i dette Øjeblik, var, at jeg vilde blive skudt. Men efter al Sandsynlighed vilde jeg komme til at opleve mange pinefulde Stunder, inden jeg naaede til Afslutningen.

Gestapomændene kom tilbage med „Vivi". Havde de mon faaet noget af Betydning presset ud af hende? Jeg troede det ikke. Jeg syntes, jeg kunde se paa hendes Ansigt, at hun havde klaret sig — og paa Banditternes typiske Nazifjæs, at de var skuffede.

Men nu tog de paany fat paa Forhøret over mig. De var otte om mig . . ., jeg følte mig som Kongen i et Spil Kegler . . . „otte om Kongen". Jeg var helt stolt over, at der endnu var saa meget Humør i mig, at jeg kunde finde paa saadan et Billede.

Jeg kan forresten godt forstaa, at de interesserede sig for mig — ikke for min egen Ringheds Skyld, men fordi de muligvis gennem mig kunde gøre et af de virkelig store Kup og faa fat i *Stig Jensen*, som de saa længe forgæves havde gjort Jagt paa, og hvis Forbindelse med mig de aabenbart var fuldkommen klar over . . .

De var saa interesserede, at de glemte at holde Vagt ved Butiksdøren, De glemte, at der kunde komme „Kunder", hvis Tilsynekomst maaske *ogsaa* kunde være af Interesse.

Alle Nazibanditterne var forsamlede inde i Baglokalet, hvor jeg sad, og det lod til, at de i Øjeblikket ikke havde Tanker for andet end den Fangst, de havde gjort.

Saa hørte jeg Døren gaa op ude i Butikken.

I den sidste Tid var der ikke kommet mange „legale" Kunder. Jeg blev betaget af ængstelig Spænding; efter al Sandsynlighed var det en af vore Venner — maaske „Troldmanden" eller „Doktor Holm" — som kom og om et Øjeblik vilde være overrumplet og belagt med Haandjern.

En af Gestapomændene trykkede sin Pistol mod min Tinding; de andre sprang ud i Butikken.

Jeg hørte Døren blive smækket til og næsten i samme Øjeblik to Maskinpistolsalver. Tyskerne skød aabenbart *gennem* Døren. Jeg var klar over, at „Kunden" havde faaet et lille Forspring, men nu blev Butiksdøren revet op indefra, Gestapomændene sprang ud, og et Sekund efter hørte jeg et voldsomt Skyderi ude fra Gaden.

Maskinpistolerne sendte smældende Salver efter Flygtningen; jeg hørte Folk styrte afsted i Panik, Kvinder hvine og Børn græde. Saa blev Støjen fjernere, og endelig blev der Stilhed. Havde de faaet fat paa ham? Det var næsten ikke til at haabe, at han var undsluppet. Og hvem var det?

Gestapomændene kom ind i Værelset til mig. De var forpustede og saa ophidsede ud. En af dem smed en Hat foran mig og spurgte, om jeg kendte den. Jeg rystede paa

Hovedet..., men jeg havde straks identificeret den som „Erik"s. Han viste mig Navneinitialerne paa Svederemmen: „E. C." ... Først *efter* Kapitulationen fik jeg at vide, hvilket Efternavn „Erik" havde; han hed Erik Christiansen. Og da fik jeg ogsaa hans egen Beretning om, hvordan han undslap sine Forfølgere:

Han var løbet „som bare Helvede" for at bruge hans egne Ord, ned ad Olfert Fischersgade. Han havde ingen Vaaben hos sig; han bar en Brevmappe under Armen, den tabte han under det voldsomme Løb; han sprang op gennem Gaden i Zig-Zag for saavidt muligt at forhindre sine Forfølgere i at tage ordentligt Sigte.

Da han naaede Hjørnet af Kronprinsessegade, blev han ramt i Skulderen af en Kugle; han følte ingen Smerte, det var blot, som om han blev ramt af et rapt, haardt Slag ligesom et Boksestød. Han sprang videre stadig med Tyskerne efter sig. Men han var ung, atletisk og havde gode Lunger; desuden vidste han jo, at han løb for sit Liv. Da han naaede et Stykke ind i Adelgade, mente han, at Forfølgerne maatte have tabt ham af Syne. Han løb ind i en Opgang, sprang op ad Trappen helt op til Kvisten og kom til en Korridor med en Række Døre — det var rimeligvis en Klublejlighed eller noget i den Retning. Han bankede paa en af Dørene paa maa og faa, og en Mand kom ud. „Erik" satte ham hurtigt ind i Situationen; Manden havde hørt Skyderiet og lukkede ham ind.

„Erik" blødte stærkt. Skjorten og det ene Jakkeærme var fuldstændig gennempløret af tykt Blod. Manden hjalp

ham med at lave en foreløbig Forbinding, men Saaret blev ved at bløde igennem.

Han blev der et Par Timer for en Sikkerheds Skyld. Saa skaffede Manden ham en Bil. Forsigtigt sneg „Erik" sig ned ad Trapperne, steg op i Bilen og kørte til Gentofte, hvor han straks kom under Lægebehandling, fik udvasket Saaret og blev ordenligt forbundet.

— Men alt det fik jeg naturligvis først senere at vide. Nu sad jeg i Sofaen — foran mig henne ved Vinduet sad „Vivi" og stirrede med ængstelige Blikke paa mig, og ved Siden af hende sad den sodede og snavsede Kakkelovnsmand og saa tavs, men lidt desorienteret paa mig og paa Gestapomændene. Jeg gad nok vidst, hvad han tænkte, — om han var klar over, hvad det hele betød.

Der opstod noget Mundhuggeri mellem Tyskerne; en af dem — det var forresten en Dansker, der fungerede som Tolk — var yderst ophidset over, at de ikke havde faaet fat i Manden, som vilde besøge os; sæt det var vor Leder, sagde han, sæt det var selve Stig Jensen.

Gestapochefen henvendte sig til mig: „Naa" — sagde han, „er De glad over, at Deres Ven slap fra os?"

„Jeg ved ikke, om det var en af mine Venner," svarede jeg, — „men jeg er glad over, at han slap bort, for ellers var han vel blevet dræbt."

Forhøret over mig fortsattes nu et Stykke Tid, men de troede aabenbart ikke paa min Forklaring. Nogle af dem fortsatte Ransagningen af Lokaliteterne, mens de ventede paa flere „Kunder". Men der kom ikke flere, og jeg tænkte

ved mig selv, at det næppe kunde ventes efter det voldsomme Skyderi; Folk i Nabolaget maatte nu være nogenlunde klar over Sammenhængen og vilde antagelig advare de Mennesker, som passerede Stedet. Jeg var derfor forholdsvis rolig, og jeg var taknemlig, fordi der ikke var sket større Ulykker . . .

Det kunde jo lige saa godt have været en Dag, hvor vi alle var forsamlede.

Maaske tænkte Gestapochefen paa det samme. Han spurgte pludselig:

„Naar kommer Stig Jensen?"

Jeg svarede: „Hvis den Mand, De kalder Stig Jensen, er identisk med den Mand, jeg kender under Navnet „Grossereren", saa kan jeg kun sige, at De ikke skal vente paa ham her, for han kommer her aldrig."

„Hvor mødes De da med „Grossereren?"

„Paa forskellige Steder i Byen; vi aftaler Mødestedet fra den ene Gang til den anden."

„Jasaa, og hvor skal De saa møde ham i Dag?"

„Jeg *skulde* have mødt ham Klokken 11¼ ved H. C. Andersens Statue i Kongens Have."

Jeg vidste, at Klokken paa dette Tidspunkt maatte være henved 12; desuden løj jeg, „Grossereren" og jeg mødtes altid enten Købmagergade 14 eller her i Boghandlerboden.

Gestapochefen stirrede vredt paa mig: „Det kunde De forlængst have fortalt os." — Han drøftede Situationen med sine Mænd. En af dem sagde: „Vi kan lige saa godt tage bort — efter det Skyderi kommer der sikkert ingen."

En anden saa med et Smil paa mig og sagde: „Vi kan vel nok faa Fyren der til at tale". Og de andre kom med flere ubehagelige Hentydninger til de Ting, der ventede mig.

Jeg tror, jeg tør sige, at baade „Vivi" og jeg var forholdsvis rolige. Af og til vekslede vi hurtige Blikke — jeg syntes det opmuntrede og gav ligesom „Rygstød", det var moralsk styrkende.

Gestapochefen blev irriteret og gav Ordre til, at „Vivi" skulde vende Ryggen til. Maaske var han bange for, at vi havde et hemmeligt og umærkeligt Tegnsystem. Han blev ved at krydsforhøre mig; jeg gjorde alt for at overtyde ham om, at Forretningen her blot var en illegal Central for falske Legitimationskort og andre falske Dokumenter, — og at den engelske Kode kun tilfældigvis var her, fordi en ung Dame fra en anden illegal Afdeling havde været her for et Par Dage siden og havde siddet og arbejdet med den her i Lokalet. Vi havde nok kunnet se og forstaa, at det var en Kode, men anede egentlig intet om den Slags Ting.

„Jasaa," — udbrød Gestapochefen, „og den unge Dame, De taler om, — *det var vel „Mette"?*

Jeg følte mig overrumplet. Hvis Banditterne ogsaa havde faaet fat paa „Mette", saa var vel alle fra Kontoret paa Købmagergade taget.

Han stak en Konvolut og et Stykke Papir hen foran mine Øjne. Jeg læste; paa Konvolutten stod der: „til Mette", og paa Papiret saa jeg en Tilføjelse til et Telegram ved-

rørende Levering af Maskinpistoler underderskrevet af „Brita Nielsen".

Saa forstod jeg, at de blot havde fundet denne Konvolut sammen med Koden. „Mette" havde virkelig været her i Rigensgade nogle Dage og arbejdet med nogle Telegrammer, men heldigvis var hun den 28. — altsaa for to Dage siden — flyttet tilbage til Købmagergade for at kunne være i tættere Kontakt med „Grossereren", „Erik" og „Otto".

— Nu tudede Sirenerne. Klokken var altsaa 12. Den hæslige, ildevarslende Lyd, som alle Danskere var saa kendt med og hadede som Pesten, lod til at virke anderledes paa Gestapomændene. De blev pludselig oprømte og glade, de fik travlt med at samle alle mine private Ting sammen, min Kuffert, mine Bøger og Papirer, hele min Korrespondance med forskellige Mennesker angaaende Redaktionen af et Værk, jeg for nylig havde fuldendt: „Thøger Larsens Mindebog", som var udkommen den femte April.

Jeg skulde netop om faa Dage have sendt hele dette Materiale til „Thøger Larsens Mindestue" i Lemvig, — nu havnede det i Stedet for hos Gestapo.

Mellem mine private Ejendele var der ogsaa et ypperligt Fotografiapparat med Films; det blev bortført sammen med de andre Sager, og jeg har naturligvis ikke set det siden.

— — —

— Forøvrigt vil jeg slutteligt bemærke, at de sikrede sig en Del Breve, som jeg havde skrevet, og som skulde

sendes ud til forskellige af de Handlende her i Kvarteret. Og med disse Breve forholdt det sig saadan:

De paagældende Handlende havde en udstrakt tysk Kundekreds, den bestod dels af Militærpersoner, dels af de tyske Flygtninge, som i denne Periode, den sidste inden Kapitulationen, oversvømmede Byen og udplyndrede Butikkerne.

Jeg havde paataget mig den Opgave at kontrollere den Slags Forretninger. Jeg paabegyndte dette Arbejde allerede Klokken 7 om Morgenen; jeg standsede udenfor en eller anden Butik og holdt Øje med, hvad der foregik i den.

Saaledes havde jeg en Morgen staaet udenfor et Ismejeri og noteret, at 27 halve Liter Mælk i Løbet af kort Tid blev solgt til tyske Soldater og Flygtninge. Efter at have konstateret det, gik jeg ind i Forretningen paa et Tidspunkt, da der ikke var andre til Stede og sagde til Damen, der ekspederede: „Naa — De har nok en ualmindelig stor Mælketildeling." „Nej," svarede Ekspeditricen, „den er tværtimod meget lille." „Jasaa," svarede jeg, „hvordan kan De saa sælge saa mange Flasker Mælk til Tyskerne?" „Jeg har da kun solgt to halve Liter til Tyskerne i Dag," paastod hun, men var aabenbart ubehagelig til Mode over denne Eksamination. Jeg forklarede hende nu, at jeg havde staaet udenfor og haft Forretningen under Observation et Stykke Tid, og at jeg med Bestemthed turde hævde, at der var solgt 27 halve Liter til Tyskerne. Hun nægtede stadig, men saa mere og mere nervøs ud.

Saadanne Forretninger fik saa samme Dag en Skrivelse

fra os. Vi gjorde dem opmærksom paa, at det var en udansk og yderst forkastelig Handling at sælge livsvigtige Varer, som burde komme danske Mødre og Børn til Gode, til vore Fjender, og henstillede til dem, at denne Trafik øjeblikkelig ophørte.

Skrivelsen sluttede med en alvorlig Trusel: „Hvis De mod Forventning ikke skulde tage Hensyn til denne vor Opfordring, vil Modstandsbevægelsen drage Omsorg for øjeblikkelig Lukning af Deres Virksomhed".

Forretningernes Indehavere reagerede altid. Vi gik ud paa Rekognoscering, naar vi vidste, at de nu maatte have modtaget Skrivelsen, og iagttog deres febrilske Travlhed med at stuve Varerne til Side; jeg tror Hovedparten af disse Mennesker handlede i ren og skær Tankeløshed, maaske ogsaa ud fra en, ganske vist misforstaaet, Medlidenhedstrang, idet de tænkte, at „de stakkels forkomne Flygtninge da ogsaa skulde leve", — og de vidste muligvis ikke, at Flygtningene, paa de Steder hvor de var internerede, fik en Mælkeration, som var betydelig over, hvad danske Borgere kunde regne med at faa. — —

Men tilbage til min Beretning. Paa mit Bord laa vistnok en helv Snes Eksemplarer af saadanne Skrivelser, fabrikeret af „Vivi" efter mit Diktat. Og dem tog Tyskerne som sagt til sig.

Jeg var nu fuldkommen klar over, at jeg ikke kunde bortforklare noget for mit eget Vedkommende. Sagen var altfor oplagt! Det gjaldt blot om, at Tyskerne ikke fik Navn og Adresse paa vigtigere Personer end mig selv pres-

set ud af mig. Og jeg var ængstelig for, at jeg skulde bukke under for en eventuel Tortur.

Klokken cirka femten Minutter over 12 rullede en af Politiets velkendte „Salatfade" op foran Boghandelens Dør. „Vivi", Kakkelovnsmanden og jeg selv førtes ud og blev anbragt i Vognen. Kakkelovnsmanden, som ved et Tilfælde var kommet ind i dette, og som ikke anede, at Boghandelen camouflerede en af Modstandsbevægelsens Centraler, havde ikke mælet et Ord, siden Gestapo havde taget mig, men gjorde egentlig ikke Indtryk af at være bange.

Det ærgrede mig at se, Tyskerne ogsaa slæbte af med min Cykle. Jeg havde netop for et Par Dage siden faaet en flunklende ny Maskine af Stig Jensen, da min egen efterhaanden var fuldkommen udslidt, baade hvad Stel, Dæk og Ringe angaar. Nu blev den baaret med ind i Salatfadet sammen med vor Skrivemaskine og Duplikator.

Bøgerne i Boden rørte de derimod ikke. Og det var heldigt — for der laa vigtige Meddelelser skjult i adskillige af Bøgerne.

Mærkelig nok blev Butikken ikke forseglet af det tyske Politi. — —

Vi kørte afsted. Salatfadets Bagdør stod aaben, saa jeg kunde se ud og følge Ruten. Vi kørte op til Østerbrogade, derfra ad Grønningen ned mod Farimagsgade, en mærkelig Omvej; thi, som det snart viste sig, var Rejsens Maal Politigaarden.

PAA POLITIGAARDEN

Vi blev læsset af. De Haandjern, jeg var blevet forsynet med, sad stramt om mine Haandled og snærede nederdrægtigt. Vi blev ført op til et Kontor, som laa paa anden Sal. Jeg syntes aldrig, jeg har travet op ad saa mange Trapper, skønt jeg dog kendte Stedet temmeligt godt. Jeg er i Tidens Løb ofte kommet paa Politigaarden i Embeds Medfør, — nu kom jeg der som Fange, bagbundet som en Gris, der skal stikkes.

Vi kom ind paa et Kontor, hvor der blev dikteret et Anklageprotokollat over os. Anklagen gik for mit Vedkommende ud paa Spionage og Sabotage, for „Vivi"s Vedkommende paa Medviden og Meddelagtighed.

Kakkelovnsmanden blev straks efter dimitteret; der var aabenbart ingen som mistænkte ham for at være med i Komplottet.

Jeg vedgik straks mit fulde Navn. Jeg var overbevist om, at der ikke kunde findes kompromitterende Papirer eller Genstande i mit Hjem, hvorved min Kone og min

Datter kunde blive draget ind i Farezonen. Jeg har en lille Have paa Roskildevej; her har vi af og til skjult Frihedskæmpere og Sabotører eller Folk, der ventede paa Skibslejlighed til Sverige, og her opbevarede jeg alle illegale Papirer. Dokumenter vedrørende denne Have fandtes heller ikke i mit Hjem.

„SKABET“

Da disse Formaliteter var bragt til Ende, blev jeg ført op til et Sted, hvor der paa et Skilt stod „Mandsfængsel“. Jeg blev forbavset over at se, at der paa Politigaarden, som jeg dog troede at kende ret godt, var en saa stor Afdeling for Fanger; Fængslet laa med fem Etager ud mod Garagegaarden (eller „Hipogaarden“, som den populært kaldtes), hvor Hipokorpset havde deres Garager. I Fløjen lige overfor Fængslet laa Hipo'ernes øvrige Lokaler.

Jeg kom ikke straks i Forhør. Jeg blev derimod sat ind i et af „Skabene“, som laa i nederste Etage. „Skabet“ var et lille Rum, ca. 1 Meter i Bredden og 1,25 Meter i Længden; Indboet bestod af en Stol og et lille Klapbord. Straks blev jeg lidt benovet, for jeg havde aldrig før set saadan et „Skab“ og tænkte, at dette var min Fængselscelle. Hvordan skulde jeg bære mig ad med at sove i dette lille Bur?

Der var hundekoldt i „Skabet“. Jeg hørte senere, at Opholdet her af Arrestanterne regnedes for noget af det værste; det hændte af og til, at en Fange maatte sidde her

et helt Døgn. Saa galt gik det dog ikke for mit Vedkommende.

Da jeg havde opholdt mig her i cirka en halv Time, blev Døren aabnet. En tysk Fangevogter af et brutalt Prøjserydre, sværlemmet og bredkæbet, viste sig, og sammen med ham to fangeklædte Mænd som bar en Slags Frokostanretning.

Jeg var blevet siddende paa min Træbriks; i den Anledning blev jeg overfuset med grove Skældsord, blev kaldt Slyngel og Bandit, og det blev betydet mig, at jeg havde at rejse mig, naar Fangevogteren kom. Hvis jeg ønskede at blive behandlet nogenlunde godt, vilde det være fornuftigt at iagttage en saadan ærbødig Holdning. Det hørte til Fængselsdisciplinen, og den overvaagedes omhyggeligt!

Hans hysteriske Udbrud og injurierende Gloser rørte mig ikke synderlig. Jeg havde alvorligere Ting at tænke paa.

De to Fanger satte Frokosten ind til mig. Den bestod af en Skaal med en lunken, ubestemmelig og ilde smagende Vædske, som vistnok skulde forestille Theerstatning, og to tykke Humpler Rugbrød. Menuen behagede mig ikke rigtig, endnu havde jeg ikke Grund til at være særlig sulten, og jeg har med Skam at sige aldrig kunnet lide altfor tykke Rugbrødsskiver. Men i Løbet af ganske kort Tid blev mine Smagsfornemmelser anderledes, og jeg blev glad for Tykkelsen, — vilde helst have Rundtenommerne saa tykke som muligt. Og det var ikke saa underligt, for de to Rugbrødsskiver skulde slaa til for hele Dagen.

Da den brøsige Fangevogter og de to Medfanger var forsvundet, satte jeg mig til at spise — og derefter til at grunde over Situationen.

Mon jeg nogensinde vilde slippe levende ud af Gestapos Kløer? Det var usandsynligt. Det eneste, der kunde redde mig, var en hurtig Afslutning af Krigen.

Jeg havde allerede i nogen Tid været fuldt og fast overbevist om, at Krigen nærmede sig sidste Akt, hvordan denne saa end vilde forme sig for Danmarks Vedkommende. Jeg var sikker paa, at Nazismen snart vilde være en Saga, en ond Drøm. Men — hvis det blot varede fjorten Dage endnu, inden Tyskerne kapitulerede — saa vilde det være for sent for mig! Saa vilde jeg ikke komme til at medopleve et frit Europa, en ny Verden, renset for alt det hæslige Postyr, som er indbefattet i Ordet Nazisme!

Jeg havde vel siddet en Timestid eller saa — hvad Klokken var, vidste jeg ikke, for mit Ur var blevet frataget mig sammen med mine Penge, som var blevet konfiskerede som illegalt erhvervede; da aabnedes Døren til mit lille Gemak paany. Den danske Tolk, som havde været til Stede sammen med Gestapomændene i Rigensgade, traadte ind og spurgte i en ualmindelig venlig Tone, om jeg ikke kunde tænke mig at nedskrive en summarisk Tilstaaelse af mine Synder — saa vilde jeg slippe lettere gennem Forhørene.

Jeg erklærede mig rede til at gøre, som han opfordrede mig til, og jeg fik udleveret Papir og Blyant. Han gentog,

at jeg burde lette min Samvittighed og bekende alt — men kun skrive Sandheden! Saa nikkede han opmuntrende og fjernede sig igen.

Jeg havde nu nok at gøre med at finde ud af, hvilken Historie jeg skulde fabrikere. Jeg var klar over, at Tyskerne vidste temmelig god Besked. Og den Kendsgerning, at de havde fundet den engelske Kode i min Besiddelse, vilde være nok til, at alt andet traadte i Baggrunden og syntes ubetydeligt. — De havde fundet den Kuffert hos mig, som Ingeniør Wegener havde sat fra sig, da han om Lørdagen var paa Besøg. Den indeholdt en af de sidste amerikanske Patenter, en moderne lydløs Pistol, — og et amerikansk Radioapparat. Jeg vilde faa meget Besvær med at forklare dens Tilstedeværelse hos mig — ingen vilde tro, at det ikke var min.

Jeg skrev en Beretning paa fem eller seks Sider om mit Arbejde i den illegale Central. Det gjaldt om at skabe og fastholde en vis Facade af Tilforladelighed. Jeg skrev om mine daglige Forretninger; jeg foretog Indkøb af Bøger og ledede Ekspeditionen. Jeg vidste, at det var en illegal Forretning, skrev jeg, og jeg indrømmede, at der ofte kom en Del Mennesker til hemmelige Sammenkomster hos mig; men jeg anede ikke noget om, hvad det hele egentlig drejede sig om. Og det samme var Tilfældet med „Vivi". Jeg tilstod, at det var min Opgave at udskrive falske Legitimationsbeviser, falske Købskort og lignende. Men jeg vidste ikke til hvilke Formaal, de skulde bruges. Jeg mente, at det sandsynligvis drejede sig om Flygtningetransporter til

Sverige; thi der kom jævnlig en Mand, der havde med saadan noget at gøre .....

Da jeg var kommet saa langt, blev Døren igen aabnet. Tolken stod udenfor med en Betjent. Jeg skulde føres til Forhørslokalet.

— Nu er Stunden altsaa kommet, — tænkte jeg. Nu maa jeg være forberedt paa Torturen.

Jeg nægter ikke, at jeg var hundeangst. Hvad mon de kunde finde paa af Grusomheder? Jeg havde baade læst og hørt om deres sadistiske Taktik.

Igen klappede et Par Haandjern sammen om mine Haandled. Jeg tænkte, at det var en ganske unødvendig Foranstaltning — her var absolut ingen Muligheder for Flugt.

Jeg blev ført op til samme Lokale, hvor Anholdelsesdekretet var blevet afsagt over mig, og ført frem foran et Skrivebord. To Mænd, bevæbnede med Maskinpistoler, tog Opstilling bag ved mig, og to frygtindgydende Tampe, ligeledes pistolbevæbnede, stillede sig foran mig. Saa Gestapo kunde være tryg; jeg skulde nok lade være med at lave Forsvindingsnumre!

Gestapochefen, som arresterede mig i Rigensgade, var Forhørsleder. Jeg betragtede ham. Hans Væsen var, ligesom Tolkens, fuldkommen forvandlet; han saa slet ikke uelskværdig ud, og havde egentlig ret venlige Øjne. Han var rødhaaret og stærkt fregnet. Hvis jeg havde mødt ham under mindre dramatiske Omstændigheder, tror jeg, at jeg havde bedømt ham til at være Skolelærer.

Han begyndte med at forklare mig, at jeg havde tabt

Spillet. Hans Tone og Minespil var nærmest faderligt. Tolken oversatte alt, Sætning for Sætning; mit Kendskab til det tyske Sprog er ikke særlig stort.

„De har været med i en farlig Kamp," sagde han, — „dette er en alvorlig Historie. Man har fundet en engelsk Kode hos Dem — selve Nøglen til Forbindelsen med England. Og da De er ansat i det danske Udenrigsministerium, maa De jo sikkert være vidende om, hvad det betyder: De er *Spion* — og De kender ogsaa de internationale Regler for Behandlingen af Spioner? De vil blive *skudt* inden Solopgang i Morgen!"

Jeg hørte tavs efter. Jeg haabede inderlig, at jeg vilde kunne klare det, som forestod — at jeg vilde kunne tage Skæbnens Tilskikkelser nogenlunde mandfolkeagtigt. Men jeg var ikke fri for at være ængstelig.

Han fortsatte:

"Nu ved De, hvordan Sagen ligger, nu ved De, hvad der venter Dem. Men vi skal faa saa meget som muligt at vide af Dem. Og jeg opfordrer Dem indstændigt at være oprigtig — for Deres egen Skyld. Og vi er i Stand til at kontrollere Deres Forklaringer!"

Jeg svarede ikke, men tænkte, at de rimeligvis havde faaet fat paa en eller flere af vore Folk.

Han vedblev: „De har rimeligvis hørt et og andet om vor Forhørstaktik og deraf forstaaet, at vi ikke viger tilbage for stærke Midler, beregnede paa at faa vore Fanger til at tale. Jeg vilde være ked af at maatte bringe disse Midler i Anvendelse overfor Dem, men det beror paa Dem

selv, om De vil være medgørlig, eller om De vil tvinge mig til at gribe til disse Midler."

Jeg indvilligede i at fortælle alt, hvad jeg vidste. Jeg tilføjede, at jeg forlængst havde hørt, at Tyskerne anvendte Tortur under Forhørene, men at jeg ikke havde troet paa dette Rygte før end for nogle faa Maaneder siden, da en Mand, som havde siddet i Vestre Fængsel, fortalte detaljeret om det.

„Jo," sagde han — „vi bruger virkelig den Slags Metoder, skønt vi ikke holder af det, men vi *maa* have vore Fangers Tunger paa Gled. De Folk, som sidder her paa Politigaarden, maa bringes til at forstaa, at de lige saa godt kan fortælle alt, for nu er deres Andel, i det de kalder *Frihedskampen*, dog endt!"

Jeg svarede ikke men tænkte, at han ikke havde Ret i denne Paastand. Min Kamp var langtfra afsluttet — nu gjaldt det netop mere end nogensinde at være tro og standhaftig, nu var jeg netop naaet til den store afgørende Prøve, og det skulde vise sig, om jeg var den, jeg selv haabede at være .....

Han spurgte indtrængende:

„Hvordan forholder det sig med den Kode?"

Jeg erklærede, at jeg ikke havde noget Kendskab til Koden udover, at jeg vidste, den blev benyttet af de Medarbejdere, som stod i stadig Forbindelse med London. Dette fremgik af Teksten. Koden var baade for indgaaende og udgaaende Meddelelser, eller rettere, der var to Koder: paa den ene stod der: „From homestation to outstation"

— og paa den, vi selv sendte efter, stod: „From outstation to homestation".

Gestapochefen ringede paa en Lokaltelefon og sagde nogle Ord ind i Mikrofonen. Saa sad han tavs, trommede med Fingrene paa Bordet foran sig, og fikserede mig skarpt. Hans Blik var igen blevet koldt og havde fuldstændig mistet det venlige Udtryk.

En Dør aabnedes; to unge Mænd kom ind med Koderne og et Spejl. De forklarede sig for Chefen; de mente nok, de kunde anvende Koderne, men vilde gerne vide Besked med, under hvilke Omstændigheder de blev brugt og lignende. De stillede et Spejl op foran Chefen. Foran dette satte de et Stykke Karbonpapir, som var fundet sammen med Koden. Saavidt jeg forstod, kunde de læse en Del af det paa Grund af, at de sammen med Koderne havde faaet fat paa et lille Silkelommelørklæde, der var tæt besat med Bogstaver; det var Nøglen til Koden. De kunde læse de fortløbende Telegrammer og det afsluttende Nummer, ligeledes nogle Navne, et Ord der forekom hyppigt som „repeat", og nogle Ord der tilkendegav, at det drejede sig om Vaabenmodtagelser. Gestapochefen smilede onskabsfuldt og hoverende til mig.

Efter at have aflagt deres Rapport forsvandt de to unge Mænd. Forhøret fortsattes. Nu drejede det sig om, hvilke Personer der kom i Forretningen?

Igen blev jeg konfronteret med to Fotografier af Stig Jensen. Jeg blev opfordret til at beskrive „Grossereren"s Udseende.

Jeg gav et meget uklart Signalement. som omtrentlig kunde passe paa hvem som helst. Jeg kunde derimod høre, at min Modpart selv vidste god Besked.

Saa spurgte han mig om, *hvor* jeg havde truffet „Grossereren", og hvad vore Samtaler i det store og hele drejede sig om.

Jeg fortalte, at jeg egentlig ikke havde andre Opgaver end at modtage og aflevere Meddelelser til „Grossereren" og til andre Forbindelser. „Hvor tit kom han?" spurgte Tyskeren. — „Saa at sige aldrig," svarede jeg.

Nu førte Gestapomanden pludselig Udenrigsministeriet paa Bane. Hvordan forholdt det sig med min Ansættelse og mine Forbindelser der? Han havde aabenbart den Idé, at Udenrigsministeriet paa en eller Maade var indblandet i denne „Spionageaffære". Han nævnede ikke Navne men spurgte, hvem der i Udenrigsministeriet var Chef for den Afdeling, under hvilken mine Forhold sorterede, og hvilke Direktiver jeg fik derfra?

Jeg svarede, at de intet som helst vidste om mine illegale Forbindelser, og at jeg ikke samarbejdede med nogen i Udenrigsministeriet i den Slags Arbejde.

Saa blev jeg opfordret til at give en Beskrivelse af mine forskellige illegale Bekendte. Tyskerne var stærkt interesseret i „*Mette*" — hun kendte jo de engelske Koder. Jeg maatte levere en indgaaende Beskrivelse af „Mette", og den var selvfølgelig vrimlende fyldt af vildfarende Momenter. Jeg var klar over, at jeg maatte indprente mig mine Løgne nøje, saa jeg ikke ved senere Forhør kom til at sige noget,

der stod i Modstrid med mine Forklaringer nu. Forøvrigt blev der foreløbig ikke nedskrevet noget.

Efterhaanden affødte min foroverbøjede Stilling med Haandjernene paa Ryggen en ulidelig stikkende Smerte, og jeg gjorde et Forsøg paa at rette mig. Men en af Pistolmændene greb mig straks i Armen og rykkede til, saa Jernene skar ind i Haandleddene; det gjorde nederdrægtig ondt, og jeg forstod, det gjaldt om at sidde saa stille som muligt.

Det gik op for mig under Forhørets fortsatte Udvikling, at Gestapomanden havde faaet Mistanke om, at „Vivi" og „Mette" var den samme Person. Denne Mistanke søgte jeg paa alle Maader at afkræfte; jeg var naturligvis bange for, at den vilde medføre, at Afhøringen af „Vivi" blev skrappere og maaske nærmede sig Tortur.

Pludselig aabnede Gestapomanden Kufferten, trak den lydløse Pistol op af den og spurgte:

„Hvad bruger De denne til?"

„Jeg ved, at det er en lydløs Pistol," svarede jeg, „men jeg aner ikke, hvad saadan en benyttes til — jeg har aldrig selv skudt med den."

„Nu skal jeg fortælle Dem det," sagde han. „Den benyttes til at likvidere Stikkere med. Og nu skal jeg endvidere fortælle Dem, hvad De selv er: *Stikkermorder!* og De er vel klar over, at det er to af de alvorligste Anklager, der kan rettes mod et Menneske, som er faldet i vore Hænder: Spion og Stikkermorder, — hvert af disse Ord underskriver *Deres Dødsdom!*"

Derpaa blev det amerikanske Radioapparat fremstillet paa Bordet. Det var et ganske uskyldigt Apparat, der var intet som helst kriminelt ved det. Men Tyskerne var meget stærkt interesseret i det og udspurgte mig indgaaende om, hvad jeg brugte det til.

Jeg svarede, at det var første Gang, jeg saa baade denne Genstand og Pistolen; det var en af mine illegale Bekendte, Fuldmægtig Petersen, som ejede Kufferten.

Saa maatte jeg give en Beskrivelse af „Fuldmægtig Petersen". Men Gestapomanden kunde ikke anerkende denne Beskrivelses Rigtighed; han afbrød mig og forklarede nu selv, hvordan han saa ud — og det viste sig, han ogsaa kendte Navnet Wegener. Han lagde et Kort foran mig, udstedt af Luftværnschefen og forsynet med Wegeners Navn. Det havde ligget opbevaret i den hule Lem i Borgergade; ved Sløseri var det kommet sammen med Koderne og andre Sager. Det var ærgerligt, men sket var sket.

„Wegener," sagde Gestapomanden, „har vi længe været ude efter. Men sig mig: Hvilke Opgaver havde denne „Fuldmægtig Petersen?"

Jeg svarede, at han kun kom i Forretningen for at afgive Meddelelser og modtage Meddelelser. Han havde selv Nøgle til Butikken og kunde gaa og komme, som det passede ham. Jeg tænkte, han havde sat Kufferten ind i Baglokalet i Søndags, *jeg* havde i hvert Fald ikke modtaget den til Opbevaring.

„Og hvem er Britta Nielsen?" spurgte han. „Fortæl mig lidt om, hvad hendes Arbejde bestod i."

„Hun kom, ligesom „Fuldmægtig Petersen", for at give og modtage Meddelelser," svarede jeg, — „andet ved jeg ikke om hendes Mission."

Han stirrede paa mig med et Blik, der var præget af Irritation. Saa nikkede han til en af Mændene, som straks rykkede mig i Armene, saa Haandjernene snærede. Det var meget pinagtigt. Men jeg tænkte ved mig selv: Blot det ikke bliver værre, — saa gaar det nok!

Endelig frittede Tyskeren mig igen angaaende „Vivi". Hvor og naar havde jeg truffet hende? Hvad var hendes Bestilling? „*Aases*" Navn kendte han ogsaa og udspurgte mig nøje om hende. Jeg var glad over, at „Aase" ikke var paa Kontoret i disse Dage, saa de ikke havde faaet fat i hende ogsaa; hun laa — til alt Held for hende — syg paa Kommunehospitalet.

Forhøret varede alt i alt cirka tre Timer. Jeg var dødtræt — det er meget udmattende stadig at skulle være paa Vagt overfor ethvert Spørgsmaal for at undgaa den Faldgrube, som det eventuelt skjuler.

Gestapochefen gjorde ogsaa et træt og gnavent Indtryk. Han henvendte sig til Tolken og de pistolbevæbnede Mænd med en kort Ordre:

„Smid ham ned i Cellen!"

Det var Tolken, som afleverede mig til Fangevogteren, og ved Indgangen til „Skabet" befriede han mig for de snærende Haandjern. Og lidt efter var jeg igen overladt til

mine ensomme Betragtninger i det triste Lokale, som ikke var større end et Elevatorgemak.

Man kan sige sig selv, at der var een Sætning, som blev ved med at komme igen og lød for mig med uformindsket Kraft hver Gang:

„De vil blive skudt i Morgen før Solopgang!"

Jeg vidste nok, at Tyskerne brugte at anvende Trusler. Men jeg troede, at dette Budskab var alvorligt ment, — den eneste Aarsag til at tvivle var den, at Nazisterne jo plejede at klemme deres Ofre for saa mange Oplysninger som muligt, før de likviderede dem. Vilde de ikke prøve paa at faa noget mere ud af mig? — eventuelt ved Tortur?

Opholdet i et „Skab" er ikke velegnet til at befordre en optimistisk Sindsstemning. Alligevel — jeg klamrede mig til et Halmstraa: Haabet om at Kapitulationen vilde indtræffe, før jeg blev stillet foran Bøssepiberne. Vilde jeg ikke under nye Forhør kunne trække Tiden ud?

Det var en behagelig Fornemmelse at komme af med de modbydelige Haandjern, men jeg var sløv af Udmattelse. Jeg havde mest Lyst til at kaste alle Tanker overbord — men jeg kunde ikke frigøre mig for den mest nærgaaende, den manifesterede sig atter og atter i den truende Sætning:

„De vil blive skudt i Morgen før Solopgang."

Døren aabnedes: Slutteren og de to „Kalfaktorer" viste sig. For at undgaa Vrøvl med den raa, brøsige Karl sprang jeg straks op og stod ydmyg og respektfuld foran ham, mens han brummede sine Ordrer til de to Fanger, der serverede

mig Maden. Han syntes aabenbart godt om min Ærbødighed.

Menuen bestod af sammenkogte Grøntsager: Hvidkaal og Kaalrabi med nogle enkelte Stykker Kartofler. Min Appetit var ikke særlig stor, men jeg tvang mig dog til at spise. Bagefter var jeg igen henvist til at sidde og døse paa min Stol, mens jeg lyttede til den afskyelige Sætning, som blev ved at plage mig:

„De vil blive skudt i Morgen tidlig!"

Jeg havde opdaget, at der befandt sig et Vægur for Enden af Cellegangen. Da Fangevogteren kom og bød mig følge ham, saa jeg, at Klokken var 19½.

RESTAURATØREN OG FRIHEDSKÆMPEREN

Det var mig en uventet og forholdsvis glædelig Overraskelse, at jeg nu blev sat ind i en rigtig Celle, hvor jeg havde en vis beskeden Bevægelsesfrihed, kunde gaa frem og tilbage og faa Blodomløbet lidt i Gang. For jeg havde en Fornemmelse, som om mit Blod var ved at koagulere.

Men det var mig en endnu glædeligere Overraskelse, at der befandt sig to Medfanger i Cellen.

De tog hjertelig imod mig. De havde begge prøvet Turen i Skabet og forstod, at jeg trængte til at kvikkes op.

Den ene af mine to Lidelsesfæller var en Restauratør fra Nørrebro. Han var knap 50 Aar gammel, en pæn, munter og lidt mavesvær Mand; den anden var ordknap og mager, men venlig. Vi trykkede hverandres Hænder og præsenterede os for hverandre. — „Hvad har De lavet?" spurgte de.

Jeg fortalte, at jeg havde haft lidt med Vaaben at gøre, og spurgte dem i hvilken Anledning, de var havnet her paa dette sørgelige Sted.

Restauratøren havde haft Besøg af en Mand, som ønskede at sælge ham en Pistol; han havde foreholdt ham, at han havde jo slet ikke Lov til at sælge Vaaben og tilføjet: „Hvis De er en dansk Mand, ved De jo nok, hvor den Pistol hører til!“ Men han havde dog ment det forsigtigst, at han ikke tog absolut Afstand fra ham og bad ham derfor komme igen om Aftenen — maaske havde Sagen alligevel Interesse for ham! Saa havde han ikke hørt mere fra Fyren. Med midt om Natten — mellem Klokken 12 og 1 — hørte han fra sit Sovekammer tunge Tramp af Støvler ude paa Trappegangen, og derefter dundrede det voldsomt paa Døren. Da han stod op for at undersøge, hvad der var paa Færde, viste det sig, at en Skare bevæbnede Hipomænd stod udenfor. Han blev slæbt ud til Politigaarden og kom i Forhør; de beskyldte ham for at være Vaabenopkøber for Danmarks Frihedsraad. Og nu havde han siddet fængslet i fem Dage, — og forstod, at det var en af Hipoerne, som havde falbudt Pistolen og provokeret hele Historien frem.

Den magre unge Mand var fra Holbæk. Han fortalte, at han var Medlem af en Gruppe Frihedskæmpere og var blevet nappet paa fersk Gerning, da han og hans Kammerater sad i en Privatlejlighed i Holbæk og fik Instruktion i teoretisk Vaabenbrug. Han havde siddet omtrent en halv Snes Dage, og havde endnu ikke været i Forhør. Ingen af dem havde været ude for Tortur, men de havde ofte set Medfanger, som tydeligt bar Vidnesbyrd om, at de var blevet mishandlet.

Der var koldt i Cellen, jeg var utilpas og frøs, saa jeg

rystede. Den gemytlige Restauratør vilde hjælpe mig til at faa Varme i Kroppen. Han begyndte at springe rundt foran mig, med Hænderne i Boksestilling, og opfordrede mig til at gøre det samme. Men jeg var ikke oplagt til den Slags Løjer og bad om at maatte være fri.

Vi talte naturligvis om Krigen; de bad mig fortælle om de sidste Begivenheder. Og vi diskuterede Fremtiden. Jeg tænkte stadig paa Kapitulationen som mit eneste Haab.

Cellen var langstrakt som et Penalhus, syv Skridt lang og tre Skridt bred, meget spartansk udstyret med Stengulv, to Træbrikse, et fast Bord og en fast Bænk. Paa Gulvet laa tre Madrasser ovenpaa hverandre, og derover tre Tæpper. Jeg mindedes en Tegning, jeg engang havde set, den forestillede en Klostercelle, hvor tre Munke sad og læste i Biblen. Den eneste Bog, som fandtes her i Cellen, var ogsaa en Bibel fra „Røde Kors".

Ved Væggen befandt sig en Vaskekumme med rindende Vand. Og Endevæggen var forsynet med et Vindue med matteret Glas, gennem hvilket man kunde se Jernstængerne, som sad udenfor. Naar vi stillede de to Stole ovenpaa hinanden og klatrede op paa dem, kunde vi se ned i Cellegaarden. Døren ud til Fængselskorridoren var en svær Trædør med et lille rundt Kighul og en Luge. Ved Siden af Døren var der en Anordning med en Stang og en Vinge, som kunde slaas ned, — det var Tegnet til Fangevogteren, naar man for Eksempel ønskede at komme paa Toilettet. Men Fangevogteren tog det med Ro — der kunde godt gaa et Par Timer eller mere, før man kunde komme paa W.C.

Og der var ganske vist en Potte i Cellen, men den vilde Fangerne selvfølgelig nødig bruge.

Lidt før Klokken 21 blev der raabt ind til os, at det var Sengetid, og at vi skulde i Seng. Vi lagde Madrasserne paa tværs af Cellen og tog hver sit Tæppe. Jeg fik — som den sidst ankomne — Pladsen nærmest ved Vinduet; det var den daarligste, fordi den var koldere end de andre. Jeg tog Tøjet af og svøbte Tæppet om mig; det var svært og solidt som et Hestedækken. Jeg var træt og forkommen, baade fysisk og psykisk.

Præcis Klokken 21 slukkedes Lyset. Restauratøren, som velsagtens var vant til at underholde sine Gæster, begyndte at fortælle os om sine Oplevelser. Han havde sejlet en Del paa fremmede Have og opvartede os med de sædvanlige Sømandshistorier. Jeg tror den godmodige Mand mente, at vi trængte til at opmuntres og faa adspredt vore Tanker. Jeg for min Part vilde helst have Fred; jeg var opfyldt af yderst alvorlige Tanker, men nænnede ikke at sige det til ham og prøvede, saa godt jeg kunde, at simulere interesseret Tilhører. Jeg erindrer ikke et Ord af hele hans Talestrøm.

Endelig havde han snakket sig træt. Holbækkeren sov forlængst, men det anfægtede ikke Restauratøren; men da jeg til Slut ogsaa lod, som jeg sov, holdt han op, gabede og strakte sig. Og der blev stille i Cellen. Jeg hørte kun af og til Slutterens Skridt, naar han trampede forbi, og engang imellem en Bil, som kørte ud af Gaarden eller ind. Saa lød Hipo'ernes højrøstede Stemmer der nede fra.

Tankerne summede som en Bisværm i mit Hovede. Det saa sort ud for mig; snart var det vel forbi. Men mine Kære — de vilde sørge, naar de fik det at vide. Foreløbig var der Grund til at haabe, at de intet vidste om min Ulykke; hverken min Kone eller min Datter anede noget om, hvor min Antikvarboghandel laa, siden jeg flyttede fra Borgergade. Men det vilde jo ikke vare længe, før de vidste alt .....

Det var umuligt for mig at falde i Søvn, skønt der var bælgmørkt i Cellen. Det var mig nu til stor Hjælp, at jeg altid har elsket Digte. Jeg laa og tænkte paa Nordahl Griegs og Kaj Munks Digte fra Besættelsesaarene — og paa den Skæbne, der havde ramt de to Digtere. Jeg ved ikke, om jeg kan sige, at disse Tanker *trøstede* mig, — men de gav mig i hvert Fald en vis Styrke.

Jeg erindrede mange velmenende Venneraad, de lød nu for mig: „Den Slags Ting skal du holde dig fra, — det kan let gaa galt — til Slut gaar det altid galt."

For tre Aar siden — i 1942 — var jeg paa Besøg i Vedersø Præstegaard hos *Kaj Munk;* jeg holdt Foredrag for hans Menighed om de Danske i Amerika. Han og jeg gik en Tur over de store, prægtige Enge, som fra Præstegaarden fører ned til Klitterne. Jeg var betaget af den vidunderlige Naturstemning og opfyldt af Glæde over Livet. Da sagde jeg til Kaj Munk: „De skal og maa være forsigtig — hvis De bliver ved at udvise et saa hensynsløst Mod, gaar det til Slut galt — og tænk, hvor sørgeligt det

vilde være, om De ikke kom til at opleve Freden — og Glæden ved igen at leve i et frit Danmark!"

Da standsede Kaj Munk, — saa paa mig, og svarede: „Nej, Carlo Christensen, vi har haft nok af Forsigtighed i dette Land! Altfor megen Forsigtighed! Det, der kræves, er Handling — og Mænd, som er rede til at gaa foran!"

Nu klang hans Ord i min Sjæl. Nu var han selv død — myrdet af Banditterne.

Det blev en lang Nat — uendelig lang, syntes jeg. Jeg anede intet om, hvad Klokken var, jeg laa Time efter Time og ventede paa, at Dagen skulde begynde at dæmre — og at Døren skulde gaa op? Hvad saa? Saa kom de for at hente mig. Hvem? Der vilde vel komme en halv Snes Mand — og saa føre mig et eller andet Sted hen, maaske til *Ryvangen.*

Jeg havde læst og hørt om Myrderierne, — „Henrettelserne" i Ryvangen. Jeg vidste Besked om dem — baade fra London Radio og fra de illegale Blade. Og Gestapochefens Ord blev ved med at gentage de ubehagelige Ord:

„De bliver skudt før Daggry!"

— Var jeg „stukket"? Eller var en af Kammeraterne martret til at røbe mig?

Det begyndte at dæmre. En kold, graa, gusten Dæmring. Nu var det ganske stille, ogsaa nede i Hipogaarden; Landsforræderne havde indstillet Jagten paa Landsmænd. Jeg frøs. Engang i Løbet af Natten var jeg staaet op, havde klædt mig paa og svøbt Tæppet om mig, men jeg frøs alligevel. Madrassen var tynd og syntes gennemsivet af Kulde fra

Stengulvet. Restauratøren havde fortalt, at han ikke havde haft Tøjet af i den Tid, han havde siddet arresteret.

En ny Dag var ved at fødes. Restauratøren vaagnede. Han havde paa en eller anden Maade faaet Lov at beholde sit Ur — han havde været velforsynet med Tobak, og med Tobak kan man opnaa store Fordele hos Tyskerne. Han lod Kapslen springe og forkyndte at Klokken var 6½.

Jeg begyndte at nære et svagt Haab om, at Faren var overstaaet for denne Gang. Maaske havde Gestapochefen blot fundet det formaalstjenligt at true mig. Men sikker var jeg langtfra. Og jeg vidste ikke, paa hvilken Tid Henrettelserne plejede at finde Sted.

At Restauratøren var vaagen var ensbetydende med, at Snakken atter kom i Gang. Han erklærede, at han havde sovet dejligt. Tilsyneladende var hans Jordens mest uforstyrrelige og ligevægtige Menneske. Og i Øjeblikket interesserede han sig mest af alt for, hvad vi skulde drikke til Maden, kogt Mælk eller Kaffeerstatning? Det skiftede Tyskerne nemlig med. Han ønskede det blev Kaffe, — det betød nemlig, at der vankede en ekstra Skive Brød!

Klokken syv hørte vi Fangevogterens Røst udenfor. Den beordrede os til at staa op. Madrasserne blev lagt ovenpaa hverandre, to af Tæpperne rullet op, og det tredie blev som et Sengetæppe bredt ud over Madrasserne. Vi vaskede os. Jeg laante et Stykke Sæbe af Holbækkeren. Der hang et Haandklæde til mig — det var uhyggeligt snavset. Vi slog Vingen ned og satte os til at vente. Det varede længe, inden der kom nogen. Vi hørte Kalfaktorerne ramle og

rasle med deres Mælkespande udenfor — de skulde hente Morgendrikken og Mad i Køkkenet.

Klokken ni fik vi serveret Maden og den kogte Mælk — en halv Liter til hver. Den smagte, som om der var drysset Kanel paa den.

Klokken 9½ blev jeg hentet af Tolken og fik Haandjern paa. Jeg blev ført op paa det samme Kontor, hvor jeg havde været Dagen forud. Og den samme Opstilling gentog sig: de pistolbevæbnede Mænd og den samme Forhørsleder, — Manden, som havde arresteret mig. Han hilste mig med et muntert Godmorgen!

Saa begyndte Afhøringen af mig forfra. Denne Gang blot lidt langsommere end første Gang, thi Forhørslederen satte sig til at skrive Rapport paa en Skrivemaskine.

Han eksaminerede mig grundigt om min Fortid — lige fra min Fødsel, mine Forældres og Søskendes Navne, min Skolegang og Uddannelse. Efterhaanden naaede han op til min hidtidige Beskæftigelse, han udspurgte mig ogsaa om mine private Forhold og fik Navnene paa min Hustru og min Datter.

Da alle disse Ting var „klarlagt", bød han mig at beskrive min illegale Karriere. Hvordan begyndte den? Jeg forklarede ham aabenhjertig om min Assistance med at faa jødiske Flygtninge bragt i Sikkerhed i Sverige, — jeg nævnede, paa hans Opfordring, enkelte Navne, nemlig paa Personer om hvem jeg med Bestemthed vidste, at de lykkelig og vel sad hinsides Sundet, udenfor Gestapos Rækkevidde. Iøvrigt anede jeg ikke noget om de enkelte Ruter, forklarede jeg; thi jeg var jo kun en *Kontaktmand*, jeg af-

leverede min Passagerer paa et eller ande Gadehjørne, hvor de saa blev afhentet af andre. Jeg fortalte meget omstændeligt om disse Foreteelser, jeg anede jo, at jeg snart vilde blive forhørt om Stig Jensen og var bange for at komme til at indvikle mig i Modsigelser, naar jeg maatte til at lyve. Jeg blev afbrudt flere Gange af Gestapomanden: „Dette her er jo ikke vigtigt ... lad os se at komme videre," — men jeg fortalte løs, og hele Formiddagen gik med min Beskrivelse af de illegale Transporter.

Jeg sad stadig bundet og med Hænderne paa Ryggen; det var alt andet end behageligt, for Haandjernene snærede mere og mere, men det var dog til at holde ud, — og der blev ikke rykket i mine Arme. Jeg tror ikke, at han betvivlede Sandheden af min Fortælling, men han blev utaalmodig og gnaven over min Omstændelighed. Jeg tænkte stadig paa, at det gjaldt om at vinde Tid .....

Forhøret varede tre Timer. Saa blev jeg ført tilbage til min Celle, hvor jeg blev modtaget med Varme og Venlighed af mine Kammerater. De spurgte mig, om jeg var blevet mishandlet, og blev aabenbart glade over, at det ikke var sket. De fortalte mig, hvor afskyeligt det var at høre om Mishandlinger af Landsmænd; Kalfaktorerne — det var Fængslets Aviser, som bragte Nyhedsstof fra Celle til Celle, politiske, begunstigede Medfanger, som serverede Maden, — havde undertiden fortalt om den Slags, og naar man stod ved den lille Luge i Døren og kiggede ud, kunde man undertiden se Mennesker, der havde været Genstand for Tortur, blive ført forbi: Paa en var maaske det halve

Hovede slaaet i Stykker, en anden gik underlig krumbøjet, fordi hele Bagdelen sad i et blodigt Saar.

Igen kom Stunden, da „Dyrene skulde fodres". Vi fik to tykke Humpler Rugbrød hver, en meget lille Klat Smør og en Skaal „The" som havde en mærkelig jordslaaet Smag. Jeg tror snarere, at det var Roesuppe, og at Roerne ikke var gjort rene. Det smagte uappetitligt. Jeg spiste det ene Stykke Brød og lod det andet ligge. Restauratøren blev glad: „Saa bliver der til en lille „Natmad", sagde han. Den brave Mand havde ogsaa — rimeligvis ved at bestikke Betjentene med Cigaretter — faaet en Kniv med i Cellen — saa han kunde skære Brødet ud og fordele det mellem os, naar „Natmads-Stunden" var inde.

Jeg var overbevist om, at det ikke vilde vare længe, inden jeg paany blev afhentet til Forhør. Og jeg kan ikke nægte, at jeg frygtede for dettes Forløb. Jeg spekulerede paa, hvad jeg skulde fortælle dem for at trække Tiden ud — saa længe som muligt.

Da Klokken var cirka 15 blev jeg igen afhentet af Tolken og forsynet med de ubehagelige Jernmanchetter. Han spurgte, mens vi var undervejs til Forhørslokalet, om „det havde været slemt i Formiddags?" Jeg svarede, at man vel næppe kunde kalde det slemt, men det var heller ikke behageligt. Han fortsatte: „Nu varer det hele ikke saa længe — men det er et stort Spørgsmaal, om De nogensinde kommer ud, Deres Sag er overordentlig alvorlig."

Vi kom til det Rum, jeg kendte fra de to foregaaende Gange; de fire Revolvermænd indtog deres Stillinger, to bagved og to foran mig, og Forhørslederen begyndte:

„Nu skal vi have noget at vide om den engelske Kode."

„Jeg har intet Kendskab til den," svarede jeg.

Han rystede paa Hovedet og udbrød:

„Hr. Christensen, — De *maa* da kunne forstaa, at Spillet er tabt for Dem ....."

Dette Udtryk brugte han flere Gange. Han fortsatte:

„De maa ikke tvinge mig til at anvende Midler, som jeg helst ikke bringer i Virksomhed overfor Dem — men De kan være overbevist om, at vi *kan* faa Dem til at tale. De er saa at sige taget med Koden paa Dem — saa De forstaar nok, at vi ikke kan skænke Deres Ord Tiltro. Jeg forlanger, at De er ærlig mod mig!"

Det lovede jeg, at jeg vilde, og bad om Tilladelse til at fortælle i kronologisk Orden; jeg begyndte altsaa med de falske Attester, Førerbeviser, Legitimationskort og lignende.

Han trak Papirerne frem af den Kuffert, han og hans Tolk havde taget med fra Rigensgade. Han bladede i dem og studerede dem, mens jeg fortalte, at vort Kontor havde været en Slags „illegal" Magistrat", hvor der blev udstedt alle Slags Dokumenter. Han spurgte: „Hvor fik De alle disse Attester fra, — Rationeringsmærker og lignende?" Jeg svarede, at det var gennem „Grossereren". Naar der var Behov for et eller andet, henvendte vi os til ham, og der var aldrig Mangel paa, hvad vi ønskede; men hvorfra *han* havde disse Papirer, vidste jeg ikke.

„Blev der udstedt mange af dens Slags Attester og Beviser? — Hvor mange dagligt?“

Det var yderst forskelligt, forklarede jeg. Der kunde være Dage, hvor vi havde meget travlt, andre, hvor der kun var Tale om en eller to Personer, der skulde forsynes med falske Papirer. „Og hvad skulde Førerbeviserne bruges til?“ fortsatte han. Jeg forklarede, at hvis for Eksempel en Chauffør maatte „gaa under Jorden“, var det nødvendigt for ham at anskaffe sig et falsk Førerbevis for at kunne fortsætte. „Og Daabsattesterne?“ Jo, der blev jo ofte foretaget tyske Razzia'er i Hjemmene, — saa kunde det være formaalstjenligt at have et Sæt Papirer, ogsaa Daabsattester, liggende. Iøvrigt vidste jeg aldrig Besked om, hvad Papirerne i hvert enkelt Tilfælde skulde benyttes til, og jeg spurgte aldrig om noget ...

Han afbrød i en barsk Tone:

„De har nok i det hele taget ikke vidst ret meget; der har været meget Hemmelighedskræmmeri i den Forretning!“

„Det var nødvendigt,“ svarede jeg; „hele Modstandsbevægelsen er bygget paa det Pricip: Ingen ved mere end højst nødvendigt!“

„Har De nogen Papirer hjemme hos Dem selv?“ spurgte han og saa inkvisitorisk paa mig.

„Nej,“ svarede jeg, „jeg har aldrig haft den Slags i mit Hjem — og forøvrigt har jeg ikke været der siden den 22. eller 23. September.“

„Hvad siger Deres Familie til det? De maa da vide, hvad De beskæftiger Dem med?"

„Min Kone og min Datter ved nok, at jeg har illegalt Arbejde, men jeg har aldrig fortalt dem noget om, hvad det gaar ud paa."

Saa spurgte jeg, om min Kone var blevet underrettet om min Arrestation. Han saa forbavset paa mig: „Nej — det er hun ikke — tror De da, at hun er hjemme?"

Jeg var overbevist om, at hun maatte være hjemme. Hun kendte ingen af dem, jeg samarbejdede illegalt med, lige saa lidt som de kendte hende. Og som Følge deraf havde de heller ikke kunnet underrette hende om min Skæbne!

„Vi vil gerne tale med Deres Kone," sagde Gestapochefen; „De kan godt faa Lov at ringe til hende."

Haandjernene blev taget af mig. Haandleddene var saa opsvulmede, at det var vanskeligt at faa dem af; Manden, som løste dem, maatte skubbe Kødet til Side for at faa Nøglen ind. Det var smertefuldt, og jeg maatte bide Tænderne sammen for ikke at ømme mig.

Jeg forlangte mit Telefonnummer og hørte lidt efter min Kones Stemme:

„Hvor i Alverden har du været henne, hvorfor har jeg ikke hørt fra dig!"

„Jeg befinder mig paa Politigaarden," svarede jeg. „Jeg blev arresteret Klokken 11 i Gaar Formiddags og har ikke kunnet ringe før nu. Jeg vil meget gerne have nogle Toiletsager bragt herind, — Sæbe, Tandcreme og lignende — kan du ikke komme med det? Du skal blot opgive dit Navn

ved Portvagten og sige, at du skal op til mig; men husk at sige mit *fulde* Navn, Carlo Møller Christensen . . .“

Det sidste sagde jeg med Eftertryk, for at hun ikke skulde spørge efter „Christian Nielsen“. Thi naar de hørte, at hun kendte mit illegale Navn, tænkte de sig maaske, at hun ogsaa vidste mere, og det kunde medføre, at hun selv kom i Fortræd.

Da jeg var færdig med at telefonere, fik jeg Lov at sætte mig og fik paany Haandjernene spændt paa.

Tolken pakkede en stor Madpakke ud, velbelagt dansk Smørrebrød og bød Forhørslederen; de sad nu og spiste en halv Times Tid og udspurgte mig imens om forskellige Ting. Hvergang jeg havde givet Forklaring angaaende et eller andet, lagde Forhørslederen sit Smørrebrød fra sig og slog mit Svar ned paa Maskinen. Han kunde kun skrive med to Fingre, saa det gik langsomt.

Telefonen ringede; de fik en Meddelelse, som aabenbart gjorde dem oprømte og glade. Tolken aabnede for Radioen; der kom en Meddelelse fra en tysk Station om, at San Francisko-Konferencen var sprængt; nu vilde England og Amerika sikkert gaa sammen med Tyskerne mod de russiske Kommunister. — „Er De Kommunist?“ spurgte Gestapomanden mig.

Jeg vidste at et bejaende Svar rimeligvis vilde gøre min Sag endnu mere haabløs, end den var i Forvejen. Jeg svarede, at jeg ikke interesserede mig for Politik udover, at jeg vilde kæmpe for Danmarks Frihed.

Forhørslederen bed en stor Mundfuld af et Stykke med

Flæskesteg og spurgte saa: „Hvis de Allierede nu gaar sammen med Tyskerne til Kamp mod Bolchevismen, vilde De saa melde Dem som Frivillig?“

„Jeg vilde melde mig til enhver Kamp, som angik Danmarks Frihed,“ svarede jeg, „men jeg er ikke i Stand til at skønne over, om den Situation, De omtaler, vil betyde noget med Hensyn til Danmarks Frigørelse!“

Pludselig spurgte han: „Hvorfor hader De os?“

Jeg svarede: „Jeg forstaar ikke, hvad De mener med Deres Spørgsmaal, — mener De, om jeg personlig hader Dem?“

„Jeg tænkte paa Modstandsbevægelsen — dem, De kalder Frihedskæmpere, hvorfor hader de Tyskerne?“

Jeg sagde et eller andet om, at det, som skete den 9. April, af mange regnedes som ensbetydende med Danmarks Deltagelse i Krigen; men vi var indstillet paa at underordne os de Besættelsesvilkaar, som blev angivet i General Kaupischs Proklamation og af de Forsikringer fra den tyske Ledelse, som senere tilgik Befolkningen; men vi havde med Sorg og Ængstelse set, hvordan disse tyske Løfter atter og atter blev brudt.“

Han udbrød: „Det var udelukkende Danskernes egen Skyld, — naar det til Slut blev nødvendigt at sende tysk Politi til Danmark, er det Mænd, som De selv, der har Skylden. De valgte mellem den hvide Races Kultur og Jødens Kultur — det har Deres Handlinger tydeligt bevist, alt hvad De har fortalt om Deres Hjælp til Jøder, der flygtede til Sverige!“

Jeg svarede: „For mig og for os Danske har der aldrig eksisteret noget Raceproblem; de danske Jøder har altid i Gerning og Væsen vist sig som vore Landsmænd — men det er muligt, at Forholdene var helt anderledes i Tyskland, derom har jeg intet Kendskab."

Han lo spottende og sagde, jeg maatte „være ualmindelig blaaøjet, naar jeg ikke kunde se, hvordan Jøderne Gang paa Gang havde snigløbet den hvide Race og levet paa deres Ulykker.

Nu kimede Telefonen igen. Der blev sagt, at min Kone var kommet og ventede nedenunder:

„Vis hende herop," beordrede Gestapochefen.

Bevogtningsmandskabet blev sendt ud af Værelset, jeg trak mine Jakkeærmer ned over Haandleddene, saa hun ikke kunde se, at de var blodunderløbne og opsvulmede. Jeg vilde ikke have, hun skulde blive ængstelig og tro, at jeg blev mishandlet.

Lidt efter aabnedes Døren, og min Kone traadte ind i Forhørslokalet.

Hendes Miner var rolige og hendes Væsen ligevægtigt; det virkede velgørende og beroligende.

„Det er en køn Historie," sagde hun med et lille Smil, „at jeg skal finde dig her; — hvad er det dog, du nu har rodet dig ind i?"

Og til Gestapochefen sagde hun med et muntert Tonefald: „Jeg faar ham vel med mig hjem?"

„Det er desværre umuligt," svarede han.

Hun blev afhørt ret indgaaende, men holdt sig til, at hun absolut intet vidste udover, at jeg „lavede et eller andet illegalt", men at jeg aldrig havde fortalt hende noget om hvad det var.

„Det er en meget alvorlig Anklage, der er rettet mod deres Mand," sagde Forhørslederen; „han er sigtet for Spionage: Saa forstaar De vel, at det kan blive en skæbnesvanger Historie for ham?"

Hun tog det forbavsende koldblodigt, men jeg tænker, hun var forberedt paa det værste. Jeg havde ofte talt med

hende om de Muligheder, der kunde indtræffe, og forklaret hende, at hvis den fulde Sandhed blev røbet for Tyskerne, vilde der ikke være meget Haab om, at jeg kunde slippe fra det med Livet i Behold.

„Har du taget Cigaretter med?" spurgte jeg — og skyndte mig at tilføje, at det var meget vigtigt, hun vidste jo nok, at jeg ikke ret godt kunde undvære at have noget at ryge paa.

Jeg har aldrig i mit Liv røget, men jeg vidste, at man altid kunde opnaa Fordele, hvis man kunde bestikke Fængselsbetjeningen med Cigaretter. Min Kone forstod straks, hvor jeg vilde hen:

„Du ved jo bedst selv hvor vanskeligt det er," sagde hun, „men jeg skal se at skaffe dig Cigaretter."

Tolken indskød her:

„De kan jo hente de Cigaretter, som laa i Deres Mands Forretning."

„Min Mands Forretning?" sagde min Kone og saa højlig forbavset ud; „har han da en Forretning?"

„Vil De virkelig fortælle mig," udbrød Forhørslederen, „at De ikke ved, Deres Mand havde en Boghandel?"

„Det anede jeg ikke!"

Gestapomanden lo: „Gid jeg havde saadan en Hustru, som ikke interesserede sig for, hvad jeg foretager mig!"

Det var første Gang, han kom med en Udtalelse, der røbede en Smule Humør. Men han havde intet at indvende mod, at min Kone gik til Forretningen i Rigensgade. Hun

fik Nøglen til Butikken. Jeg udtrykte min Forundring over, at det kunde lade sig gøre, — havde Politiet da ikke sat sit Segl paa Forretningen?

Nej, der var intet af den Art sket, min Kone kunde godt hente Cigaretter til mig.

Nu spurgte min Kone, om hun ikke, samtidig med at hun kom med Tobak, maatte medbringe lidt Mad til mig? Gestapochefen tøvede: Det vilde han ikke love, sagde han, „men prøv at tage noget med, saa kan det jo være, at det gaar."

Blandt de Ting, Tyskerne havde taget fra Rigensgade, var en lille „Remington portable", som jeg havde faaet i Fødselsdagsgave af min Kone, da vi for mange Aar siden boede i New York. Jeg spurgte — skønt jeg ikke nærede meget Haab — om min Kone kunde faa den med hjem? Tyskeren spurgte, om den havde været brugt til illegalt Arbejde. — Nej, det havde den ikke, det var kun den store Kontormaskine, der brugtes dertil, min lille Rejsemaskine blev kun brugt til mit private, lovlige Arbejde, især med Mindebogen for Thøger Larsen.

Gestapomanden gav sin Tilladelse til, at min Kone kunde tage Maskinen med sig hjem.

Hun havde været der i cirka 40 Minutter; nu tog vi Afsked med hinanden, og jeg tænkte ved mig selv, at det var maaske sidste Gang, jeg saa hende, Jeg fik Lov at sende en Hilsen til min Datter og til nære Venner.

Tolken fulgte hende ned til Portvagten, for at hun kunde slippe frit ud med Skrivemaskinen. Mens han var borte,

tog Gestapomanden sit Cigaretetui frem og bød mig en: „Værs'go — vil De ikke ryge?"

„Nej Tak," svarede jeg.

„Men De paastaar jo, at De trænger saa stærkt til Tobak — tag den kun!"

Jeg syntes, jeg var nødt til at tage Cigaretten og tændte den. Det var den første Cigaret, jeg i mit Liv har røget, og jeg var bange for, at jeg skulde blive daarlig — det havde jeg hørt, at man blev, naar man røg for første Gang. Men det var snarere, som om Nydelsen af Cigaretten virkede opstrammende. Mit Mod var blevet stærkt forøget, og da jeg havde set, at min Mindebog om Thøger Larsen laa paa Bordet foran Gestapomanden midt imellem de mistænkelige Papirer, han havde taget fra min Kuffert, spurgte jeg ham, om jeg ikke kunde faa Bogen med i Cellen.

Han betragtede Bogen, bladede den igennem og saa tilbage paa Forsiden:

„Det er Dem selv, som har skrevet denne Bog?"

„Det er et Mindeskrift, som jeg har redigeret med Bidrag af forskellige Forfattere og kendte Mænd."

„Naar De har faaet Rygetilladelse, kan der vel ogsaa bevilges Dem Læsetilladelse," sagde han. „Tag kun Bogen med Dem, naar De gaar."

Dette var jeg glad over; jeg brugte Bogen som Dagbog, skrev Notater i Marginen og hvor der var Digte og som Følge deraf rigeligt med Plads.

Saa kom Tolken tilbage, og Forhøret fortsattes — dog

uden Haandjern og uden Bevogtningsmandskab. Hvoraf kom mon denne Gunstbevisning? Var det Radiomeddelelsen? Maaske Grunden snarere var Træthed. Resten af Forhøret forløb ret fredeligt; jeg blev forskaanet for flere Trusler og blev ved 18-Tiden sendt ned i Cellen med Ordene:

„Vi tales ved senere i Aften!"

Denne Bemærkning tog Modet fra mig. Jeg havde regnet med at kunne strække mig paa Madrassen og faa nogle Timers Hvile; jeg havde ikke lukket et Øje hele Natten og nu været til Forhør i over 6 Timer, — jeg var frygtelig træt.

Mine Kammerater betragtede mig spændt. Var der hændt mig noget slemt? Nej, det var der jo ikke. De saa lettede ud.

Saa kom Slutteren ledsaget af Kalfaktoren med Middagsmaden — det lignede Hvidkaalssuppe. Jeg fik en Skaal øst op og spiste lidt, men Appetitten var stadig sløj. Saa satte jeg mig paa Bænken. Hvergang jeg hørte Fodtrin udenfor, ventede jeg, at jeg skulde føres afsted — paany op til det uhyggelige Forhørslokale. Restauratøren tog igen fat paa sine Sømandshistorier, og jeg tror, han havde svært ved at fatte, at jeg ikke kunde le, men stadig saa tungsindig ud. Hverken han eller Holbækkeren vidste, hvor alvorlig min Situation var. De lykønskede mig til, at jeg ikke var blevet pint, og ind mellem Restauratørens Anekdoter fortalte de mig om Fanger, der var blevet torteret; det var gode Tegn, mente de, at der ikke var sket mig nogen egentlig Overlast.

Aftenen sneglede sig afsted. Da Sengetiden var inde,

tænkte jeg, at Situationen var klaret for denne Gang og svøbte Tæppet om mig; jeg beholdt Tøjet paa. Men da jeg havde ligget en Times Tid, kom Tyskerne og hentede mig. Der havde lige været et frygteligt Spektakel nede i „Hipogaarden", og nu blev et nyt Offer sat ind i et af Skabene. Vi kunde høre, hvergang det skete, — naar Døren aabnedes.

Jeg blev forsynet med Haandjern og ført op til det samme Rum; den samme frygtindgydende Opstilling foran og bagved mig fandt Sted.

Nu skulde vi tale om Koden, og jeg blev taget i meget skarpt Forhør. Tyskeren fortalte, at han udmærket godt vidste, at Koden blev anvendt dels til Spionage mod Tyskland, dels i Forbindelse med Vaabenmodtagelserne fra England. Han gik mig stærkt paa Klingen angaaende Fuldmægtig Petersen, og jeg forstod, at mens Gestapo var fuldt vidende om, hvilken Rolle Stig Jensen spillede, var det ikke Tilfældet for Wegeners Vedkommende, — men de ansaa ham rimeligvis for at være en Slags „Stedfortræder" for Stig Jensen.

Han blev efterhaanden meget irriteret over mine gentagne Erklæringer om, at jeg intet vidste, og at det ikke lykkedes at gøre mig mør, skønt han stillede forskellige Fælder for mig.

Forhøret varede ca. 2½ Time; da det sluttede, sagde han:

„I Morgen vil der blive taget haardt fat paa Dem, hvis De da lever saa længe."

Saa førtes jeg tilbage til Cellen. Mine Haandled var nu saa opsvulmede, at Haandjernene knapt kunde ses, og Tolken havde Besvær med at laase dem op, da han afleverede mig ved min Celle; det var særlig galt med min højre Haand.

Jeg tilbragte igen en søvnløs Nat.

KONFRONTATION MED „OTTO“

Klokken 10 om Formiddagen blev Restauratøren kaldt ud. Frihedskæmperen fra Holbæk og jeg var begge lidt urolige for den brave, muntre Mand; hvad var der i Vejen? Men en halv Snes Minutter efter kom han tilbage straalende glad og med en stor Pakke i Favnen. Han holdt den triumferende op for os; hans Kone havde faaet en Lægeattest, der lød paa, at hendes Mand absolut burde have Særforplejning. Saa pakkede han op for Herlighederne: Rejer, Aal, Laks, alle mulige Delikatesser. Han fordelte Maden broderligt i tre nøjagtig lige store Portioner; det vilde selv udenfor Fængslet være et Festmaaltid, og det blev besluttet, at en Del af det skulde lægges til Side til „Natmad“.

Klokken 11 var det *min* Tur at blive kaldt ud. Jeg blev ført hen i Vagtlokalet — og der sad min Kone og ventede paa mig. Hun havde ikke alene faaet Lov til at sende mig en Pakke, men ovenikøbet til at tale med mig.

Der var mange Mennesker i Lokalet og megen Støj, men

det var netop godt, for saa var der mere Lejlighed til at faa indsmuglet vigtige Sætninger i Samtalen. Den Mand, som passede paa mig, havde aabenbart ikke særlig megen Agtpaagivenhed for vor Tankeudveksling.

Jeg fik da ogsaa Lejlighed til at fortælle min Kone om den engelske Kode og bad hende for en Sikkerheds Skyld opsøge Eskelund og fortælle ham, at de havde faaet fat paa den, saa han — via „Information" — kunde lade min Besked gaa videre. (Det viste sig iøvrigt, at min Arrestation, faa Timer efter at den havde fundet Sted, var kendt baade i Modstandsbevægelsen og i London). Jeg bad hende ogsaa underrette Eskelund om, at der befandt sig over 300 politiske Fanger paa Politigaarden, og at de Allierede burde underrettes derom, saa de muligt kunde tage visse Hensyn, hvis et Bombardement af Politigaarden blev iværksat.

Da min Kone var gaaet, fik jeg min Pakke udleveret af Vagtmandskabet; den indeholdt ti Æsker Cigaretter, forskellige Toiletgenstande og en Del dejlige Madvarer, som naturligvis ogsaa gik til Fordeling mellem mine begejstrede Celle-Staldbrødre.

Kort efter denne Episode blev vi forresten alle tre under stærk Bevogtning ført ned og ud paa Gaden for at bære Rugbrød fra en Lastbil ned i Kælderen. Det plaskregnede; jeg havde blaat Tøj paa og blev gennemblødt, men værre var det, at Brødet, som ogsaa blødtes op, klistrede til Tøjet, saa jeg efterhaanden blev svinet fælt til. De Forbipasserendes Blikke berørte mig ilde, de tydede paa Uvilje og Foragt. De troede vel, at vi var Tyskernes Haandlangere. Midt

under dette Arbejde slog en Tanke ned i mig: jeg kunde *forsøge at flygte!*

Det var vel usandsynligt, næsten mere end usandsynligt, at jeg slap levende fra et saadant Forsøg, men jeg syntes, det var at foretrække at blive skudt ned under Flugten fremfor at blive slagtet bundet til en Pæl. Jeg drøftede Problemet hviskende med min Ven Restauratøren, men han advarede energisk mod en saa dumdristig Handling, han var overbevist om, at „det hele højst varede nogle faa Dage endnu".

Saa opgav jeg Tanken om at flygte. — Det var forøvrigt en ejendommelig Fornemmelse at gaa paa Gaden og se grønne Træer — og et Glimt af Tivolis Silhuet et Stykke derfra. Allerede nu forekom min Tilværelse som fri, dansk Mand mig at være et Fortidsminde.

Vi kom tilbage til Cellen og fik til Frokost de obligatoriske Skiver Rugbrød, den deminutive Smørklat og foruden den et ekstra Stykke Leverpostej. Og da vi havde spist, var der i Skuffen, hvor vi opbevarede vore Toiletsager, Ingredienser til en festlig „Natmad".

Da Klokken nærmede sig 14, blev jeg overfaldet af nervøs Uro, en Forudanelse om, at Forhørsstunden nærmede sig. Klokken 14½ kom de og hentede mig, men jeg blev ikke belagt med Haandjern, og da jeg kom til Forhørslokalet, traadte Bevogtningsmandskabet ikke an. Der var ikke andre til Stede end Tolken, Lederen og jeg selv. Ge-

stapochefen bød mig at tage Plads og begyndte at forhøre mig.

Om jeg kendte to Mænd, som hed Brorly og Christiansen? Jeg erklærede — som sandt var — at jeg ikke i Øjeblikket erindrede, at jeg havde hørt de to Navne i Forbindelse med illegalt Arbejde.

„Saa skal De faa en af dem at se," sagde han, „maaske det vil bringe Dem paa andre Tanker."

Han sendte Tolken ud. Men lidt efter kom den Udsendte tilbage sammen med en Fange, som var forsynet med Haandjern. Jeg kendte ham straks, det var „Otto"!

Han var i en miserabel Forfatning. Det var let at se, at han var blevet mishandlet — han var ligbleg og forslaaet og bevægede sig besværligt. Jeg hørte senere, at han var blevet taget paa Knippelsbro af Hipoer; de havde fundet en Pistol paa ham, og da han kom paa Politigaarden, opdagedes det, at han var en gammel Kending af Gestapo, — som vidste, at han arbejdede med Vaabenmodtagelserne, blandt andet at han havde været med, da Englænderne kastede Containers ned ved Valborup Skovriddergaard, som blev sprængt i Luften af Tyskerne. Paa Politigaarden var „Otto" blevet afklædt, lagt over en Stol og hans Arme lænket til Stolebenene med Haandjernene, saa var han blevet pisket paa den nøgne Krop, saa Nyrerne var slaaet løse og Bagdelen fuldkommen flaaet af Svøbeslagene. Han var ogsaa slaaet i Hovedet og havde Besvær med at høre.

„Kender De ham?" spurgte Forhørslederen, og jeg be-

kræftede det; der var ingen Fordel for nogen af os ved at skjule det. Jeg brændte af Længsel efter at tilkendegive Otto et eller andet, men vi kunde kun udveksle Blikke; jeg syntes dog, jeg kunde mærke, at han forstod mig. Efter et Par Minutters Forløb blev han ført bort.

Gestapomanden spurgte mig nu om Meningen med de Truselbreve, jeg og mine Kammerater havde sendt til forskellige Næringsdrivende især til Ismejerierne. Jeg forklarede ham, at det var urigtigt af Danskerne at sælge Varer, der var Mangel paa, til tyske Soldater og Flygtninge, som i Forvejen havde en større Tildeling, end den danske Befolkning kunde opnaa. Han bestred mine Argumenter, men i en overraskende venlig Tone, nærmest paa en faderligt korrigerende Maade.

Saa kom Turen igen til de falske Papirer og Stempler. Hvor fik jeg fat i den Slags? Hos „Grossereren", svarede jeg, — naar man bad om noget, fik man, hvad man ønskede.

Saa kom pludselig et overraskende Spørgsmaal:

„Hr. Christensen, kunde De for Eksempel lave to falske Legitimationskort til den Herre" — han pegede paa Tolken — „og mig?"

„Ja — med Lethed, — men nu har De jo hele Samlingen og kan udstede, saa mange De har Lyst til. Det er ingen Kunst — blot man har et Forbillede."

„Javist, jeg vilde blot høre, om De kunde. Men nu med Hensyn til de illegale Transporter. Kan De skaffe mig og Tolken over til Sverige?"

„Nej, det kunde jeg ikke."

„Hvorfor?"

„Af to Grunde," svarede jeg. „For det første havde jeg mistet enhver Kontakt med mine Medarbejdere, — saasnart det var rygtedes, at jeg var arresteret, havde de ganske sikkert skiftet Mødested. For det andet kunde Modstandsbevægelsens illegale Ruter ikke benyttes til Befordring af Gestapomedlemmer."

Jeg var forberedt paa et Raseriudbrud, men han spurgte mig ganske spagfærdigt om min Grund til at nære et saa uforsonligt Had til Gestapo.

„Vi er i Krig med Tyskland," svarede jeg, „og vi kan ikke glemme alt det, der skete, da Gestapo kom til Danmark: Forfølgelse, Tortur og Henrettelse af Patrioter. Mange af mine Kammerater er blevet pint, skudt eller henrettet, — derfor er Gestapo vor Fjende mere end alle andre."

Han rystede paa Hovedet; „der var ikke Tid til at debattere dette Spørgsmaal, ellers kunde han nok overbevise mig om, at jeg tog fejl. Han selv for Eksempel var ikke blevet spurgt, men simpelthen indkaldt til denne Tjeneste, han havde aldrig mishandlet danske Patrioter, og det var hans Erfaring, at Tyskerne Gang paa Gang tilbød Forhandling, — men naar de saakaldte Patrioter slog, saa var der intet andet at gøre end at slaa endnu haardere, Henrettelserne var i fuld Overensstemmelse med de internationale Krigslove, og Spioner, Sabotører og Mordere *maatte* man henrette."

Jeg protesterede; men pludselig fik Tolken og Gestapochefen travlt med Radioen. De aabnede for den tyske Sender. Jeg hørte en sensationel Meddelelse:

Hitler var død!

Jeg syntes, jeg kunde se paa de to Mænd, at de i Forvejen vidste det. Gestapochefen sagde:

„Det er en frygtelig Ulykke for vort Land, at denne store Mand er gaaet bort."

Jeg tav. Saa sagde han: „Det er nok for idag."

Da jeg sammen med Tolken naaede hen til Døren, sagde han ligesom løst henkastet:

„Det kunde se ud til, at De alligevel redder Hovedet."

Mit Indtryk efter denne Samtale var, at min Trængselstid allerede nærmede sig sin Afslutning. Jeg var nu overbevist om, at Kapitulationen var nær forestaaende. Maaske kom den allerede idag.

SIDSTE AKT AF FÆNGSELSTIDEN

Da jeg var kommet tilbage til Cellen, fortalte jeg mine Venner den gode Nyhed om Hitlers Død. Budskabet blev modtaget med Jubel. Lidt efter kom Tolken og tilbød mig at gaa ud et Øjeblik for at hilse paa en Person, jeg sikkert gerne vilde hilse paa.

Jeg gik ud. Det var „Vivi", — hun var paa Vej op til Forhør, men saa glimrende ud og var ved godt Humør. Jeg fik Lov at fortælle, at jeg havde set „Otto".

— — Om Aftenen var der festlig Stemning i min Celle. Jeg opfordrede Restauratøren til at fortælle nogle flere Sømandsanekdoter, og han var lykkelig — en saadan Opfordring havde han maaske sjælden været ude for.

Vi havde en dejlig Aften med et overdaadigt Festmaaltid. Efter at vi var gaaet i Seng, blev vi underholdt med ekstra saftige Krøniker af vor utrættelige Ven; jeg faldt i Søvn Klokken 23 og sov til Klokken 5. Da frøs jeg; det var meget koldt.

Slutteren havde faaet Cigaretter af mig, og da vi trak Vingen ned, kom han øjeblikkelig, lydig som en Lampens Aand, for at føre os til Toilettet. Vi følte os næsten som Konger. Paa Vejen saa jeg mit Snit til at give hver af Kalfaktorerne en Cigaret. Da jeg kom tilbage, bemærkede jeg nogle Mænd, som var travlt beskæftiget med at bære store Papirdynger bort. — Og fra Cellevinduet saa vi hele Formiddagen brændt Papiraske fyge ned forbi Jernstængerne. Det var et opmuntrende Syn. Gestapo brændte Akterne om deres Forbrydelser.

Tolken hentede mig til Forhør Klokken 10; han var ovenud venlig. Jeg spurgte ham, om vi snart kunde vente at komme ud, — han svarede, at der endnu ikke var sluttet Fred, men det varede næppe længe. „Tyskerne og de Allierede er aabenbart nu ved at finde hinanden," tilføjede han, „og saa vil de sammen gaa mod Bolchevikerne."

Forhøret var ganske kort og drejede sig om uvæsentlige Ting — i hvert Fald efter min Mening. Jeg syntes, det hele var Tidsspilde, som Sagerne nu stod. Jeg var ikke blevet belagt med Haandjern, og det majestætiske Bevogtningsmandskab var borte. Da Forhøret havde varet en halv Time, kimede Telefonen. Gestapochefen tog Røret, han modtog, saa vidt jeg kunde forstaa, en Meddelelse, som gjorde ham altereret. Bagefter førte han og Tolken en hviskende, men ivrig Samtale med hinanden; de saa begge ophidsede ud.

Pludselig brød Gestapochefen af og sagde: „Det er nok!" Jeg blev ført ned til min Celle. Da vi var kommet til Dø-

ren, og Tolken havde afleveret mig til Slutteren, trykkede han min Haand og sagde: „Lev vel — vi ses næppe mere." Det slog virkelig ogsaa til.

Da Kalfaktorerne bar Middagsmaden ind i Cellen til os, hviskede en af dem, at Gestapofolkene flygtede — kørt bort i deres Biler for at komme til Tyskland inden Afslutningen.

Humøret var højt hos os alle tre; vi samtalede ikke længere dæmpet, men talte højt og frit om Situationen. Dog nærede vi nogen Frygt for Hipo'ernes Terror, — disse Banditter kunde jo finde paa at gaa rundt til de forskellige Celler og skyde de værgeløse Fanger ned. Senere fik vi at vide, at Hipoerne allerede havde forladt Politigaarden. Vi vidste jo Besked med deres Bestialitet. Men intet kunde lægge Dæmper paa vor Oprømthed. Vi drev det saa vidt, at vi slog Vingen ned, og da Døren straks aabnedes af Slutteren, bød vi ham en Cigaret og spurgte ham, om Krigen var forbi.

Han svarede: „Jeg ved intet — jeg bliver her, saa længe jeg ikke faar Ordre paa andet — men jeg har kun eet Ønske: at jeg snart kan komme hjem til Tyskland til min Familie og *min Have*."

Saa smækkede han Døren i. Disciplinen maatte opretholdes — og dette lille Intermezzo var jo i sig selv et afgjort Brud paa dens Love.

Restauratøren begyndte at synge danske Sange, Holbækkeren og jeg stemte i med, og det blev vi ved med en halv Times Tid.

Intet skete. Hvorfor blev vi ikke lukket ud? Vi blev irriterede og mismodige, syntes det næsten var umuligt at vente længere. Jeg travede frem og tilbage i Cellen, — nu, da jeg forstod, at mit Liv var reddet, var jeg grebet at nervøs Uro.

Restauratøren fik igen bragt en Pakke Mad ind i Cellen, og som den brave Kammerat han var, delte han den i tre nøjagtig ens Dele.

Natten kom. En lang søvnløs Nat. Der herskede fuldkommen Stilhed i Hipogaarden og fuldkommen Stilhed ved „Skabene".

Næste Dag var lige saa ensformig. Utaalmodigheden steg, men Fornemmelsen af almindelig Opløsning var stærkere. Vagtmesteren — Slutternes Overhoved — en høj, mager Mand, hvis imperatoriske Røst vi ofte havde hørt gjalde, naar Nummeret paa en Fange, der skulde til Forhør, blev raabt op, kom hen til vor Celle, aabnede Døren og talte venligt til os: „Nu kommer I snart ud, halvtreds Fanger bliver løsladt i Dag."

Ved 13-Tiden hentedes Fanger fra forskellige Celler; gennem Lugen kunde vi følge Begivenhedernes Gang. Men der skete ingen Forandring for vores Vedkommende.

Jeg fik om Eftermiddagen Besøg af min Kone; jeg blev hentet ned i Vagtstuen, og vi talte en halv Snes Minutter med hinanden. Hun havde Madpakke og Cigaretter med. Efter Fængselsreglementet maatte en Fange højst modtage Besøg hver fjortende Dag, — saa dette var jo igen et Brud paa de strenge Disciplinærvedtægter.

Min Kone fortalte om Stemningen i Byen; alle regnede nu med, at Kapitulationen kunde komme naar som helst.

Senere hen paa Eftermiddagen blev jeg og mine to Cellefæller beordret til at bære Grøntsager ned i Kælderen. Atter kom vi ud paa Gaden, naturligvis under Bevogtning ligesom sidst, men besjælet af den Følelse, at vi snart var frie. Vi arbejdede et Par Timer; det undrede mig noget, at Gadelivet syntes ganske normalt. Der var ingen Tegn paa, at et usædvanligt Øjeblik nærmede sig.

Efter en dræbende lang Aften gik vi i Seng. Vi vidste intet om, at Kapitulationen blev Virkelighed. Mens hele Verden lyttede til Radiomeddelelsen om den sensationelle, historiske Begivenhed, — mens hele København festede i Jubel over Freden og Friheden, — var vi afskaaret fra at faa nogen Meddelelse. Jeg sov tre eller fire Timer, men det var hundekoldt i Cellen. —

TILBAGE TIL FRIHEDEN

Næste Morgen — den femte Maj 1945 — oprandt, men alt foregik som sædvanligt efter Fængselsreglementets daglige Skema. Vi blev beordret til at staa op, vi vaskede os og barberede os. En Kalfaktor hviskede, da han kom med Morgenmaaltidet: „Der gaar Rygter om, at Freden er sluttet — og at vi alle skal ud idag." Men saa var det slut med Avisen for den Morgen — Døren lukkede sig bag Nyhedsbringeren, og vi kunde blot hengive os til ørkesløs Diskussion.

Vi syntes, vi fornam en Klang af Kirkeklokker — Lyden kom igen og igen, paafaldende længe, var det mon Fredsklokkerne?

— Saa kom Fangevogteren ved Nitiden og sagde, at jeg skulde pakke mine Sager sammen, jeg vilde nu blive løsladt. Jeg havde let ved at pakke, — de faa Ejendele, som befandt sig i Cellen, kunde let rummes i en lille Bylt emballeret med Papir; jeg tog den under Armen og efter en hjertelig Afsked med mine to Venner, marcherede jeg ud

af Cellen ledsaget af en Betjent. Men straks efter kom der Besked, at det var en Fejltagelse med Løsladelsen; jeg skulde blot ned i Vagtstuen for at tale med en Besøgende. Slukøret vandrede jeg tilbage til Cellen med min Pakke og traskede saa ud fulgt af Restauratørens og Frihedskæmperens medlidende Blikke.

I Vagtstuen stod min tidligere Chef, Direktør *Helge Petersen* fra „Svenska Amerikalinjen".

Han modtog mig med de Ord: „Nu kommer De snart ud, Carlo Christensen — jeg har allerede været i Udenrigsministeriet, og der er givet Ordre til Løsladelse af alle Fangerne i Politigaarden".

„Er det virkelig sandt, at der er Fred?" spurgte jeg.

„Ved De ikke det?" spurgte Helge Petersen forbavset, og han fortalte nu i store Træk, hvad der var sket. Han havde forøvrigt intet anet om min Arrestation, førend min Kone for et Par Timer siden havde ringet ham op og klaget over, at jeg endnu ikke var løsladt, saa havde han straks sat sig i Aktivitet og var taget ud til Fængslet: „Og nu helmer jeg ikke, før jeg har set Dem i Frihed udenfor," tilføjede han, „jeg tager straks op i Udenrigsministeriet og taler med dem deroppe."

Først prøvede han dog at faa Vagtmesteren til at lade mig gaa med det samme; han fortalte ham, at han havde ringet til Dagmarhus og talt med en Oberst, som paa det Tidspunkt havde Overkommandoen og som — morsomt nok — hed *English*. Denne Herre havde lovet at instruere Lederne paa Politigaarden om at befri Fangerne. Men Vagt-

mesteren havde ingen Order modtaget og turde ikke paa eget Ansvar foretage sig noget. „Hvorfor denne Utaalmodighed," brummede han, „det drejer sig vel dog kun om nogle Timer!"

Men Helge Petersen forstod min „Utaalmodighed" og forlod mig med de Ord, at jeg kunde stole paa ham i enhver Henseende; saa tog han Afsked, jeg vendte tilbage til min Celle og fortalte om alt det, jeg havde faaet Viden om. Da en Kalfaktor passerede forbi Lugen, hviskede vi det ud til ham — og snart var Meddelelsen gaaet som en Løbeild over hele Fængslet, fra Celle til Celle.

Vi tre Fanger var lykkelige. De to Kammerater pakkede nu ogsaa deres Ejendele sammen. Klokken 11 aabnedes Celledøren. Udenfor stod to Mænd i Rødekors-Uniformer, den ene var Direktør *Helmer Rosting*. Vi fik hver en Pakke Cigaretter; han fortalte, at vi vilde blive frigivet i Løbet af en Time, og Kongen vilde tale i Radioen Klokken 12. Saa gik han til næste Celle — og Døren smækkede igen.

Den utrættelig muntre Restauratør, vor storartede, uforglemmelige Fornøjelsesraad, tilbød, at han vilde hjælpe os med at slaa Ventetiden ihjel ved at fortælle en ekstra morsom Sømandshistorie. Men den ellers saa tavse og skikkelige Holbækker og jeg raabte i Munden paa hinanden: „Nej, Vorherre bevares, nu vil vi skam ha' Fred!" Han lo godmodigt og sagde: „Naaja, — nu skal vi snart hjem til Mor," og gav sig til at synge. En bedre Kammerat kunde jeg vanskelig have faaet, nu sidder han antagelig i sin Biks ude paa Frederikssundsvej, hans Navn er Flindt Paul-

sen, og jeg er lige ved at misunde Beboerne i Kvarteret derude, specielt Stamgæsterne i hans Restaurant!

— Klokken blev 12. Vi hørte Sang fra et eller andet Sted i Bygningen: „I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme". — Vi stillede to Stole ovenpaa hinanden, og paa en eller anden mirakuløs Maade fik alle tre Stade ovenpaa Stolene, vi halvt stod, halvt hængte i Jernstængerne foran Cellevinduet og sang med, den ene danske Sang efter den anden. Hele Politigaarden genlød af Sang. Nede paa Pladsen stod Politisoldater opstillet og afleverede deres Vaaben; en ung Officer prøvede flere Gange at holde Tale til Mandskabet men kunde ikke overdøve Fangernes Sang.

Saa stilnede det af, — den unge Politiofficer talte om, at Kampen var slut, og at den tyske Soldat skulde vise, at han i Nederlaget bevarede de samme fremragende Egenskaber som i Sejrenes Dage. — —

— — Fangevogteren kom ind i Cellen. Han spurgte meget spagfærdigt, om vi vilde sælge vore Cigaretter til ham; nu havde vi jo omtrent skiftet Roller, tilføjede han, vi blev fri, og han blev maaske snart spærret inde! — Vi vilde ikke sælge, men forærede ham en Pakke Cigaretter. Lidt efter fik vi Ordre om at feje Gulv og støve af i Cellen. Den skulde afleveres i pæn og proper Tilstand! Og dette lyder vist underligt for de fleste Læsere — de ved jo fra utallige Beretninger, hvilke Svinestier Tyskerne plejede at efterlade.

Klokken 14 blev mit Navn raabt op. Jeg kom ned i Vagtlokalet og fik udleveret mit Ur, min Fyldepen og forskel-

lige Smaating samt min Cykle. Min Kuffert og mit fine Fotografiapparat, som Gestapo havde eksproprieret, fik jeg derimod ikke tilbage.

Jeg kom ud i Fængselsgaarden, hvor der stadig var Opstilling af Politisoldater, — en Skare hæslige, gorillaagtige Skabninger, hvis Miner i Øjeblikket var ret modfaldne. Da jeg, med min Cykle ved Haanden og Papirpakke under Armen, kom hen til Jernporten ud mod Gaden, hørte jeg min Kones Stemme: „Der er han!"

Hun og Helge Petersen stod og ventede udenfor. Helge Petersen havde en Gang endnu været oppe i Fængslet og slaaet i Bordet for Vagtmesteren, som erklærede, „at han ikke kunde udlevere Fangerne, før en Repræsentant for det danske Fængselsvæsen havde givet Kvittering". Saa ringede Helge Petersen til Kontorchef *Dahl* i Udenrigsministeriet og forklarede ham Sagen og anmodede om hans Bistand. *Dahl* svarede: „Selvfølgelig! nu er det *os*, der har Ordet — jeg skal sørge for, at Carlo Christensen er den første, som kommer ud!" Et Øjeblik efter kom Kontorchef *Dahl* farende i Ministeriets Bil, og saa gik det rask med at faa Formaliteterne fra Haanden.

Lidt efter kom min Ven og Kollega fra „Svenska Amerika Linjen", Fuldmægtig *Heltberg* og hans Kone, og en meget god Ven, der havde givet mig Husly i de sidste fire Maaneder; vi trykkede hinandens Hænder, saa tog de bort sammen med Helge Petersen, mens jeg sammen med min Kone tog til Udenrigsministeriet.

Paa Vejen saa jeg en Mængde Frihedskæmpere med

Hjelm, Armbind og Geværer — jeg havde aldrig troet, at der var saa mange! Og et Par Gange passerede vi en Lastbil, fyldt med Frihedskæmpere og deres Fanger — Mænd, der stod med Hænderne i Vejret. Det var en hurtig og forbavsende Omvæltning, som havde fundet Sted!

I Udenrigsministeriet blev jeg og min Kone modtaget med stor Hjertelighed; jeg hilste paa mine Chefer og Kolleger og paa Kontorchef *Eskelund.* Jeg hilste ogsaa paa en af de ny Ministre, *Mogens Fog,* som bedre end nogen anden ved, hvad det vil sige at have været i Gestapos Kløer.

Og saa gik Turen til mit Hjem — for første Gang siden September — i den mellemliggende Tid havde jeg kun to Gange stjaalet mig til et Par hemmelige Besøg.

Da jeg sad her sammen med min Kone og min Datter, hørte vi Motordrøn i Luften og saa ud; en Skare engelske Maskiner hvinede forbi højt oppe — og jeg tænkte paa hin 9. April, da en Lufteskadre kom til København med Trældom og Fornedrelse — nu var Englænderne kommet *med Fred og Frihed!*

Før jeg — uendelig træt og uendelig lykkelig — gik til Ro, satte jeg mig i Forbindelse med *Allan Hernøe* og Ingeniør *Wegener* og aftalte med *Hernøe*, at jeg skulde møde til Tjeneste næste Morgen Klokken otte i Gentoftes gamle Raadhus, hvor Hernøe sad som Chef for en Interneringsafdeling.

Foreløbig vendte jeg altsaa ikke tilbage til Ministeriet; jeg var jo stadig Soldat i Modstandsbevægelsens store Armé og havde mine Pligter der at varetage.

Jeg blev Forhørsleder derude og havde Tegneren *Anton Hansen* til at bistaa mig; han førte Protokollen.

Mine Forhørsobjekter var danske Nazister, Hipofolk og Stikkere. Mit Arbejde bestod i at undersøge, om der var Grundlag for en Sigtelse eller ej. I Almindelighed var Bevismaterialet oplagt!

Nogen Tid efter kom jeg til Maglegaardsskolen, hvor Ingeniør Wegener var øverste Chef og arbejdede der ind-

til min Mission i „Modstandsbevægelsen" var endt, og jeg kunde vende tilbage til Ministeriet.

— — —

Da jeg kom ud af Fængslet erfarede jeg, at Afdelingschef *Hvass* og Kontorchef *Dahl*, saa snart de havde faaet at vide, at jeg var arresteret, havde gjort et stort Arbejde for min Sag. Hvass havde sat sig i Forbindelse med Gestapolederen Dr. *Hoffmann*, som lovede ham, at der ikke vilde blive truffet endelig Afgørelse om min Skæbne, førend han og Afdelingschefen endnu engang havde talt om Spørgsmaalet. — *Stig Jensen* og *Wegener* prøvede paa anden Maade at faa Kontakt med Gestapo for at undersøge Muligheden for, gennem Bestikkelse, at faa mig ud.

Der blev saaledes arbejdet for mig af flere Mænd — og jeg tror personlig, at Hvass har reddet mit Liv!

Kampen mod Nazi-Tyskland blev ført paa mange Fronter og ikke mindst paa de offentlige Kontorer, hvor man var tvunget til at forhandle med Nazisterne, og hvor man hver eneste Dag havde Lejlighed til at udføre et værdifuldt Arbejde for danske Interesser. Denne Bog er en Beretning om en saadan Kontormands Indsats i Kampen mod Nazi.

Carlo Christensen fik gennem sit Arbejde i Udenrigsministeriet hurtigt Forbindelse med en Række Politimænd, der arbejdede illegalt og kom i Løbet af kort Tid saa dybt ind i denne Virksomhed, at han var med at organisere en Række illegale Udrejser til Sverige. Snart maatte han gaa under Jorden og oprettede saa et særligt Foretagende i Borgergade, hvorfra det lykkedes at gøre en udmærket Indsats. Herom handler „Under Jorden i Borgergade", som baade er spændende Læsning og en „menig" Frihedskæmpers Forsøg paa at give sine tapre Kammerater Æren for alt det, man havde Held til at føre igennem.

Kr. 7,50

Hertz-Kbhv